

OMUL.

Sfânta Scriptură ne învață, că Dumnezeu a creat lumea în puterea liberei sale voinți, înțelepciuni și iubiri și că creând-o a avut în vedere pe om. Scopul său n'a fost să creeze plante și animale, ci pe om. El este tipul prin excelență al înțelepciunii lui Dumnezeu, ideea divină, care a predominat la toată creațiunea, realizarea principalmente a voinței lui Dumnezeu. Sf. Scriptură exprimă această idee, reprezentând pe Dumnezeu, constituind, așa zicând, un sfat cu sine însuși, iar creațiunea omului este apoi ca o hotărâre luată de sfatul său. Aceasta înseamnă, că cu omul se începe o nouă ordine de lucruri, că această ordine se deosebește esențialmente de celelalte ordine de creațiuni, cari nu sunt nimic alt ceva, decât diferite trepte ale scării ce duc către El; că el, omul, este scopul, coroana și sfârșitul a toată creațiunea. De felul acesta este ideea Sf. Scripturi despre om; cercetările însă ale fiziologiztilor mai noi au rădicat mii de obiecțiuni contra ei.

Trei chestiuni mai cu deosebire trebuie să rezolvim

mai întâi, adică, a vechimei, a originii și a unității neamului omenesc.

I) Chestiunea despre vechimea neamului omenesc, preocupă astăzi cu interes pe toți, pentrucă-i privește direct ¹⁾. Scriptura determină vrâsta neamului omenesc cam la 7000 de ani; iar cercetările mai noi ale fiziologilor la sute multe de mii de ani. Dacă în adevăr este dreaptă, sau nu, opinia lui Lielle, după care coaja pământului s'a format numai prin energia regulată, dar foarte târzie, a puterilor ori forțelor naturii, care acționează încă și astăzi, iar că omul aparține la cele întâi perioade ce au fost ale schimbărilor pământești; sau părerea lui Darwin. după care omul a ajuns la perfecțiunea lui de astăzi prin dezvoltarea sa dela cele mai de jos trepte ale ființelor organice; atunci noi suntem nevoiți să parcurgem o serie nesfârșită de secole, pentru ca să aflăm originea neamului omenesc. Această obiecțiune socotesc unii din fiziologi că pot s'o sprijiniască cu o serie de noi descoperiri. Astăzi se consideră, zic ei, mai ca sigur, că omul a trăit pe pământ pe timpul când au trăit scoicele, ienele, urșii, elefanții etc. etc., care până acum se atribuiau perioadei a treia, ce a premersepocei aceștia, când pământul ș'a luat ultima sa metamorfoză ori schimbare. În special ar avea cea mai mare însemnătate aicea descoperirea făcută la Anreniac, pe partea nordică a Pirineilor. Că adică săpând, zic ei, acolo un mormânt s'a găsit în el 17 schelete de om, arme cu totul originale și ornamente, și au presupus ei c'au descoperit urme cu totul vechi de un cimitir. Și fiindcă au găsit tot a-

¹⁾ Vezi despre această chestiune pe Fabriu a. e. pag. 289 și escelentul articol a lui Pfaff, vechimea și origina neamului omenesc în Daheim. 1865 No. 30.

colo și resturi de oase de animale anti-deluviene, au conchis de aicea că omul a trăit, ori a fost viețuit pe pământ, când au viețuit și acele animale. Dar să întreabă, dacă existența omului datorim s'o rădicăm la o epocă mai veche, sau să o pogorâm la o epocă mai nouă de cât existența acelor animale? Neamul omenesc este mai vechiu, sau speciile acelor animale sunt mai noi? Un răspuns sigur și cert ne dau casele formate pe mlăștini și mări de cătră oamenii vechi, prin stâlpi bătuți în ape, spre a evita atacul animalelor sălbatice. Foarte mult s'au scris despre aceste case. Noi însă ne mărginim să trimitem pe cetitorul nostru la lucrarea lui Maurer, despre vechimea și scopul locuitorilor în case făcute pe ape ¹⁾.

Pentru întâia dată în iarna anului 1853—4 s'au descoperit în lacul Zürich urme de locuințe cu totul vechi, clădite pe stâlpi bătuți în apă. De atunci în fiecare an se fac descoperiri de felul acesta, care refrâng o lumină puțin binefăcătoare asupra dezvoltării celor întâi locuitori ai pământului nostru. Acei întâi locuitori ai Europei își formau armele și uneltele lor din pietre și oase. La acești prea vechi locuitori, venind, după alte neamuri, Celții, i-au supus prin armele lor de fier. În care epocă au trăit acei locuitori ce viețuiau în case făcute pe ape?

Istoricul grec Erodot ne vorbește despre case de felul acesta în Tracia cam pe la 500 ani înainte de Hristos. Case de felul acesta au fost locuite și în Irlanda și în evul mediu și până astăzi sunt în întrebuințare în Borneo și la Eufrat. Iar popoarele numite ale epocii de piatră au trăit până pe timpurile Celților, cari se pun în epoca predominării Romanilor.

¹⁾ Ausland 1864. No. 39—42.

Și chiar și aceste arme de piatră și cele necesare lor le aflăm în întrebuințare la popoarele, cari cu mult înainte cunoșteau bronzul și fierul. La 1066 după Hristos făcându-se un resboi în Astinggisin, Anglo-Saxonii aveau încă arme de lemn și săgeți. Din toate acestea putem să conchidem, că acel period de piatră nu s'a întins dincolo de epoca, în care Sf. Scriptură pune marele potop. Că cei întâi locuitori ai Europei au venit din Asia, este evident, din acele locuinți fabricate pe ape, în care s'au găsit vase, ce sunt fabricate dintr'o piatră tare, Nefrit, care se găsește numai în Asia și care piatră încă și acum este mult prețuită de către Chinezi.

Dar și pe altă cale sau încercat fiziologii să și susțină părerea lor, că adică, vârsta neamului omenesc numără mii de mii de ani. Măsurând timpul, ce au trebuit pentru schimbarea ori formarea unor stânci de pe suprafața pământului de astăzi ș'au opinat despre vechimea resturilor omenești din oasele aflate acolo. Astfel au descoperit la revarsarea fluviului Misisipi un pat de lemn de chiparos și un cap omenesc, a cărui vârstă se socotește, după calculile geologice, că ar fi de 57000 de ani. Dar nimic nu'i mai nesigur decât calculile geologilor. Nu de mult sau descoperit într'o mină de cărbuni pe partea orientală a Slesvigului un vas plin de anticități. După socotelele geologilor, acestea monede ar fi anticități de multe mii de ani. Din monedele salvate în acele anticități rezultă că abia să rădică la 3—4000 de ani după Hristos. Munții atâta sunt de variați în cât să socoate ridicol orice fel de apreciere de felul acesta. Intru cât nu avem dovezi mai pozitive pentru aceste ipoteze, suntem în drept să considerăm această ipoteză ca cu totul neadmisă. Cu toate acestea datorim să măr-

turism de cea mai mare importanță acest fapt. Tradițiunile tuturor acestor popoare nu rădică vechimea istorică a societății omenești peste două sau trei mii de ani înainte de Hristos. Dacă în adevăr vârsta omenească s'ar număra nu cu șase, ci cu sute de mii de ani, ar fi fost oare posibilă consonanța aceasta a tradițiilor istorice a tuturor popoarelor? Acest argument l'a întrebuințat încă Cuvier și nimeni până acum nu l'au putut combate ¹⁾.

II) Dar cu totul contrar acestei idei s'a formulat în timpurile noastre altă teorie nouă despre origina omului, *numită a evoluțiunii, presupunerea lui Darwin* și a școalei lui, după care omul se află în o așa strânsă legătură de apropiere cătră creaturile imediate ce premerg aparițiunea lui, genurile mai înalte de animale, în cât între om și diferite animale este mai cu seamă o evoluțiune, decât ceva original. Darwin învață, că întreaga scară foarte mare a ființelor organice, vegetale și animale a lumii, luându-și începutul din una sau din puține câteva tipuri protogone, s'au dezvoltat treptat și pe încetul, până când prin evoluțiuni variate, care s'au întâmplat într'un timp nesfârșit de ani, au ajuns până la om, care ocupă treapta cea mai înaltă în scara organică a lumii. Astfel de genealogie a neamului nostru, trecând prin toată lumea vegetală și terminându-se la ultimul și cel mai simplu fel al regimului vegetal, considerând pe maimuță ca strămoșul nostru imediat; de bună seamă această teorie nu este pe placul nostru. Ei însă ne o opun, că astfel de cestiuni nu trebuiesc judecate după gustul nostru, pentrucă și acum încă multe lucruri cuprinde organismul nostru, care poate

¹⁾ Discours sur les revolutions du globe pag. 22.

nu sunt în totul după gustul nostru. Susțin că, relativ de organismul corpului, neesceptându-se nici creierul nostru, nu există nici o deosebire între om și animal; chiar și mișcările naturale sunt comune la om și animal. Singura distincțiune constă în creier, care la om a luat o dezvoltare mai înaltă, prin care omul are conștiința de sine și, așa zicând, se posedă pe sine însuși ¹⁾.

Am ajuns în adevăr la punctul, în cât să expunem cu toată seriozitatea cestiunea, dacă între om și animal există o deosebire esențială? Acest fapt, că poate cineva să pună astfel de întrebare, nu este dovada cea mai mare de deosebiri între om și animal? Această mare înșălăciune ori rătăcire a spiritului omenesc nu s'ar fi întâmplat, dacă spiritul omenesc în viața sa ideală nu era liber cugetător și se nu amuză cu teoria așa de mult, în cât să se asvârlă cu mintea la ast-fel de nebunie ori aberațiune.

Cestiunea fiziologică după știință este: Dacă între deosebitele genuri a regnului vegetal și animal din lume există deosebiri esențiale și individuale. Sfânta Scriptură expune precis opinia sa despre aceasta, de zeci ori repetind'o în expunerea creațiunii, că Dumnezeu a făcut «*pe una fiecare după neamul său*» (ἐν ἑκάστον κατὰ τὸ γένος αὐτοῦ). Presupunerea Darwinică neagă acest început, pentru că în alt chip n'ar fi putut susține că din una și singura rădăcină succesiv s'a dat nașterea vegetalilor și animalelor, foarte diferite între ele. Dar toate cercetările mari ale istoriei naturale mai noi se bazează pe această presupunere de deosebire esențială între genuri. O serie de bărbați erudiți ș'au rădicat glasul lor în contra acestor

¹⁾ Despre Darwin, vezi și Fabriu 5. a pag. 219—260.

absurde și arbitrare supoziții, prin care Darwin caută să acopere deșerturile ori golurile însemnate dintre diferitele genuri. Dar urmașii lui Darwin, ca Huxley, au recunoscut insuficiența argumentărilor dascalului său, și chiar și traducătorul scrierilor lui Darwin, Breunne, a exprimat mari și multe îndoeli. Dar să lăsăm la o parte cestiunile fiziologice—cum poate mintea omenească să participe de a admite, că întreaga scară a ființelor organice au evoluționat din una și singura rădăcină și numai prin o simplă energie de cauze curat externe și prin o întâmplare oarbă? Cum, plecând din acest principiu, vom explica regularitatea, ori ordinea și necesitatea, care predomină în această treptalitate a lumii organice? Dar încă greutăți și mai serioase aduce acest principiu cercetător, examinat din punct de vedere moral. Să mi se permită să amintesc aicea socotința unui copil asupra acestei ipoteze. Cunoașteți poate acea anecdotă a reposatului Rege al Prusiei, care trăind cândva la Rigen, a convorbit într'o zi, după obiceiul său cu un copil și arătându-i lui diferite obiecte ca pietre, fructe, etc. l'a întrebat: la ce regim fiecare din acele obiecte fac parte. În sfârșit s'a arătat pe sine că «*Eu, a zis Impăratul, la ce regn aparțin*»? a răspuns copilul: «*la Impărăția lui Dumnezeu*». Aceasta este adevărat. Omul face parte din Regnul lui Dumnezeu, nu însă și animalul. Omul cunoaște pe Dumnezeu, Domnul său și îndreaptă spre el rugăciunile și cererile sale, are Religie. Cugetările și faptele lui trebuesc să fie afierosite lui Dumnezeu, întreaga sa viață trebuie să fie o adorațiune adusă lui Dumnezeu. Pe când viața animalului este cu totul trupească, a omului, deși închisă în corp, este sufletească ori spirituală. Omul deși animal în timp, face parte însă

din eternitate, deși locuitor pe pământ, este însă cetățean al ceriului.

Dar teoria lui Darwin, ascunde un adevăr, se bazează pe legătura care unește toate creaturile, în sistemul existenței. De felul acesta este și ideea și teoria Sf. Scripturi, după ea toate creaturile câte preced omului sunt atâtea trepte care duc spre El. Omul nu s'a creat, decât după ce aceste trepte, s'au terminat la el. Astfel toată creațiunea pământului se referă la o unitate. Dar Sf. Scriptură în această epocă are în vedere pe om, iar nu vre-o dezvoltare vegetală, ci numai acțiunea liberă creatoare a lui Dumnezeu.

III). După Sf. Scriptură, Dumnezeu a creat un singur om, din care se derivă întreg genul omenesc. Teoria Scripturistică se bazează pe principiul *unității neamului omenesc*. Dar de când au apărut Teismul Englez s'au rădicat contra acestei idei tot soiul de îndoeli și în timpurile noastre s'au admis multe și diferite centre de creațiuni.

Unitatea neamului omenesc o reclamă serioase înțere, mai ales religioase. Omul este realizarea ideii divine. Dumnezeu însă nu voește în genere pe oameni ca niște plante și animale, nu voește mulțimea atomilor, voește pe om, omenirea ca un tot organic. Destinațiunea omenirii și istoria este menită ca să constituie una și singură mare familie omenească; iar aceasta nu mai atunci se poate realiza când va exista o unitate și în origina omului. Atunci și istoria poate să aibă un centru comun. Declarăm că Iisus Hristos este singurul mijlocitor al omenirii, Fiiul Omului, care unește în el și reprezintă întreg neamul omenesc, este osia istoriei la care să termine cea veche și cu care să începe a continua Istoria nouă. Dar atunci numai poate fi Hristos singurul mijlocitor, persoană, și o ac-

țiune care cu siguranță realizează mântuirea tuturor, după cum și păcatul, numai atunci poate să se considere ca transmis tuturoră, când omenirea va fi o unitate.

Dar afară de aceste cuvinte religioase, mai avem și altele curat omenești. Simțul imediat și înăscut în noi mărturisește că toți oamenii sunt între ei înrudiți, frați între frați. Vocea sângelui este a doua mărturie existentă în noi. Este adevărat că Creștinismul a fost cel dintâi ce ne-a adus o conștiință clară și vivace despre acest fapt al fraternității. Această conștiință n'a fost nimic alt ceva, decât o simplă amintire a faptului, care era cunoscut, dar conservat în conștiință în mod confuz. Pe această conștiință de frățietate se bazează acele adevărate sentimente de umanitate, care nu fac nici o deosebire între oameni; ci pe toți îi consideră de o potrivă frați. Pe lângă acesta nu putem de loc să înțelegem cum se cuvine Istoria, decât admitând unitatea în omenire, prin urmare unitate și în Istorie. Din toate acestea conchidem: Că foarte mari și foarte serioase interese ale vieții noastre spirituale și morale s'ar primejdui, când s'ar admite de cineva, ca Agassitz, multe centre de creațiuni ¹⁾. Teoria lui Agassitz în fond nu este altceva, decât o revenire la vechea teorie a autohtonismului, după care fiecare popor se consideră ca născut, ca eșit acolo în țara ce o locuiește; în consecința naturală a acestei teorii a fost înființarea între popoare a acelor granițe de netrecut, pe care le au rădicat din mijloc Creștinismul, profesând una și singura origină comună și un început a toată omenirea.

¹⁾ Despre sistemul lui Agassitz compară Waitz *Antropologie der naturvölker* I. 218 etc.

Este dar de cea mai mare însemnătate cestiunea ce ne preocupă, fiindcă se leagă foarte strâns cu interesul umanității și a Religiei. Obiecțiunea cea mai puternică, care de pe timpul Teismului Englez continuă a ataca unitatea neamului omenesc este: *deosebirea de rase*. Pe aceasta o sprijinesc cu deosebire pe diferența formațiunii craniului și pe triunghiul facial, care variază între 90 și 70/0. ¹⁾ De aicea să derivă și celelalte deosebiri. Acestea nu sunt întâmplătoare deosebiri, zic ei, provenite din împrejurări externe întâmplătoare, precum căldura etc. ce au o legătură comună între ele. Poate cineva, adunând caracterile distinctive să determine un număr oarecare chiar de tipuri. De aceea se întreabă: Oamenii constituiesc o specie sau genuri diferite? Cu alte cuvinte: există între speciile omenirii astfel de analogie, care există între diferitele specii de cai, sau se deosebesc între ele ca calul și magarul? Acum s'a dovedit științific, prin dovezi necombătute, că toți oamenii aparțin aceluiași tip, același specii. Cea mai puternică dintre toate dovezile aduse este următoarea: Când să împreunează animale, care aparțin la diferite specii, cum de exemplu calul și magarul, speciile mixte (amestecate), născutele lor nu sunt productive, de exemplu mulii ori catării nu se înmulțesc între ei, din contra, se observă la însoțirea diferitelor specii de oameni. Deci, conchidem de aicea, că speciile omenesti diferite sunt productive și nu sunt alte specii, ca calul și magarul, ci simple deosebiri, precum sunt și deosebirile între speciile cailor, de aceea poate cineva a le împărechea după plăcere, precum să făcea

¹⁾ Despre împărțirea în rase în genere consultă Waitz 5 a pag. 238 etc. Despre variațiunile enigmei triunghiului facial compară Pfaff, pag. 624.

chiar la noi cu căsătoriile dintre țigani robii, cari se însoțeau după gustul proprietarilor, iar nu după plăcerea căsătorinzilor ¹⁾. De altfel și aceste deferinți nu sunt decât externe, observațiunile asupra părului, a culoarei, a pielei și la forma capului și care pot după împrejurări să se deosebească, precum dovedește aceasta Istoria. Așa de ex. Germanul de astăzi se deosebește mult de Germanul blond din vechime. Maghiarii ori Ungurii de astăzi n'au mai mult acea privire displăcută a strămoșilor lor—Hunii. Numai «în unele părți îndepărtate ale Ungariei mai află cineva încă și astăzi acea figură urâtă și displăcută, care este o particularitate a Hunilor» ²⁾. Pe lângă aceea este demonstrat că desvoltarea sufletească înnobilează și corpul, iar însălbătăcirea ei corumpe și preface și organismul natural. Nu mai puțin și climatul are foarte mare înrăurire asupra oamenilor și asupra animalelor ce locuesc într'un știut climat ³⁾. Pentru acelaș cuvânt în nici o specie nu găsim o notă distinctivă și substanțială, din contra observăm, că emigrările sunt greu de distins, iar deosebiri și contrarietățile se moderează prin caractere întrepuse. «Nici o formă hotărâtă a capului și a feței, nici culoarea pielei, a părului și a ochilor, nici alt caracter distinctiv» nu se individualizează în nici o specie în chip caracteristic. În una și aceeași specie, în unul și acelaș popor întâlnim cele mai mari deosebiri. Capul german bărbătesc se deosebește de cel femeesc respectiv de mărime (100:97, iar respectiv de periferia orizontală 100:90, respectiv de mărimea (volumul)

¹⁾ Pfaff Schöpfungsgechichte pag. 618, în special Waitz Antropologie I. 195 etc.

²⁾ Vezi Perty Antropol. Vorträge, pag. 104.

³⁾ Vezi Waitz 11 pag. 230.

ori cavitatea creierului și a greutatei lui) încă și mai mult relativ de deosebire tipică, și încă în cel mai mare grad, decât se deosebesc între ele multe capete de diferite specii ¹⁾). Astfel însă aceste deosebiri nu pot să se compare cu deosebirile, ce le vedem la animale de aceeași specie, cum la cai de exemplu sau la găște (paseri). Organismul intern este același pretutindenea. Albii și Etiopii respectiv de acesta n'au nici o deosebire. Pretutindeni găsim aceleași dispoziții, aceleași puteri ori facultăți, aceleași patimi, toți oamenii dar se unesc între ei ²⁾). Nu negăm că toate speciile nu sunt în același grad de dezvoltare spirituală; dar pe când «între animale și între oameni existentele deosebiri din punct de vedere natural sunt de calitate, din contra între speciile omenești sunt numai de cantitate» ³⁾). Nu este de loc curios fenomenul, că unele din specii întrec pe celelalte respectiv de corp și de calitățile spirituale, pentru că omnia constitue un organism, care presupune o varietate de daruri și de misiuni ori datorii istorice. Dar și aceste deosebiri chiar se presupun ca excepțiuni. Exemplul unui Toussant-Luverture sunt deajuns spre a dovedi genialitatea spirituală și a acestor Etiopieni. Cine poate considera Othelul lui Sachespeare ca o închipuire neexistentă? Astfel dar din punct de vedere fiziologic se demonstrează cel puțin puțința unirei neamului omnesc, și bărbații cei mai exelenți dintre fiziologi, ca Haller, Linnei, Buffon, Cuvier, Blumenbachiu Rud. Vagner, Andr. Vagner și Al. Houmbold au proclamat adevărul acestui principiu. Unii din cei ce nu admit acest principiu, nu neagă cel puțin posibilitatea că

¹⁾ Perty pag. 70, 86 etc.

²⁾ Perty pag. 78. Waitz 1 pag. 390 etc.

³⁾ Perty pag. 85.

Waitz și Perty. Iar obiecția, pe care o pun acești din urmă asupra adevăririi faptului, zicând adică, ca existența întregului neam omenesc nu s'ar fi încredințat notei suptiri a unui singur om; pe când de altfel natura respectiv de aceasta a arătat în deajunsă prevedere pentru toate ființele¹⁾, n'are dar nici o valoare pentru cei ce cred în Providența divină, care fără nici un preget, are cea mare îngrijire și preocupare pentru creațiunea sa cea mai superioară și cea mai valoroasă—omul. Cu toate acestea nu putem să pretindem dela științele naturale mai mult ceva, decât recunoașterea putinței unității neamului omenesc, pentru că dovada realității care trece peste putința lor, ca fiind treaba a altei științi, a filologiei comparate și a limbistice ori filologiei. Această știință prin valoroasele ei cercetări și descoperiri a ajuns la delegarea acțiunii prin deducțiuni foarte convingătoare. Ca să ne mărginim la unul și singurul exemplu; acum să considerăm ca sigur că toate popoarele Indo-germane au o origine comună, pentru că limbele lor se înrudesesc între ele și respectiv de sintax și de rădăcini²⁾. Pe lângă acestea, cercetările istorice au descoperit o consonanță surprinzătoare între tradițiile popoarelor foarte îndepărtate una de alta. Miturile de exemplu ale locuitorilor Americii nordice consună foarte clar cu cele ale timpurilor foarte vechi, spuse de Sf. Scriptură³⁾. Și este adevărat că cu greu poate cineva să înțeleagă împrăștierea omenirii în America și în insulele Oceanului pacific. Inșă unde dificultățile geografice se prezentau ca foarte grele și mai de nerezolvat, ca în in-

¹⁾ Waitz 1. 226. Perty pag. 43.

²⁾ Waitz 1. 228.

³⁾ Foarte multe exemple de tradiții află cineva în scrierea lui Lüken, Die traditionen des Menschengeschlechts 1855.

sulile Oceaniei, acolo limba și înrudirea naturală sunt prea evidente. De altfel în cât privește pe America, încă și astăzi între genuri contactul este foarte viu, efectuat prin insulele Aleutiane, această punte ce unește aceste două pământuri.

Dar obiecția respectiv pe unitatea neamului omenesc o formulează astfel: După presupunerea Sfintei Scripturi într'un spațiu atât de scurt (dela Adam până la Noe sau dela Noe până la Avram) era imposibil să se înmulțească întru atâta, în cât să acopere suprafața întreagă a pământului. Această obiecție n'are nici o greutate. Pentrucă mai întâi este secundară, căci are în vedere o cestiune curat cronologică și este cu totul indiferent, dacă cineva pretinde 1000 sau 10,000 de ani. Al doilea să combată și prin operațiuni matematice. S'au făcut calcul că o pereche de oameni poate în timp de 1600 de ani să producă o cantitate de două miliarde de oameni¹⁾. Dar acum mulțimea de pe pământ trece peste 1300 de milioane de oameni. Pe lângă acestea cine nu știe că în lumea nouă strămutându-se acele puține perechi de animale locuitoare s'au înmulțit acum la nenumărat?²⁾

După teoria Sf. Scripturi omul este *o unitate, că'i compusă din corp și suflet*. Trupul este un element esențial al ființei omenești, că avem trup, ne convine însăși experiența noastră. Iar că posedăm și suflet, o putere ori facultate a vieții spirituale ne mărturisește simțul imediat, și conștiința. După Sf. Scriptură trupul este cel întâi element de bază. Astfel este lucrul și în constituirea și în nașterea oricărui om. Omul ca ființă întrupată face parte din lumea materială, a căreia sigilare este omul. Corpul său rezumă

¹⁾ Andr. Wagner, Streitschr gegen Burmeister 8. 41.

²⁾ Wais 1. 226.

de preferință și recapitularea naturei materiale. Pentru că diferitele ei regne, înalțate la un grad mai înalt se conadună toate în el, pentru ca să formeze un organism artistic și viu. Sf. Scriptură, considerând trupul nu ca pe însuși omul, ci ca pe o parte indispensabilă și esențială a ființei lui, posedă termenul mediu între două teorii cu totul opuse între ele. Dintre acestea, o parte, considerată, trupul, ca singurul și cu adevărat ființă, îi determină viața după moarte în o existență melancolică a unei umbre, cum la Omer ²⁾, a cărei consecință au fost morala aceea, care a avut de bază înțeleapta sentință: să mâncăm și să bem, căci mâne vom muri ³⁾. Iar altă parte este acel spiritualism a lui Platon, după care trupul este o carceră și o legătură, iar cea mai înaltă fericire a omului este ca să se desfacă de acele cât mai curând și să treacă la existența curat spirituală. Consecința imediată a acestei teorii a fost axioma Stoicilor de a se sinucide. După Sf. Scriptură trupul constituind o parte esențială a omului, este un element esențial pentru vigurozitatea lui și în viața de acum și în cea viitoare. Și după cum orice turburare a vieții trupești, sau stricare ale legăturilor, ce unesc trupul cu sufletul, produc o suferință și turbură fericirea adevărată a omului; Așa desăvârșita separare a acestor două elemente, și încetarea prin moarte a existenței trupești rămânând atunci numai cea sufletească, ar fi fost cea mai grea dintre boale pentru om, și de-

²⁾ Vezi cuvintele de tânguire ale lui Ahileu din Iad rostite către Odiseu, Odisea L. vers. 488.

³⁾ A fost obiceiul la cei vechi, ca la mese și petreceri să se poarte în jurul mesei un schelet de om de argint, când se pronunțau cuvintele următoare: „Heu, heu nos miseros, quam totus homuncio nihil est. Sic erimus cuncti, postquam nos auferet orcus. Ergo vivamus dum licet esse bene. Vezi Petrone, ed. Mich. Hard. p. 115.

plina sa sănătate nu ar fi mai revenit, decât prin instituirea armoniei adevărate între suflet și trup. Pe lângă acestea trupul are o însemnare foarte mare și temeinică pentru om. Intreaga sa viață spirituală își are depuse toate rădăcinile ei în corp, și prin el se manifestă în exterior. Corpul este organul cel mai indispensabil pentru suflet. De aicea se explică de ce orice turburare a trupului aduce o confuzie la fenomenele vieții sufletești. Boalele numite sufletești, zise așa fel, nu sunt decât trupești, când organul este atacat, fenomenele vieții sufletești se prezintă în afară confuze. Când strunele orgei sunt disonante, orice cântare executată pe el să aude nearmonică. Greșala nu este nici a cântului, pentru că el ca atare rămâne pururea același, nici a execuției, pentru că persoana continuă a executa foarte artistic, ci pentru că chiar orga nu dă sonurile exact. În felul acesta putem să explicăm și decăderea puterilor dinamice ale omului în timpul bătrâneții. Fiindcă organul trupesc încează de a servi, sufletul se retrage în interior, în lumea sa misterioasă și nu dă semne decât rari și greu de distins despre prezența sa. Sufletul însăși nici să micșorează nici să restrânge, ci numai trupul suportă o transformare.

Astfel de teorie demnă dă Sf. Scriptură despre corpul omenesc. Această teorie nefiind absolut numai spirituală, aruncă dela ea din contra tot ceea ce în adevăr cuprinde Materialismul.

C. Erbiceanu.

(Va urmă)

EPISTOLA SOBORNICEASCĂ A SFANTULUI APOSTOL IACOB.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea. No 5).

Eusebiu și Fericitul Ieronim ne fac cunoscut, că unii dintre cei vechi având în privire, că această epistolă a fost presupusă sub numele Sfântului Iacob, se îndoiau că ea eră compusă după inspirația divină. Deci, cât timp a durat această îndoială, n'a fost inserată universal în canonul sfințelor scripturi și de aceea ea figurează printre cărțile deuterocanonice ale Noului Testament. Dar din sec. IV această epistolă este considerată în general ca o scriere divină.

Din cele următoare se va proba, că Biserica creștină ține ca una dintre dogmele credinței sale, că această epistolă este o lucrare divină.

Și mai întâi ea are de autor pe Sfântul apostol Iacob, care a adresat-o la toți Iudeii, răspândiți în deosebitele părți ale lumii. Deci toată lumea se învoește, că apostolii au fost favorizați de darul inspirației divine în compunerea scrierilor, ce ei destinau pentru învățătura și edificarea credincioșilor.

Această epistolă se găsește ca făcând parte din Sfânta Scriptură în cele mai multe versiuni, mai cu seamă în versiunea siriacă și în vechea Italică.

Criticii în general convin a zice, că papa Climent a făcut, dacă nu citate precise, cel puțin aluziuni învederate a mai multor locuri, pe cari le produce, ca fiind de o autoritate divină. Dar este neîndoios, că Irineu, Tertulian, Climent Alexandrinul, Atenagora, Ciprian, Origen, Efrem și mare parte a părinților posteriori au produs asemenea locuri, ca probă la cele puse de ei înainte.

Afară de aceste citațiuni particulare, epistola Sfântului Iacob se citește în toate cataloagele sfintelor scrieri ale Noului Testament, lăsate de părinții cei vechi și scriitorii bisericești. Astfel ea se găsește în scrierile Sfântului Atanasie, în conciliile din Laodicea, în al treilea din Cartagena, în ale Sfântului Grigorie din Nazianz, de asemenea ca și în scrierile lui Rufin, Fericitului Augustin și ale lui papa Inocențiu III.

Când cineva citește epistola Sfântului Iacob, departe d'a găsi într'ânsa ceva, care să fie nedemn de o lucrare divină, nu se poate opri a recunoaște mai în fiecare frază, că autorul ei n'a putut prin singurile sale lumini naturale și fără ajutorul supranatural al Sfântului Duh să scrie lucruri așa de minunate. Insuși protestanții, cu toate că ei dau un înțeles greșit la multe locuri, cari condamnă învățătura lor, mărturisesc, că această epistolă poartă în mod văzut întipărit un sigiliu de divinitate.

Trecând la epistola Sfântului Iacob și la studiul caracterului acestui apostol, între alții Cellérier zice: «Tot cetitorul exercitat va descoperi repede în această epistolă ceva mai original, ca în aceea a lui Petru și arătări nu mai puțin însemnate a sfintei origini a scrierei, ca perfectă buna credință a scriitorului». După câteva pagini acelaș autor mai zice: «Iacob scieă în prima căldură și râvnă a crești-

nismului născând. El erà unul din predicatorii acestei religiuni, care promite mizericordia la credință, care face din această credință mijlocul, condițiunea mântuirii. Insărcinat a vesti celorlalți buna vestire, dacă el nu erà decât un om simplu, n'ar fi fost inclinat a exagera prețul credinței. In entuziazmul său, n'ar fi lăsat el celorlalți să uite însemnătatea faptelor, și n'ar fi uitat'o el însuși? Dar el vede această credință din înălțime, împreună cu scopul său și în tendința sa, el ià pata creștinului în sublima sa și completa desvoltare, și departe d'a fi un predicator entuziast, el se arată într'adevăr mai mult ca un doctor, mai mult decât un filozof, un apostol inspirat.

Nu se poate osteni cineva, ca să admire dreptatea, înălțarea vederilor, prin cari el ne descoperă adevăratul spirit al creștinismului. Dacă se cercetează unul câte unul subiectele însemnate la cari el revine, importanța faptelor, despărțirea de pământ, răbdare în întristări, rugăciune și căutarea ajutorului lui Dumnezeu, autoritate asupra sentimentelor și cuvântărilor, se va vedeà că conține tot ce este intim, lesnicios și neapărat trebuincios în creștinism. Acestea sunt în parte obiectele despre cari filozoful necredincios, moralistul ordinar, creștinul ușurel se ocupă puțin și poate ei nu cunosc și înțeleg, însă creștinul care a luptat cu succes contra lumii și contra inimei sale, care mai mult decât o zi a căutat trasurile lui Hristos și a lucrat să devie desăvârșit ca Tatăl său ceresc, acela simte însemnătatea lor. El se află fără încetare readus prin experiența și meditățile sale și citește cu mirare, scris de un meseriaș din Nazaret de atâtea secole, ceea ce descopere el însuși în adâncul inimei sale.

«N'am zis încă nimic despre sfârșitul capit. III, vers. 13—18, de această parte într'adevăr Dumnezeiască și atât de uimitoare pentru loc și epocă. Este o privire de ochi de vultur, aruncată din înălțimea cerurilor asupra neînțelege-

rilor religioase și asupra patimilor omenești, cari strecurându-se sub masca zelului, nu lipsesc d'a se amesteca. Iată adevăratul spirit al Domnului nostru Iisus Hristos, spirit de sprijin, de blândețe și de pace. Dar eră cu neputință omului de ași face mai dinainte lui însuși o astfel de exactă și mișcătoare idee? Este oare un început al creștinismului în prima râvnă a credinței și pentru a o propaga trebuia să reziste până la sânge, așteptând să vadă efectele zelului amărât, judecat cu această dreptate și veștejit de un predicator al noiei învățături, ca schimbând în neadevăr chiar dreptatea? Este oare doctorul sectei născânde, luptând contra persecuțiilor și martiriului? Este luntrașul devenit apostol și vorbind pe pământ, chiar cu autoritatea lui Dumnezeu, în mijlocul inspirațiilor și minunilor?

Michaelis observă asemenea, că caracterele intrinsece ale acestei epistole nu cuprind nimic, care să o poată respinge. «Criticii posteriori, zice el, cari au făcut obiecțiuni contra acestei epistole și cari 'și au închipuit, că ea nu merită un loc în Canonul sfânt, n'au bazat observațiunile lor, decât pe coprinsul ei. Deci este un mijloc nepotrivit spre a hotări, dacă o carte este canonică, căci având o descoperire Dumnezeiască, trebuie să credem și să facem aceea ce ea cuprinde și a nu șterge o parte oarecare, numai pentru că acea parte ne displace. Dar nu se vede nici un argument, pentru ca epistola Sfântului Iacob să displacă și tot ce ea cuprinde este prea rațional și vrednic de un apostol. Singura greutate este aceea d'a proba, ca un apostol să fie autorul ei. Nu poate cineva, fără îndoială, să facă în mod serios obiecțiunea, că ea este mai mult morală decât dogmatică».

În sfârșit, adversarii vechi și moderni ai acestei epistole, se bazează numai pe motivul, că este nesigur ca Sfântul Iacob să fie autorul epistolei, este poate un alt Iacob, episcop din Ierusalim, care n'are o autoritate îndestulătoare spre a da cărții sale un caracter impunător al Divinități,

și dacă această epistolă eră lucrarea unui apostol, autorul ar fi luat numele; că ea contrazice, învederat învățătura Sfântului Pavel, că faptele sunt netrebuincioase; această epistolă nu stabilește nici o dogmă și formula de salutare, ce se află într'ânsa este cu totul profană; tradițiunea a deosebit în subiectul său și inspirațiunea sa a fost privită în primele veacuri ca în 'oioasă. Aceste argumente sunt puțin solide. Și mai întâi este învederat, că Iacob apostolul este autorul epistolei și chiar când cineva ar putea să nu'l recunoască, va fi cel puțin constant că epistola a fost compusă de Iacob, episcop din Ierusalim, care a trăit în societatea apostolilor, care a vorbit în conciliul din Ierusalim, care eră atât de considerat chiar de apostoli, în cât Sfântul Pavel 'l numește' cu Sfântul Petru una din columnele Bisericii și 'i dă chiar calitatea de apostol. Deci, o persoană cu o astfel de autoritate, supozând că n'a fost din numărul celor doisprezece apostoli, poate fi inspirată spre a compune această epistolă. Și pentru că autorul acestei epistole nu iă numele de apostol, ar fi permis a conchide, că nu eră în realitate? Poate fi cineva încredințat, că întâia epistolă a Sfântului Ioan nu este a unui apostol, pentru că nu iă acest titlu, și cu toate acestea toată vechimea o primește ca fiind a Sfântului Ioan. Nu este adevărat, că epistola Sfântului Iacob contrazice învățătura Sfântului Pavel asupra nefolosinței faptelor legale pentru mântuire. Sfântul Iacob vorbește despre faptele omului îndreptat, pre când Sfântul Pavel vorbește într'adevăr despre faptele aceluia, care nu s'a îndreptat și care pretinde prin aceste fapte curat naturale a ajunge la mântuire. De altfel, pentru ca să fie contrazicere între acești doi apostoli, ar fi trebuit ca și unul și altul să vorbiască despre aceiași credință și aceleași fapte. Sfântul Pavel înțelege prin credință, credința în făgăduințele Dumnezești și prin fapte, faptele legii. pre când Sfântul Iacob înțelege prin credință, credința în dog-

mele religiei creștine și prin fapte, acelea cari sunt prescise de sfânta evanghelie. Așa dar nu există nici o contradicere între acești sfinți apostoli. Dar poate zice cineva, pentru ce Sf. Iacob se pare că combate argumentele Sfântului Pavel și extrage din aceleași locuri ale Vechiului Testament consecințe opuse? Mai întâi Sfântul Iacob nu combate adevărata învățătură a Sfântului Pavel, ci numai senzul greșit ce 'i dedeau Iudeii căroră el le sciea, fără a distruge morala creștinismului și dacă el trage din aceleași locuri concluziuni deosebite, aceasta este că în mod efectiv aceste locuri, considerate sub deosebite raporturi, pot da loc la consecințe opuse. Cât despre ceea ce zic luteranii, că această epistolă nu stabilește nici o dogmă, este asemenea o părere greșită, căci ea stabilește pe aceea a necesității faptelor, pe care ei o resping, astfel ca și taina untului de lemn sfințit. Și când aceea va fi adevărat ei n'au drept a o respinge, pentrucă ei primesc că epistola către Filemon este Dumnezeuască, deși ea nu stabilește nici o dogmă. Formula de salutare, întrebuintată în această epistolă, nu este profană, pentrucă noi găsim, ca la conciliul din Ierusalim, la care au asistat apostolii și care fu în mod necontestat condus de Sfântul Duh nu zice: *Salutem in Deo Domino nostro Jesu-Christo*, care se pretinde a fi singura salutare apostolică, ci numai în mod simplu: *Salutem! Să se bucure!*

Indoiala oarecăror particularități, nu împedică ca tradițiunea să fie moralmente unanimă. Această îndoială, bazată numai pe nesiguranța în care se găsiă cineva, dacă epistola a fost compusă de un apostol, pentrucă ea a fost prea rar citată de cei vechi, sau că se părea a combate învățătura Sfântului Pavel asupra folosinței faptelor legale, a fost îndată risipită prin mărturia constantă a tradițiunei mai bine cunoscută și prin consimțământul unanim al bisericilor. Eusebiu, care nu părea destul de favorabil inspi-

rațiunei acestei epistole, recunoștea cu toate acestea, că ea era primită, ca și a Sfântului Iuda, de un mare număr de biserici și Fericitul Ieronim ne arată, că unii asigurau, că epistola nu este a Sfântului apostol Iacob, ci a altei persoane, care i luase numele, mărturisește cu toate acestea, că în decursul timpurilor ea a obținut autoritate în Biserică. Astfel, toate aceste greutăți sunt în destul de slabe și prin urmare ele nu micșorează întru nimic puterea probelor, cari militează în favoarea autorității Dumnezezești a epistolei Sfântului Iacob.

În cât privește stilul Sfântului Iacob, după cum observă Pott, este viu, puternic, sentențios și de ordinar în destul de lămurit. El este încă spornic în imagini adesea în destul de sublime. Autorul întrebuițează câte o dată genul dramatic, introducând persoanele sale pe scenă, spre a face o impresiune mai vie. El repetă întrebările, grămădește sinonimele, trece fără de veste dela o judecată, la alta, spre a mări înfocarea cuvântărei. Pott mai zice, că Sfântul Iacob face citațiuni din Vechiul Testament, din care reproduce adesea ori până la locuțiuni și mai cu seamă pe Moisi, Proverbiile și Eclesiasticul. Michaelis se întinde ceva mai mult asupra stilului și locuțiunii Sfântului Iacob și cele mai multe din reflecțiunile sale se par prea drepte, căci după ce observă, că Sfântul Iacob citează Vechiul Testament nu după textul ebreu, ci după Septuaginta, adaugă: «Stilul acestei epistole nu este mai puțin clasic, ca al celorlalte cărți ale Noului Testament și cugetările sunt exprimate adesea ori prin figuri elegante și vii, astfel, că Sfântul Iacob pare că a fost înzestrat de geniul poetic. Vorbirea este mai figurată, decât a unei epistole grece, scrisă de un autor clasic. Deci, câte o dată este figurată, iar altă dată oratorică și are caracterele unei compozițiuni orientale. Într'ânsa se întâlnesc cuvinte, pe cari un scriitor grec destul de corect, n'ar fi întrebuițat în acest înțeles și aceasta poate din

cauză, că autorul nu erà prea obișnuit a scrie în grecește. Subiectele nu sunt așezate metodic, căci se află multe treceri dela unul la altul și când chiar subiectul este neîntreput, nu se observă totdeauna legătura perioadelor. Câte o dată Sfântul Iacob părăsește o materie, care i se pare ca terminată și după ce a discutat alta, revine în același punct. Acest fel de cuvântare este prea deosebită de aceea a Sfântului Pavel. Este de însemnat, că în această scurtă epistolă se găsesc două locuri, cari sunt două exametre perfecte¹⁾.

Adăogăm aci un pasagiu din Cellérier, care conține oarecari idei atât de drepte ca și ingenioase, asupra caracterului literal al Sfântului Iacob. Dela întâia aruncătură de ochi oricine este uimit de mulțimea și grămădirea preceptelor, exprimate în general concise și lămurite, așezate în urmă unele după altele, fără pregătire și legătură. Se pare că autorul a voit să profite de loc, lăsând afară toată fraza fără rezultat, tot cuvântul nefolositor. El este cu totul plin de sentimente și mai cu seamă de idei. Deci Sfântul Pavel este în mod absolut în acelaș caz și cu toate acestea nu se află umbră de asemănare între acești doi scriitori. Ideile Sfântului Pavel nasc unele din altele în măsură ce le scrie, par câte o dată silite sau încurcate între ele. De aceea se poate vedeà câte o dată un stil încurcat, numeroase parenteze, perioade lungi, din cari cineva nu deosebește totdeauna cu înlesnire începutul sau sfârșitul. Frazele Sfântului Iacob din contră sunt curate și precise, se urmează cu repeziciune, fără trecere așezată și fără legătură naturală, ca atâtea sentințe sau articole de lege. Se vede că nu este un om deprins a scrie, dar este un cap luminat și o inimă pătrunzătoare. Cu totul plin de însemnătatea preceptelor sale, de sfințenia chemărei creștine, el ramâne cu toate acestea stăpân al impresiunilor și cuvintelor sale.

¹⁾ Epist. Sf. Iacob I; 17 și IV; 4

Dar este timpul a face cunoscut frumoasele părți literare, ce se găsesc în epistola Sfântului Iacob, cari justifică pe deplin toate laudele raportate în persoana sa.

Capitolul întâi cuprinde comparațiunile cele mai frumoase și cele mai plăcute. Și mai întâi în vers. 10—11, bogatul, care în toată strălucirea sa, este asemenea cu floarea câmpului, care la arșița soarelui cade, se veștejește, se usucă și piere. În urmă, vers. 14, plăcerea neregulată, care, ca o femeie degradată, ne înșală și ne atrage în păcat. Prin consimțământul nostru, ea se învoește și naște păcatul, care ne cauzează moartea. Altă dată, vers 17, autorul compară pe Dumnezeu, Părintele luminilor, cu soarele, care ne luminează, dar care, ca și dânsul, nu suferă schimbare și eclipse. În sfârșit, ce este mai ingenios și în acelaș timp mai răpitor și chiar uimitor, decât tabloul în care el ne zugrăvește pe acela, care ascultă cuvântul lui Dumnezeu, dar care nu-l împlinește, sub imaginea unui om, care vede fața sa într'o oglindă și care, după ce s'a încredințat despre petele sale, se duce îndată și uită repele ceea ce a observat și ceea ce-l desfigurează, vers. 23—24. În această frumoasă imagine, cuvântul lui Dumnezeu este oglinda, unde vedem vițiile sufletului nostru. Nu este de ajuns a le observa, dar suntem datori a le șterge prin penitență și o viață mai curată și sfântă.

În capitolul al doilea, vers. 2, sfântul scriitor pune în scenă în chipul cel mai fericit pe un bogat și un sărac. El reprezintă pe bogat, îmbrăcat cu o haină pompoasă, purtând un inel de aur în deget și primind din cauza mării sale averi salutările și respectele credincioșilor și în urmă pe sărac îmbrăcat în hainele cele mai proaste. Capitolul al treilea este însemnat prin două descrieri strălucite, din care cea dintâi ne descrie dezordinile ce le produce limba. Deci, limba este ca un animal iute și neînfrânat, ce trebuie oprit și care altfel aruncă pe călăreț în prăpăstii; este o corabie,

ce trebuie condusă, căci fără aceasta ea se va sfărâma contra stâncilor; este un mic foc, dar vrednic a acoperi o pădure întinsă; este o lume de nedreptăți, este o fiară furioasă și plină de un venin omorâtor. Deși ea n'ar fi decât o mică parte a corpului nostru, cu toate acestea când este aprinsă de focul infernului, poate cuprinde tot cercul vieții noastre. Ea este încă ca o plantă foarte mare, care produce fructele cele mai nepotrivite, binecuvântarea și blestemul, dulceața și amărăciunea (3—11). A doua descriere, care merită asemenea d'a fi însemnată în acest capitol (13—18), este aceea a înțelepciunii lumi acesteia, pusă în opoziție cu înțelepciunea cerească, pe care elocintele apostol o descrie asemenea în mod minunat.

Capitolul al patrulea conține tabloul cel mai viu și cel mai însuflețit al efectelor înfricoșate, ce patimile produc în om. Se observă aci încă sfaturi mișcătoare, dar ceea ce nu poate lipsi d'a atrage pe cititorul, care are sentimentul frumosului, este plăcuta comparațiune, vers. 15, unde viața omului pe pământ este reprezentată sub imaginea unui abur ușor, care se ridică pe orizont, dar care îndată este risipit fără întoarcere.

Insfârșit apostolul se înalță până la sublim, prin cuvintele atingătoare în contra bogaților avari și asupritori, precum vedem în cap. cinci, vers. 1—6: *«Veniți acum bogaților plângeți și vă tânguți de necazurile ce vor să fie asupra voastră. Bogăția voastră a putrezit, și hainele voastre le au mâncat moliile. Aurul vostru și argintul a ruginit, și rugina lor va fi mărturie asupra voastră, și va mânca trupurile voastre ca focul; ați strâns comoară la zilele cele de apoi. Iată, plata lucrătorilor celor ce au secerat țarinile voastre, care o opriți voi, strigă; și strigările secerătorilor în urechile Domnului Savaot au intrat. Și desfătatu v'ați pre pământ și v'ați desmerdat;*

hrănit-ați inimile voastre ca ziua junghierei. Osândit-ați, omorât-ați pre cel drept; nu s'a pus improtiva voastră».

Această parte, care nu cedează în frumusețe celor mai frumoase invective, ce găsim în cărțile Vechiului Testament, ne face să credem, că Sfântul Iacob era hrănit din cetirea vechilor profeți ebrei.

Printre alți mulți comentatori ai acestei epistole, se află și scrierea intitulată: «*Interpretatio Epistoloe catholicoe S. Jacobi, quam ad gradum doctoris in S. Theologia, in Universitate Catholica Lovaniensi consequendum instituit. A. J. Liagre S. Theol. Licentiat. Lovanii 1860 in 8°*». Această lucrare, afară de precuvântări, conține textul grec, având în privire Vulgata, un argument în capul fiecărui capitol, o parafrază după unul sau mai multe versete și o explicare a cuvintelor textului. Primul capitol este urmat de un *Excursus* teologic asupra ispitelor și al doilea de un alt *Excursus* asupra necesității faptelor. Cartea se termină prin o parafrază generală a întregii epistole, dar care nu este, decât reunire a acelor părți, care se găsesc răspândite în lucrare.

Iar printre comentatorii protestanți D. J. Pott a scris asupra epistolelor Sfântului Iacob și Sfântului Petru. Se găsește în lucrarea sa textul grec cu variantele cele mai însemnate, note latine asupra fiecărui verset și mai asupra tuturor cuvintelor fiecărui verset. Precuvântări latine asupra epistolelor în general și altele particulare asupra fiecăria din epistole ce el a explicat. În fine *Excursus* sau cuvântări asupra oarecăror puncte, luate din aceste epistole. Acest autor mărturisește, că el urmează metoda lui Kopp, adică, că el nu inclină la interpretarea morală și mistică, dar că el se ocupă exclusiv de senzul istoric și gramatical. Se știe în cari greșeli au căzut interpreții protestanți, cari nu vor să recunoască înțelesul moral și mistic al sfintelor scrip-

turi. Cu toate acestea lucrarea lui Pott, afară de oarecari idei ce împărtășește cu mare parte din criticii și exegeții îndrăzneți ai timpurilor din urmă, este de un mare folos, spre a înțelege bine sensul literal al Scripturei. Adnotațiunile sale în general sunt prea erudite și chibzuite. Această lucrare formează al 9-lea volum din edițiunea Noului Testament de Kopp. Epistolele Sfântului Petru, a doua ediție au apărut în 1810 și a Sfântului Iacob a treia ediție în 1816 în Gaettingue.

C.

P R E D I C Ă

EXPLICAREA RUGĂCIUNEI «TATĂL NOSTRU»¹⁾.

Fraților iubiți,

Să vedem acum ce ne mai învață Domnul nostru Iisus Hristos în rugăciunea Sa.

«*Pânea noastră cea de toate zilele dă ne o nouă astăzi*». Mântuitorul ne-a învățat să ne rugăm pentru așa de puțin lucru, pentru pânea de toate zilele. Nu pentru averi mari, nu pentru bogăție, și nici măcar pentru îndestulare cu prisos. Să ia de aici învățătură și cei risipitori și cei sgârșiți și cei nepăsători de a aduna ceea ce le trebuie, și cei ce pier pe picioare de ticăloasa grijă de a strânge comori. Să muncești cinstit, ca să ai destul. Dacă te frământă să ai prea mult, păcat faci, iar dacă te lenevești și trăești în ticăloșie cu prea puțin, iarăși păcat faci. Nu e rușine a fi sărac, când sărăcia nu-ți vine dela patimile tale; precum nu e laudă a fi bogat, când n'ai adunat tu însuși bogăția prin muncă cins-

¹⁾ Vezi partea I în numărul trecut al Revistei.

tocmai el, vrășmașul lui Dumnezeu, ne îndeamnă să facem toate câte le am spus. Ne învață să nu cinstim numele lui Dumnezeu, să ne gâlcevim, să ne pizmuim, să nu suferim cele drepte între noi, să fim leneși, să risipim munca noastră, și să nu ertăm greșalele fraților noștri. Toate le face Diavolul prin ispitele lui, și dela el vine tot răul, de aceea și rugăciunea zice mai departe: *Și nu ne duce pe noi în ispită și ne mântuește de cel rău*, adică de Diavolul. Dumnezeu nu ne poate duce în ispita răului, căci El numai la bine ne îndeamnă. Noi ne rugăm lui să ne dea putere de a ne împotrivi ispitelor Satanei, și să'l alunge din preajma noastră.

Iar pentru ispite, noi suntem totdeauna gata. Și pentru beție și pentru bârfire, și pentru minciună, și pentru curvie, și pentru furtișag, și pentru lene. Unde e un om rău, noi îl mirosim ca un copoiu, și acolo ne ducem, iar de omul bun ne ferim ca Diavolul de cruce și de tămăe.

Toate relele prin ispită vin și prin îndemnuri rele, deci trebuie fraților, să fugim de ispite. Dar unde să fugi, vei zice, că tot în lume ești ori unde te duci și tot de ispite dai. E adevărat și nimeni nu ne cere să fugim din lume. Dar este totuși un loc, în care mai ales se pun la cale ispitele, și este alt loc unde ești scutit măcar pe puțină vreme de orice ispită. Cel dintăi e cărciuma, cu rachiul ei, cu oamenii răi ce se adună în ea, cu jocurile necuviincioase, cu cântecile spurcate și cu vorbele și înjurăturile urâte, cu certuri și gâlcevi și cu multe alte răutăți. Iar

cellalt e sfânta biserică, cu învățăturile ei bune, cu povețele ei blânde, cu îndemnurile spre bine, cu înălțarea inimei și a gândului spre Domnul. Biserica te ferește de ispite, și ți întărește inima să le poți birui în totdeauna.

Mergeți mai rar la cărciumă, filor iubiți, și veniți mai des la biserică. Pe copii duceți-i mai cu drag la școală, căci acolo le îmbogățește mintea cu lucruri de folos, și pe fete păziți-le de jocuri necuviincioase și de vorbe deșarte și pline de rușine. Aveți groază de școală și urgie de biserică, și de aceea trăiți în păcate și în ticăloșie. Audă-mi Dumnezeu cuvântul și să vă dea înțelepciune, ca să cercetați mai des biserică, pentrucă aici auziți sfaturi bune și folositoare; prin biserică strămoșii noștri au aflat mântuirea, prin ea o veți afla și voi. Amin.

M. P.

Note asupra Istoriei Bisericești a Românilor pentru Secolul al XIX-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română», anul al XXIX-lea, No. 3).

Data	Luna
1840—49	
1849	Sep. 11
«	Sep. 12

Correspondența cu Patriarhatul este scrisă de însuși mâna Mitropolitului Neofet în grecește toată ¹⁾).

Nifon Sevastias scrie Mitropolitului Neofet ca să nu vie în Mitropolie, ci să-și ia alt conac, după cum s'a înțeles cu Vodă, «sau la metohul Episcopiei Râmnicului sau al Buzăului, fiind că poate mâine poimâine să se numiască și noul Mitropolit, și n'are unde să'l pue ²⁾»...

Nifon scrie lui Neofet că părerea boerilor și a lui Vodă este să nu vină în București la vre-o casă a Mitropoliei ori Episcopiiilor, ci cel mult ca particular unde va vreà, ar fi mai bine însă să steà afară de capitală și-i propune să se așeze la Monastirea Slobozia. In București toate casele sunt ocupate de armatele rusești ³⁾).

¹⁾ V. IV. pag. 137—177.

²⁾ V. IV. pag. 177 mâna lui Nifon ca Vicar.

³⁾ V. IV pag. 178 mâna lui Nifon.

Data	Luna
1849	Sep. 16
	Sep. 11

Broșteni. Cu cea în Christos frățescă dragoste agie Sevastis. Primind și cea de a doilea scrisoare a frăției tale din 12 ale următoarei am văzut cele ce ne înștiințați despre venirea în capitala Bucureștii și celelalte.

Nifon Sevastias Vicarul Mitropoliei scrie predicatorului fostului Mitropolit Neofet să și ia conac la Metohul Râmnicului sau Buzăului, pentru că unde trăgea până acum, trebuie să stea viitorul Mitropolit. El fusese la Constantinopol, unde a fost suspendat, pentru că a fost amestecat în afacerile dela 1848.

Epistola autografă a Mitropolitului Neofet.

Cu cea în Christos frățescă dragoste, aghie Sevastias, Chir Nifone! Sosirea mea aici în Țarigrad au fost la 12 ale următoarei, călătoria pe mare a fost până la un loc lină, apoi bătută de vânt și talazuri, ca la 24 de ceasuri și mai bine, vremea a fost și este încă tot răcoroasă, ca să nu zic rece, vântul despre crivăț neîncetat a suflat și suflă, din care pricină n'am îndrăznit a face nici măcar o baie, oprindu-mă de tot de a intra în mare ca să nu răcesc, de cât din schimbarea aerului să vedem de voi putea a mă folosi cevaș. Despre altele neplăceri cât nu poți să gândești, precum te poți îndestulă dela toți ai noștri carii au venit și se întorc cu Măria sa Vodă acolo. Iar către acestea arăt frăției tale, carele știi și cunoști aplicarea și dispoziția mea de câtăva vreme încoace, că eră ca să mă văd scăpat de sarcina și greutățile Mitropoliei pentru neputințele mele și moraliceștile supărări, despre care încă din vreme am fost scris, înștiințând pe Prea sfințitul Patriarh al Țarigradului, dela care de și am fost primit răspuns, dar nu eră nici delușit cum se cuvine, nici îndestulat precum doream, acum din sosirea aicea luând sfat și vorbă duhovnicească cu Pressfinția sa, după o

Data	Luna
------	------

mai adâncă chibzuire au găsit și prea sfinția sa aplecarea și dispoziția mea prea dreaptă și potrivită cu povățuirea canoanelor bisericești a mă trage din păstoria sfintei Mitropolii prin paretizis, după orânduială, și așa după înțelegerea ce am avut și chiar cu Măria sa Vodă și cu alți prieteni, am și săvârșit lucrul, dându-mi dimisia după orânduială; iar la 27 ale acestei luni Iulie sosesc, pe care cu deosebite adresuri din parte-mi către prea sfințitul Patriarh al Țarigradului: și către Măria sa Vodă, le-am înhirisit în mâna Măriei sale și după întoarcerea Măriei sale acoloa rămâne a se face punere la cale pentru alegerea de nou Mitropolit precum și a Episcopilor. De care și nu lipsim a te înștiința chiar cu această ocazie. Eu socotesc să mai petrec pe aici încă vre o două săptămâni și după Praznicul Adormirei, cu ajutorul Domnului să călătoresc. 1849. Iulie 28.

1849 Iunie 5

Mitropolitul Neofet pentru caz de boală cere dela Căimăcănia țarei de a se duce în ostroavele din Constantinopol pentru băi de mare. I se admite. Mitropolitul a stat în insula Antigoni până la 18 Iulie 1849.

Un tratat tradus și scris de mâna Mitropolitului Neofet. Intitulat: Despre fireasca de Dumnezeu cunoștință, care ne povățuește către evangheliceasca credință. 7 foi, neterminată lucrarea.

* Oct. 22

Nifon Sevastias eră ocârmuitor al sfintei Mitropolii de București. vol. 8 pag. 574.

* Oct. 27

Ariastarh scrie Mitropolitului că i se va admite cererea de paretizis, după înțelegerea avută cu Înălțimea sa Vodă pag. 136.

Prea Înălțate Doamne!

* Iulie 27

Pe lângă alăturata regulată dimisie ce am dat expunând întrânsa destoinicile cuvinte a neputințelor mele, care m'au făcut ca să cer de a-

Data	Luna
------	------

cum înainte această ușurare de sarcina a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei și celelalte, din care vă veți îndestula mai pe larg, ca să nu le mai poftoresc și prin acest plecat raport. Mai alături și această anafora grecească din parte-mi către Prea sfințitul patriarh al Țarigradului vo-lentă, arătătoare pe scurt de pricinile care după o îndelungată chibzuire m'au îndemnat să fac acest pas, și tot o dată vestitoare de urmarea ce am și săvârșit prin regulat act de dimisie din scaunul Sf. Mitropolii, rugându-vă plecat să binevoiți a le îndreptă pe lângă de-osebit adres din parte-Vă spre știință, remânând a fi deapururea al Înălțimei Voastre smerit și fierbinte către Dumnezeu rugător.

Iscălit Neofet Mitropolitul Ungro-Vlahiei. V. IV pag. 185.

Anaforaua către Patriarh este tot în acea cuprindere, ca și cea către Vodă. pag. 184.

1849	Aug. 6
------	--------

In Jurnalul grecesc 'Αμάλθεια în No. 546, se cetesc următoarele: După restabilirea liniș-tei în Valahia și numirea noului Domnitor, cele două guvernuri împărătești a Turciei și a Ro-siei au crezut necesar să înlocuiască și pe Mitropolitul de până acum, Chir Neofet, cu al-tul, fiind că este cunoscut că prea sfinția Sa s'a amestecat în evenimentele anului trecut. De aceea chir Neofet ș-a dat oficial dimisia sa în mâna Domnitorului Știrbei, care ajuns în București va îngriji pentru alegerea de nou Mitropolit pentru Ungro-Vlahia. vol IV pag. 187.

◀	Iulie 5
---	---------

Mitropolitul Neofet văzându-și situația zdrun-cinată pretextează că este bolnav și că medicii îl sfătuesc să se ducă în Italia pentru sănătate, dar el preferă băile de mare la Constantinopol. Spune că va stă la Princhipo, la Halche și în Antigone. Cere apoi concediu dela cârmuitorii principatului să-i dea voe să se ducă pentru căutarea sănătății nu în Italia, ci în Constan-tinopol. V. IV pag. 194—201.

Data	Luna
1849	Iulie 27

I să dă voe de Căimăcănie pe soroc de trei luni la Constantinopol.

Mitropolitul Neofet începe a traduce în românește următoarea lucrare din grecește. Partea I-a. Despre fireasca de Dumnezeu cunoștință, care ne povățuește către Evangheliceasca credință. V. IV pag. 203—221, nesfârșită.

1849 Iulie 27

«Pe treizeci și șapte de ani merg de când mă aflu slujind Țării Românești, Patriei mele, și peste 20 sunt în cursul acestor ani de când mă aflu slujind numai Sf. Mitropolii, întâi ca ocârmuitor, apoi din leatul 1840, de sunt 9 ani și ca Mitropolit, purtând pe lângă sarcina casei și a eparhiei și greutățile celelalte, ce sunt legate după vechile orândueli și obiceiuri ale țării.

În care această vreme am avut a mă nevoi și a mă lupta cu mai multe și felurite împrejurări și întâmplări, și pe de o parte din neîncetate ostenele ce am cercat, aflându-mă și din fire de o natură slabă, iar pe de alta ajungând și la o vârstă înaintată în bătrânețe, și din aceste pricini văzându-mă dela o vreme încoace cuprins și pătîmind totdeauna de boale cronice netămăduitoare, ce m'au slăbănogit cu totul (precum de obște este știut compatrioților mei) și pe care le cunosc ca o piedică la împlinirea sf. datorii a unui Mitropolit al Țării. După o chibzuire din parte-mi urmată de mai multă vreme mă simț și mă văd în neapărată nevoi a cere ușurarea de această grea sarcină a Sf. Mitropolii, ca să nu-i pricinuim vre o vătămare, starea sănătății mele cerând a-mi petrece rămășița vieții într-un unghiu al Patriei mele în liniște, fără să mai am atâtea îndeletniciri bântuitoare trupește și moralește, și a mă îngriji, pre cât îmi va fi cu putință, după datoria legii pentru sfârșitu-mi. Și așa după sfătuirea ce am luat și cu Prea

Data	Luna

sfințitul Patriarh al Țarigradului, Chiriarhul meu, când m'am aflat venit pentru căutarea sănătății, găsindu-se cu cale și de către Prea sfinția Sa chibzuirea și cugetarea mea, de bună voia mea și nesilit de nimeni, mă și paretisesc de scaunul Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei (nu însă și de Arhierie), rugându-mă a fi primită și a se orându-i de stăpânire, după vechile obiceiuri și orândueli ale țării, cel ce se va chibzui destoinic a purtă de acum înainte cărma aceasta.

În către aceasta mie spre mângâere și spre întâmpinarea neapăratelor trebuințe ale vieții și ale oamenilor cu care urmează să mă slujesc (pre cât milostivul Dumnezeu îmi va mai hărăzi vieață) potrivit cu caracterul ce am purtat în societate, neputându-se a mi se da vre o monastire din cele de al doilea mână, precum au avut și alți procatohi ai mei, după despărțare-li din Mitropolie; apoi socotesc ca lăsându-mi asupra mi Monastirea Aninoasa, din județul Muscelului, ce este metoh al Sf. Mitropolii, cu veniturile averilor în dispoziția mea, nu va fi vre o nerecunoștință, nici vre un ce mult, la unul ca mine, ce am slujit întru toate cu destulă strădanie, în diastimă de 20 de ani trecuți, și ca o casă ce să află înzestrată cu îndestule alte averi și venituri spre întâmpinarea trebuințelor sale. Și despre care această cerere și rugăciune mă afierosesc la generozitatea stăpânirii, pentru care mă cunosc a înălța neîncetate fierbinți rugăciuni către a tot puternicul Dumnezeu pentru fericirea, buna stare și sporirea întru toate cele de folos, de slavă și de laudă:

Iar pe lângă aceasta pentru mai sus expusele cuvinte poftorind lepădarea mea de scaunul Sf. Mitropolii, precum am zis, o încredințez prin acest act de regulată dimisie din parte-mi, adevărindu-l mai jos cu pecetea și însăși

Data	Luna	
		iscălitura mea. (Există și grecește această dimisie).
		(L. S.). Iscălit. Neofet Mitropolitul Ungro Vla- hiei, mă paretisesc de bună voe. V. IV pag. 182. (Există și în limba franceză această di- misie. pag. 186. Cunoște perfect limba franceză.
1850		In urma unei îndelungate discuții și a co- respondențiilor diplomatice despre Autocefala Bisericii Greciei, începute încă din 1833, s'a terminat prin recunoașterea Autocefaliei ei și de către Patriarhatul Constantinopolitan în a- cest an ¹⁾ .
1851	Feb. 20	Mitropolitul Nifon dă ordin să se facă grab- nic o Catagrafie de veniturile ce au Bisericele din Oraș și se dă știința că 80 de Biserici au avere ²⁾ .
«	Feb. 12	Rămânând vacantă Episcopia de Huși, prin rădicarea Episcopului la Mitropolie, se alege Ar- himandritul Meletie Istrati, Egumenul Slatinei ³⁾ .
«	Feb. 10	Se face alegerea de Mitropolit în persoana lui Sofronie Miclescu, Episcopul Hușului, și Dom- nul o confirmă ⁴⁾ .
«	Maiu 1	Vine recunoașterea patriarhală pentru So- fronie ⁵⁾ .
«	Feb. 11	I se dă decretul de Mitropolit de către Dom- nitor ⁶⁾ .
«	Dec. 11	Iosif Rășcanu este hirotonit Arhieru cu ti- tlul Evhaiton, hirotonia se face însă cu titlu Sevastias ⁷⁾ .
«	Noem. 12	Vine permisiunea patriarhală pentru Iosif Rășcanu ⁸⁾ .

¹⁾ Vezi Κώδηξ ἱερὸς περιέχον τὰ πρακτικὰ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου 1850.

²⁾ XIV 1832—64 M. B.

³⁾ C. Sf. M. M.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Idem.

⁶⁾ Idem.

⁷⁾ Idem.

⁸⁾ Idem.

Data	Luna	
1851	Dec. 31	Se recomandă pentru Arhiereu titular Arhimandritul Filaret Scriban, iar la 1851 Decembrie 14 vine eclosul Patriarhului în acest scop. Ia titlu Stravropoleos. Apoi se hirotonește.
1852	Ghenar 13	Se hirotonește Arhiereu titular Nectarie Hermeziu cu titlu Sotiriopoleos, sosind eclosul la 12 Decembrie 1851 cu titlu deschis ¹⁾ .
«		Pe timpul ocupației rusești se pomenea prin Bisericele Românești familia Imperială, iar la Iași era în permanență muzica vocală din Socola la dispoziția Rușilor, care făcea serviciul și tedeumurile în capela Palatului și la Mitropolie, aceasta până la retragerea armatei spre Sevastopol ²⁾ .
1855	Febr. 1	Arhimandritul Calinic Miclescu este hirotoneștit arhiereu cu titlu Hariopoleos ³⁾ .
		La 16 Ianuarie vine eclosul ⁴⁾ .
«	Feb. 12	Arhimandritul Marchian este hirotoneștit cu titlu Erapoleos ⁵⁾ .
		O reclamă a boerilor Iașani, să se mai facă și alți Arhieri, fiind trebuință.
«	Sep. 1	Filaret Scriban pronunță un discurs cu ocazia inaugurării Ospiciului de săraci din Monastirea Galata ⁶⁾ .
«	Mai 28	Grigorie Ghica Voevod dă un hrisov intitulat: Așezământul Școalelor din Monastirea Neamțului, în care se înființează un Seminarium în care să se aprindă făclia Teologiei, pusă pe baza științelor propedeutice, care să lumineze tuturor. Acest așezământ cuprinde un program foarte amănunțit de toate studiile trebuitoare unui Seminarist. Seminarul avea două grade. Un curs de IV clase, și un alt Seminar cu

¹⁾ C. Sf. M. M.

²⁾ Vezi acte și documente relative la Istoria Renașterii României de D. A. Sturza, vol. II pag. 850.

³⁾ C. Sf. M. M.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Idem.

⁶⁾ Bis. Ort. R. pag. 657.

Data	Luna

VIII clase, în care se studiã foarte mult limbile clasice și vorbitoare, toate științele teologice, naturale, matematice etc. În fine o Facultate de Teologie cu un curs de patru ani. Elevii erau interni, și Profesorii aduși din străinătate pentru acele obiecte de care nu se găseau în țară. Programa este așa de estinsă în cât nici la Sorbona nu se predau mai multe științi în Seminarii și Facultate. Hrisovul închee așa: «Deci fiind-că fondurile Monastirei sunt menite pentru ținerea sus arătatelor așezăminte mântuitoare, adecã Chinoviul Cuvioșilor Monahi, Seminaria, Internatul acestei Seminarii, cu Tipografia și Biblioteca.... Domnia noastră întru deplină mulțămire a sufletului întărim toate privilegiile de care s'au bucurat această Sf. Lavră dintru început, potrivit cu rostirea Hrisoavelor întăritoare așezământului acestei Monastiri... spre propășirea așezămintelor, spre întărirea bisericii și fericirea poporului prea iubitei noastre Patrii». Superiorul Monastirei Neamțului erã pe atunci Dionisie Romanov, fostul Episcop al Buzăului. Tinerii interni trebuiau să fie între 250—300. Această cifrã a îngrozit pe bătrânii Călugări proistoși și s'au adunat în sobor și au făcut un Jurnal prin care cer dela Domnitor ca Școala și Internatul Gimnaziului să fie în Târgul Neamțului, iar în Monastire să fie numai clasele Teologice, pentru cei ce se vor hotări la cariera eclesiastică. Această școală a început cu clasa I-a primară și Gimnazială și dar trebuieau doisprezece ani să treacă până se vor complectã toate clasele. Dar timpul care preface toate a dat ocazie curând călugărilor de a combate această școală sub diferite pretexte, așa că înainte de a se întemea și complectã a fost desființată. Ce cler ar fi avut Românii acum, cât de învățat și disciplinat, dacã nu s'ar fi suspendat acea școală, sub închipuite hule! și averile monastirei n'ar fi suferit

Data	Luna
------	------

1855	
------	--

secularizarea, pentru că nimeni n'ar fi îndrăznit a desființa aceste așezăminte binefăcătoare țării!

Jurnalul Zimbru No. 41 și 42 tratează cesiunea Monastirilor închinatelor din Moldova și face următorul tablou. Toate Monastirile posed 215 proprietăți și anume: 101 Sf. Mormânt, 87 Sf. Munte Athos, 12 Muntele Sinai, 5 Patriarhatul de Constantinopol, 3 Patriarhatul de Alexandria, 2 Patriarhatul de Antiohia, și 5 Monastirea Drianul din Epir. După testamenturile fundatorilor toate cuprindeau obligațiuni pentru acte de binefaceri publice în țară, în puterea cărui principiu juridic guvernul țării au luat în totdeauna din veniturile Monastirilor închinatelor o sumă pentru acest scop și obligă pe Egumeni a ține în bună stare și priveghea să nu se facă abuzuri și sustrageri arbitrare din venituri. Reprezentantii comunităților grecești profitând de dese bântuiri la care a fost supuse țara din secol, au început a se sustrage dela îndatoririle lor. Școala din Trei-Ierarhi înființată de Vasile Lupu Voievod a fost înzestrată cu avere, totuși Egumenii din timpuri ș'au însușit acele averi și au desființat Școala, și abea în secolul trecut G. Asachi prin proces a putut câștiga acele venituri și a se redeschide Școala. La 1821. Egumenii greci întrebuințând veniturile monastirești pentru scopuri patriotice la Eterie, au fost scoși din Egumenate printr'un firman al Inaltei Porți și administrația lor a fost încredințată unui comitet pământean sub președinția Mitropolitului Moldovei. La 1826 sub Ioan Sandu Sturza s'a dat pentru Monastiri suma de 100,000 lei, iar dela 1828 s'a regulat a li se da a treia parte din venitul lor total, restul a fost afectat la plata datoriilor cu care erau împovorate de către Egumenii Greci. În 1828 însă, după intervenția

Data	Luna

Rosiei Poarta a redat monastirile închinatelor ia-răși sub administrația Grecească. Domnitorul Sandu Sturza prin Hrisov domnesc din 1828 dispune ca din veniturile ce se vor lua dela monastirile aceste să se susțină școalele obștești. «Aceste venituri prin stăruirea și ocrotirea pământurilor, adăogându-se de cincisori pe atâta peste ceea ce eră, când s'au așezat aceste monastiri a da școalelor câte 5000 lei pe an, acest măsurat ajutor se poate socoti a se lua din veniturile acestor Monastiri, 25,000 lei pe an». Ocupația rusească din 1828 cuprinzând Moldova, Comisiunea rânduită de Guvern din membrii Înaltului Cler și din boeri pentru regularea cestiei Monastirilor închinatelor a fost paralizată, documentele subtrase, datoriile erau enorme, clădirile în ruină, obiectele prețioase bisericesti jăfuite. Cu toate stăruințele pământurilor, Grecii sprijiniți de Ruși n'au făcut nici o îndreptare. Pe timpul Redacțiunii Regulamentului Organic, Divanul a hotărât la 1831, ca Eghumenii să imposesieze moșiile numai pe un an, în 1832. Regulamentul pus în aplicație hotărăște ca Monastirile închinatelor să verse anual suma de 450,000 lei fiscului. Tot după cererile Patriarhilor și influența rusească s'a suspendat această plată pe timp de 10 ani, pentru ca să se plătiască datoriile ce aveau Monastirile în acest restimp. Terminându-se și această invoială la 1841, Rosia iarăși intervine în sprijinul clerului Grecesc și paralizează prescripțiunile Regulamentului Organic. Domnitorul Mihai Sturza la 1843 primește din partea Legațiunii Rusești din Constantinopol următoarele dispozițiuni pentru Monastirile închinatelor: 1) Ca să se dea în posesie prin mezat public moșiile, însă dela 1852 2) În acest termen de 9 ani să se termine repararea și restaurarea tuturor Monastirilor, cheltuind a patra parte din

Data	Luna

venitul lor în acest scop. 3) O subvenție să se dea pentru acte de binefacere publică în Principate, care cifră va fi de 2000000 lei la anul 1852. 4) Suma de 250,000 lei se va da școalelor și ospiciilor nației Grecești din Constantinopol și din împrejurimi. 5) Exarhul va face parte din comisiunea mixtă ce se va forma în București și Iași. Tot o dată declară aceea dispoziție rusească că «Propozițiile aceste trebuiesc să se privească ca cea mai de pe urmă cercare de conciliare». În 1844 s'a votat o lege prin care s'au secularizat averile dependente de Episcopiile și Monastirile pământești. Și s'au înființat un departament al Cultelor. Atunci Episcopii luau 4 din 7 părți din venituri, iar Egumenii Monastirilor erau plătiți după analogia îndatoririlor ce purtau. Ele au fost clasificate în 4 părți, Categoria I a capătă 72,000 lei, 48,000 a II-a, 36,000 a III și 24,000 a IV. Cu toate aceste legea a rămas tot lege, și influența străină o a înlăturat, față de averile monastirilor închinete. Ele n'au prezentat Testamentele, n'au plătit subvențiunea școalelor, n'au reparat Monastirile, ci din contră veniau Egumenii din Constantinopol și inposesueau direct averile Monastirilor, ori aduceau contracte încheiate pe acolo și le cesionau etc. În fine la 1848 s'au hotărât la Constantinopol și s'a comunicat și Domnitorilor ca moșiile să se dea prin mezat public dela 1852. Apoi că subvenția locurilor închinete, din ambele Principate va fi de 30,000 galbeni.

Dar nici Grigorie Ghica Voevod n'a încetat de a stărui să se lichideze această importantă afacere pentru țară. El arată că veniturile dela 90,000 galbeni s'au rădicat la 173,000 galbeni. Rosia de astă dată sfătuește pe Patriarhi de a preveni o deslegare defavorabilă lor, și care o va provoca timpul. Cestiunea până la 1855

Data	Luna
------	------

s'a rezolvat așa: Egumenii să se aleagă, pentru că erau din cei mai abuzivi și îndrăzneți, de către un trimis al locurilor Sf. și de Mitropolitul țării și Ministrul Cultelor; Moșiile se vor da la licitație prin mezat public, o parte din venit o va încasa fiscul, alta Ministrul Cultelor și celelalte două pătrimi se vor trimite locurilor respective ¹⁾.

1855 Apr. 23

Episcopul de Râmnic cere să se învoiască preoților dela unele sate, ce după cercare îi va socoti capabili, să deschidă școale de sate ²⁾».

« Dec. 22

Episcopul de Râmnic cere dela Domnitor că pentru cele câte 10 școli ce ați chibzuit a se înființa în fie-care județ să fie așezate în satele ce se cuprind în alăturata listă a Eforiei, apoi arată și preoții ce i-au găsit destoinici pentru acele începătoare școli care să aibă învățatori clerici și se poarte numire de școli bisericesti. Obligă pe cântăreții și paraclisierii, ce nu ar înțelege să meargă de bună voe la școală ³⁾.

Eforia răspunde la cererile Episcopului de Râmnic la 1856 Ianuarie 27: «Ca la alegerea institutorilor acelor școale să se prefere preoții, carii vor avea capacitate egală cu laicii, însă preoții Institutori să fie în privința instrucției de a dreptul sub ordinele Eforiei ⁴⁾»...

« Dec. 15

Se vor primi cu preferința acei tineri carii vor fi săvârșit cursul inferior la Gimnazii sau la Seminariul Socola, apoi aceia carii au săvârșit cursul învățăturilor primare». Aceasta în Moldova. Institutoarele erau salariate 1000 lei anual, casă de ședere, lemne, servitor, loc de hrană, scutire de bir și dreptul la pensie ⁵⁾.

— Școalele Sătești au scăzut a doua zi în Muntenia, din lipsă de institutori, de școlari,

¹⁾ Uricarul Vol. IV pag. 425 etc.

²⁾ Școalele Sătești. Urechia, pag. 16.

³⁾ Școalele Sătești pag. 18.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Școalele Sătești pag. 21.

Data	Luna
1856	Mar. 30

locale etc. In Moldova însă prosperă. Școala Normală din Trei-Ierarhi și Seminariile, unde se puse și pedagogia în clasa a IV au dat un contingent însemnat de institutori ¹⁾.

Grigorie Ghica Voevod dă un alt Hrisov, prin care conform dorinței soborului reformează pe cel din anul trecut. Prin aceasta se stipulează 1) ca clasele primare și Gimnaziale să fie statornicite în Târgul Neamțului. 2) Va cuprinde un Internat de 50 elevi plus externi cu plată. 3) Să regulează ca profesorii pot fi mireni plătiți de Monastire, dar sub privegherea Ministrului Cultelor și a Instrucției Publice. Facultatea de Teologie se va complectă treptat. In Monastire se va înființa un Gimnaziu ca și în Târgul Neamțului dintre monahii tineri. Călugări tineri nu se vor mai primi pentru schimă, de cât dintre tinerii ce vor fi vrednici a urma cursul Facultății. Clasele și internatul din Târgul Neamțului s'au deschis încă dela Septembrie 1855. Apoi se inaugurează Seminarul în Monastirea Neamțului, având și o serie de profesori ca Ghenadie Popescu, Director, Policarp, Benedict. etc. Cel ce îndemnă și sprijineă aceste instituții culturale în Monastirea Neamțului eră Domnul Grigorie Ghica inspirat de Dionisie fost Buzău. Curând însă retrăgându-se Grigorie Ghica din Domnie a fost numită o Căimăcănie, în care eră și Teodor Balș. Soborul Monastirei în frunte cu starețul Gherasim, după ce a fost dat afară Dionisie din stăreție cu ocară, și s'a strămutat în Iași la Bis. Sf. Neculai zis cel sărac, ca oaspe al Arhiereului Ghenadie Șendrea, unde l'am cunoscut și eu, a găsit soborul vreme potrivită, cu ocazia facerii budgetului pe anul 1857 și reclamă Mitropolitului Sofronie și prin el Căimăcăniei, că Monastirea nu mai poate întreține și acele școale pe lângă cheltelile cu Mo-

¹⁾ Școalele Sătești pag. 25.

Data	Luna
------	------

nastirile Neamțul și Secul, a bolniței bătrânilor, a bolniței alienaților, a arhondaricurilor etc., lipsindu-i mijloacele și propun deocamdată o scădere însemnată în acele Instituții culturale. Așa că învățăturile să le propună în limbele Română, Greacă și Rusească, Profesorii să fie plătiți de Monastire și să depindă de ea, atestatele să se dea de Monastire, să nu se primească în Școală de cât tinerii călugări din Monastire, iar Hrisoavele date de Grigorie Ghica Voevod să rămână nelucrătoare. Mitropolitul face după acea mijlocire la Căimăcănie, spre a salvă formă, recomandă cestiunea sfatului Administrativ, care opinează: să se admită cererile Monastirei, Școala pin Târgul Neamțului să rămână fără internat, să rămână un mic Seminarium pentru călugării tineri din Seminarii, iar Hrisoavele Domnului Ghica rămân ca desființate. În urma acestor propuneri de către sfatul Administrativ, Căimăcănia hotărăște: ca școala din Târgul Neamțului să rămână cum a fost înainte de darea Hrisoavelor, adică la 4 clase primare, cum eră la 1853, fără internat; cât pentru Seminarul din Monastirea Neamțului, el se ciuntește de tot, sub cuvânt că învățăturile sunt prea întinse, după Hrisovul din 1845 și împovărătoare pentru Monastire, așa precum Regulamentul Organic § I și II la Capitolul IX § 415 hotărăște pentru Monahi, adică cu un curs de patru ani numai; iar câți dintre monahi ar voi a învăța mai mult să-i trimită la Seminarul Socola din Iași. Facultatea de Teologie rămâne un pur desiderat. (consulta: Hrisoavele Princepelui Domnitor Grigorie A. Ghica V.V. date Sfintei Monastiri Neamțul și Secul. Iași 1857).

Curând în urma acestora se desființează și Seminarul și Gimnaziul din Târgul Neamțului și internatul, căci pasul întâi a fost greu, în urmă lucrurile sau pus la locul lor, ca și cum

Data	Luna

n'ar mai fi fost Școale în Monastire. Această măsură necalculată a Soborului a cauzat mare rău cu timpul Monastirei, căci curând i-a urmat și secularizarea, cea ce nu s'ar fi întâmplat, când veniturile acelei bogate Lavre ar fi fost afectate la cheltueli de folos obștesc țării, la cultura clerului și la dezvoltarea literaturii naționale! Nu s'ar fi găsit guvern așa de vitrig, care să atace veniturile Monastirei cheltuite în folosul Instituțiilor Culturale! Unde a fi cu cultura clerului nostru astăzi, dacă s'ar fi aplicat Hrisoavele lui Ghica Vodă? Am rivaliza cu clerul apusan în cultură și am fi farul luminelor religioase în tot Ortodoxismul! O altă pagubă ce nu se mai poate repara, a fost și aceea, că din neprevedere, ori cum susțin alții intenționat, s'au ars biblioteca bogată a acelei Monastiri tot acum, și în care erau mii de manuscrise vechi Românești, rămase dela bătrânii călugări învățați din timpurile cele mai depărtate. Multe nemulțămiri, vrășmașii și zavistii au produs în această Lavră pe acele timpuri un călugăr aventurier, numit Sofronie Vărnăv, care necunoscând podvigul călugăresc, fiind crescut în Paris în toate ideile revoluționare, își închipuia că va reuși a reforma așezământurile călugărești, făcând din acești simpli monahi, niste agenți ai ideilor înaintate și extra-liberale! Această tendință a sa a provocat indignarea între toți călugări, și a născut o împotrivire înverșunată în contra ori cărei schimbări și îmbunătățiri Acest fantastic reformator al monahismului la noi, prieten al Domnului Ioan Cuza, și-a terminat viața într'un mod trist, rolul său, în un Otel din Târgul Bârlad. Venitul Monastirei Neamțul și Secul când se administră direct de călugări eră de 1,533,324 lei la anul 1855.

C. Erbiceanu.

(Va urmă).

Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintâi monastiri în țară.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română Anul al XXIX-lea No. 3).

Pe când la Sârbi și la Bulgari se introducea dela Atos călugărismul, se construiau mănăstiri, care aveau să adăpostească pe cei ce se consacrau unei astfel de vieți, care nu era numai monahală ci și literară, pe acel timp, la nordul Dunării, la Români aflători sub stăpânirea cumană și apoi tătară, asemenea clădiri sfinte nu existau ¹⁾. Tocmai târziu de tot, și anume în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, deci după formarea principatului Țării-Românești, găsim că se ridică cele dintâi mănăstiri în Țara Românească. Aceasta s'a făcut și la noi tot sub influența Atosului, dar nu o influență directă, precum a fost cazul cu vecinii noștri dela sudul Dunării, ci indirect, și anume de la acești vecini și prin ei.

Până în a doua jumătate a secolului al XIV, și anume până în timpul domniei lui Vladislav, existaseră în Țara-Românească numai biserici, în care credincioșii se adunau la serviciul divin, dar nu și mănăstiri. Așa pe vremea voevodului Alexandru există biserica de la Câmpu-Lung, unde el a și fost înmormântat. Piatra de pe mormântul său, cu inscripția, se păstrează până astăzi ²⁾. Acestei biserici, devenită mai târziu mănăstire, i se dăruiește în anul 1352 moșia Bădești ³⁾. Asemenea au mai existat biserici la Ar-

¹⁾ N. Iorga, Istoria literaturii religioase p. IX.

²⁾ D. Onciul, Originele op. cit. pag. 182.

³⁾ Revista Română, București 1862, II. 252 și Onciul, Originele pag. 184.

geș, unde își avea mitropolitul și Domnitorul reședința, și în alte părți.

Cea dintâi mănăstire ce s'a întemeiat în Țara-Românească a fost *Vodița*, situată la hotarul a trei țări: Serbia, Ungaria și Țara Românească. Intemeitorul mănăstirei este Voevodul Vladislav (1364—1372), care a ridicat-o la îndemnul «prea cuviosului între călugări Nicodim». Data exactă a fondării acestei mănăstiri nu se poate stabili, din cauză că documentul de fondare ¹⁾, care ni s'a păstrat ²⁾, nu are dată. Ori în ce caz însă, înainte de 1364 mănăstirea nu putea fi întemeiată, din cauză ca numai din acest an înainte poate fi vorba de stăpânirea lui Vladislav ca Domn al Țării-Românești, documentul numindu-l pe dânsul ctitor. Se admite în de comun însă anul 1370 ³⁾, ca dată a fondării mănăstirei. Vladislav, pentru ca să a-lipească în mod statornic acest teritor la restul țării, întemeie aci, pe lângă mitropolia Severinului, de care a fost vorba mai sus și mănăstirea *Vodița*, al cărei hram era «marele și purtătorul de Dumnezeu Antonie». Cheltuiala a purtat-o, pre cum zice însuși documentul de întemeiere, voevodul Vladislav, iar conducerea lucrului a avut-o Nicodim. Vladislav face mănăstirei diferite donațiuni. Pe lângă vasele și odăjdiile necesare slujbei dumnezeiești, el dăruiește pentru întreținerea mănăstirei între altele (venitul dela 8 vârși pe Dunăre, o parte din Dunăre cu nucii și livezile învecinate) și satul *Jidovștița*. Apoi în fie-care an la hram dăruia bani, haine, hrană ca să se împartă la săraci. Vladislav rânduieste apoi ca nimeni, fie Domn, fie arhieru, să nu aibă voie d'a pune stareț la mănăstire, ci după moartea lui Nicodim va urma acela pe care însuși Nicodim îl va designa, iar mai tâziu călugării însuși vor avea să-și aleagă dintre ei stareț. Urmașii lui Vladislav se îngrijiră și de mănăstirea *Vodița*, întărindu-i donațiunile făcute. Dar după Mircea cel Mare căzând Severinul mai întâi în mâna Ungurilor, iar mai târziu în mâna Turcilor, aceștia

¹⁾ Publicat mai întâi de Venelin: *Vlacho-bolgariskija ili dako-slavjanskija gramaty*, Petersburg 1840 pag. 5. Apoi de A. Stefulescu „*Mănăstirea Tismana*“ ediția II pag. 48—51.

²⁾ Intr'o copie autentică la Arhivele Statului din București.

³⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii religioase* p. IX.

din urmă puseră de bună samă și mănăstirei capăt ¹⁾. Astăzi din întreaga mănăstire de altă dată nu sunt de cât ruine ²⁾.

O altă mănăstire ce se întemeie tot în acest timp este *Tismana* ³⁾, al cărei hram este Adormirea Maicei Domnului. Cu câte-va prefaceri și reparațiuni mănăstirea aceasta din munții Gorjului durează și până astăzi. Inceputul ei e pus de tradițiunea monastică în timpul lui Vladislav. Nicodim fu și aici ca și la Vodița acel care dădu îndemn și sfat la construirea mănăstirei. Se vede însă că mănăstirea nu se va fi terminat definitiv sub Vladislav, căci la ridicarea ei a contribuit apoi fratele și urmașul său Radu Voevod (1374—1384) precum ne afirmă hrisovul fiului său Dan, (Domn de la 1384—1386) cu data de 3 Octombrie 1385 ⁴⁾. În acest hrisov cetim că Radu Voevod, după ce «a ridicat din temelie» mănăstirea, îi a dăruit satul Comanii și vadul cu Toporna, balta Bistrețu, satul Chrisomunții și Tismana. Dan voevod, complectând ce mai eră de făcut la mănăstire, confirmă donațiunile făcute de părintele său, Radu, și mai adăogă și el altele. Așa pe lângă alte lucruri de hrană și îmbrăcăminte, Dan dăruiește mănăstirei 400 găleți de grâu din județul Gorj și nucii de la Dăbăceștii. Tot prin acest hrisov Dan acordă mănăstirei Tismana acelaș privilegiu pe care Vladislav îl acordase mai nainte Vodiței, că adică Nicodim să aibă dreptul de a designa pe succesorul său ca stareț, iar mai departe călugării să se conducă de sine, alegându-și stareț fără vre un amestec din afară. Mircea cel Mare (1386—1418) confirmă donațiunile anterioare și mai adăogă și el altele ⁵⁾.

Mănăstirea Tismana, cu care se unî mai pe urmă și mănăstirea Vodița, eră sub conducerea spirituală a lui Nicodim.

¹⁾ N. Iorga, Sate și mănăstiri din România, București 1905 pag. 344.

²⁾ N. Iorga, Sate și mănăstiri op. cit. pag. 343, și Ghenadie, episcopul Râmnicului, Vizita canonică 1890 București pag. 143—144.

³⁾ A. Stefulescu, Monastirea Tismana, Ediția II, București 1903.

⁴⁾ Hașdeu, Istoria critică pag. 127—128, Stefulescu, monastirea Tismana pag. 149—153.

⁵⁾ Venelin, Vlacho bolgariskija gramaty. pag. 9—12. Hașdeu Arhiv. ist. III, 191—193. Stefulescu, Tismana pag. 153.

Acestor dintâi mănăstiri li se făcură donațiuni nu numai din partea Domnilor Țării Românești, ci și din partea altor principii din țările vecine, și în special din acea țară de unde venise Nicodim. Așa despotul sârbesc Ștefan Lazarevici întărește acestor două mănăstiri 10 metoace din Serbia ¹⁾. Donațiunile acestea din Serbia se făcuseră mănăstirilor românești prin stăruința și la îndemnul lui Nicodim, cum și amintește documentul în chestiune.

Alte mănăstiri întemeiate tot în a doua jumătate a secolului al XIV sunt *Cozia* (în Vâlcea) și *Cotmeana* (în Argeș).

Radul Vodă, tatăl lui Mircea zidise la satul Călimănești (nu departe de Cozia) o biserică, care primise diferite donațiuni ²⁾. Mircea cel Mare însă ridică din temelie mănăstirea *Cozia*, cu hramul Sfintei Treimi. Documentul de prima fundațiune al mănăstirii ³⁾, care s'a păstrat ⁴⁾ poartă data de 20 Mai 1388. În acest document ni se spune că mănăstirea a fost ridicată din temelie de Mircea pe locul care se numise până atunci Nucet, iar dela zidirea mănăstirii încoace, Cozia. Mănăstirea Cozia a încercat prefaceri în decursul timpului, până să ajungă așa cum este astăzi ⁵⁾ În ce privește partea arhitectonică nu de mult s'a scris o broșură în care se arată în ce stil s'a zidit mănăstirea, dându-se și o amănunțită descriere a interiorului și exteriorului ei ⁶⁾.

Mircea cel Mare este și fondatorul mănăstirii *Cotmeana*, precum ne spune chrisovul fiului și urmașului său Mihail cu data de 12 Iunie 1418 ⁷⁾, și o inscripție de pe cel mai vechiu clopot din mănăstire ⁸⁾. Cotmeana aveă hramul Bu-

¹⁾ Documentul are data 1396. Publicat la Hașdeu cu altă dată, Ist. crit. pag. 143. Arhiv. ist. I. pag. 17—18, Ștefulescu, (în extract). Tismana pag. 154, asemenea cu altă dată.

²⁾ Documentul lui Mircea cu data 20 Mai 1388 la Hașdeu Ist. crit. pag. 140—141.

³⁾ Publicat în Foaia Societății Românismul t. II 1871 pag. 28-29.

⁴⁾ La Arhivele Statului, din București, „Condica veche a monastirei Cozia“.

⁵⁾ N. Iorga, Sate și mănăstiri pag. 305—306.

⁶⁾ Monastirea Cozia, de arhitectul P. Antonescu, București 1903.

⁷⁾ Publicat de Engel, Geschichte der Walachei pag. 164. Apoi și la Hașdeu. Ist. crit. pag. 132.

⁸⁾ Hașdeu, Istoria critică pag. 132, după cum a fost citită inscripția de Odobescu.

nei-Vestiri, și fii împreună cu Cozia chiar de la început, devenind un metoc al ei. Mănăstirea există deja în anul 1388, căci documentul de mai sus al lui Mircea cu data de 20 Mai 1388 o închină Coziei. În același document vedem că Mircea face acestor mănăstiri întemeiate de el mai multe donațiuni. Așa dăruiește satul Călimănești, Oriești, Cricov; o moară la hotarul Piteștilor. Un boier dăruiește satul Crușia, altul o moșie și o vie, cu invoirea lui Mircea însă. O moară la Râmnic fusese donată de Dan-Voevod. O vie și un metoc fuseseră date bisericii, ce existase mai înainte aci, de Radu-Voevod. Mircea mai adaogă apoi îndestulătoare mijloace de hrană și 300 sălașe de Țigani. Pe urmă îi acordă și privilegiul de care se bucurau și celelalte mănăstiri, anume o scutește de amestecul Domnilor, sau altora din afară, la numirea starețului, așezând ca starețul de atunci, Gavriil, să dispună cele cu privire la urmașul său în stareție, iar mai târziu călugării însuși își vor alege dintre ei stareț, după cum le va rândui Gavriil.

O întărire tot a aceluiași domn (Mircea cel Mare) pomenește de o altă mănăstire ce există în acel timp, *Stiugalea*¹⁾, care era unde-va lângă Dunăre, în părțile Giurgiului, unde e scrisă dania²⁾.

Tot din timpul lui Mircea datează și mănăstirea *Snagov* din județul Ilfov. A fost ridicată de un boier cu numele Vintilă, încă sub Mircea³⁾. La acest timp duce și arhitectura-i modestă și armonioasă, cum și frumoasele-i linii arcuite⁴⁾. Țepeș-Vodă, despre care cronica zice că a făcut mănăstirea dela Snagov, nu a fost de cât ctitor, căci deja înaintașul său Dan, fiul lui Mircea, face daruri monastirei⁵⁾. Ca și asupra Coziei s'a scris și asupra monastirei Snagov o descriere din punct de vedere arhitectonic⁶⁾.

1) N. Iorga, Istoria literaturii religioase p. X.

2) Hașdeu, Arhiva istorică I pag. 97—98.

3) N. Iorga, Sate și mănăstiri, pag. 216.

4) N. Iorga, Istoria literaturii religioase p. X.

5) N. Iorga, Sate și mănăstiri, pag. 216.

6) Mănăstirea Snagov, de arhitectul George Mandrea București 1900.

VI.

Nicodim.

Cel ce a contribuit la ridicarea mănăstirilor Vodița și Tismana, la înzestrarea lor cu diferite donațiuni este, precum am văzut deja, Nicodim; tot el este și cel ce a introdus vieața călugărească la noi.

De aceea, pe baza celor ce se cunosc astăzi, mă voi opri puțin asupra lui.

Născut în prima jumătate a secolului al XIV, la o dată, ce nu se poate cu siguranță stabili. După Paul de Alep¹⁾, locul nașterii sale era Castoria; după vechile minee sârbești²⁾ și după o cronică bulgară, Prilep. Fie una, fie alta, cum ambele sunt în Macedonia, aceasta este țara în care s'a născut Nicodim. Tatăl său era grec, iar mama sa era sârboaică³⁾. Tradiția monastică dela Tismana⁴⁾, având de bună seamă în vedere faptul că el venise în Țara-Românească sub protecțiunea cneazului sârbesc, îl numește «de neam slavian, adică din neamul slavinesc al Serbiei, rudenie cu cneaz Lazăr⁵⁾».

Tradiția a înflorit, fără îndoială și felul cum a devenit el călugăr și apoi a ajuns la sfântul munte, unde «au învățat sfântul pe deplin Scriptura și vorbirea limbei grecești foarte bine⁶⁾». Pentru ca să învețe grecește socot că nu era numai de cât nevoie ca să meargă la sfântul Munte. Și apoi nu trebuie uitat faptul că Nicodim era fiul unui

¹⁾ Emilia Cioran: Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în țările române (1653—1658). București 1900. pag. 179.

²⁾ Martinov: Annus ecclesiasticus graeco-slavicus, Bruxellis 1863 în folio. pag. 326. („Prilep seu Prilepia civitas“).

³⁾ Emilia Cioran Călătoriile op. cit. pag. 179.

⁴⁾ Consignată în scrierea: „Vieața prea cuviosului părintelui nostru Nicodim sfințitul arhimandritul lavrei din sfânta mănăstire Tismana, lucrată de ieromonachul și duhovnicul din Tismana Ștefan, la anul 1839, după o carte tipărită la 1763 de episcopul Râmnicului Kir Partenie și după un manuscript vechiu“. Tipărită de Iosif Bobulescu. București 1883.

⁵⁾ Vieața Sf Nicodim, ediția Bobulescu pag. 17.

⁶⁾ Vieața Sfântului Nicodim, ediția Bobulescu pag. 20.

grec. Ori cum însă faptul, că Nicodim a fost un ucenic, eșit din marea școală a Atosului, este în afară de orice îndoială. Aci s'a instruit el de bună samă în științele teologice «și s'au făcut (acolo la Atos) dascăl, ritor foarte iscusit întru amândouă scripturile (în cea slovinească și cea elinească ¹⁾». Tradiția știe să ne povestiască mai departe că Nicodim a fost ales chiar și stareț la o mănăstire, dar că el nevoind să primească, se gândi să fugă, însă a fost împedat și silit să rămână egumen. Că se va fi opus la primirea unei vrednicii mari cum e stăreția într'o mănăstire, da! e probabil! Restul povestirii e numai înfloritură adusă de tradiție. Dar nici tradiția, nici vre-o altă mărturie nu ne spun în ce mănăstire a fost Nicodim la sfântul Munte.

Mărturiile istorice ne spun mai departe că în anul 1375, când bătrânul atonist Isaia veni la Constantinopole, însărcinat de cneazul sârbesc Lazăr și de patriarhul sârbesc Saba IV, ca să trateze asupra împăcării bisericesti dintre ierarhia sârbească și dintre Patriarhul și sinodul Constantinopolitan participă la aceste tratative și ieromonahul (попъ) Nicodim, care avu rolul de tâlmaciu ²⁾. Cu această ocaziune Nicodim este numit grec=fiu de grec ³⁾. Tradiția monastică de la Tismana—faptul e surprinzător de altfel—are de asemenea cunoștință de faptul că Nicodim a fost ca mijlocitor la împăcarea certei dintre Sârbi și Patriarhia Constantinopolei; ea cunoaște chiar și pe cel care a condus tratativele, pe Isaia ⁴⁾. Tradiția spune mai departe că Nicodim a venit apoi în Serbia cu rezultatul de la Constantinopole ⁵⁾. Abia după venirea aceasta a lui Nicodim în Serbia (la anul 1375 adăogăm noi) tradiția spune că «li s'a zis prin descoperire dumnezeiască să treacă râul Dunărea în pământul Ungro-Vlahiei ⁶⁾»...., pe când adevărul istoric este altul și anume: Nicodim a trebuit să vină cu mult mai înainte la noi în țară, aproximativ cam pe la

1) Viața Sfântului Nicodim ediția Bobulescu pag. 20.

2) Ilarion Ruvarac: Nicodim, în Archiv für slavische Philologie XI pag. 355.

3) C. J. Jirecek. Recensiune în Byzantinische Zeitschrift XIII p. 197.

4) Viața sfântului Nicodim ediția Bobulescu pag. 22—24.

5) Viața sfântului Nicodim ediția Bobulescu pag. 25—26.

6) Ibidem pag. 30.

1370, dacă nu și ceva mai înainte, căci el a fost, precum am văzut, acela care a îndemnat pe Vladislav să zidiască mănăstirea Vodița, al cărei întâiu egumen a și fost, iar mai târziu după zidirea mănăstirii Tismana și unificarea ei cu Vodița egumen peste amândouă. Din cauza serviciilor aduse cu ocaziunea împăcării religioase, Nicodim se bucură de mare trecere la curtea cneazului sârbesc Lazăr precum și la fiul și urmașul său despotul Ștefan¹⁾. Așa se explică și donațiunile pe care acești principii le făcură mănăstirilor românești, aflate sub conducerea lui Nicodim.

Intr'o scriere intitulată «Vita beati patris Isaiae²⁾. Nicodim este foarte mult lăudat. Aci ni se spune de autorul necunoscut al acestei scrieri că Nicodim eră un bărbat venerabil, adânc cunoscător al Scripturei, bun orator și pe d'asupra tuturor un om cu o vieață de sfânt. Aceiași scriere ne mai spune că el a adunat împrejurul său «mulți frați» al căror conducător duhovnicesc eră el. Spusele acestei scrieri se găsesc și aiurea, sunt confirmate și prin alte mărturii. Așa în acord cu această scriere este și tradițiunea monastică de la Tismana, care ne spune că Nicodim a venit în Țara Românească împreună cu «câți-va frați ieromonahi și monahi», cu cari «umblând prin toată pustietatea de aci au ales loc de monastire pe râul Vodița³⁾». Era și natural ca Nicodim—pentru a introduce dincoace de Dunăre vieața călugărească—să aducă cu sine câți-va călugări de peste Dunăre, deja exercitați în practicele acestei vieți, ca astfel să poată iniția în această vieață pe acei dintre Români care își începeau ucenicia sub ei. Și cum Nicodim a fost de mai multe ori peste Dunăre, după 1370, nu e exclus faptul ca el mai la fie ce întoarcere să fi adus cu sine alți călugări cu atât mai mult cu cât, pe acea vreme (finea secolului XIV) peninsula Balcanică deveniă în cea mai mare parte supusă Turcilor.

Corespondența sa apoi cu patriarhul bulgăresc Eutimie⁴⁾,

¹⁾ Archiv für slavische Philologie XI, pag. 361.

²⁾ Descoperită de Ducic. Cfr. Archiv für slavische Philologie XI, pag. 335.

³⁾ Vieața sfântului Nicodim, ed. Bobulescu pag. 34.

⁴⁾ Emil Kaluzniacki: Das Leben und Werke des Patriarchen Euthimios Wien 1901 pag. 205—220, 221—224.

—deși nu ne dă nici o mărturie istorică cu privire la viața călugărească la noi pe acea vreme, sau, în genere, cu privire la biserica română—este totuși o probă de cunoștințele teologice ale acestui cuvios părinte; căci ea tratează cestiuni de morală, de dogmatică, de pastorală, apoi de ritual și de viață ascetică. Corespondența ne prezintă deci pe Nicodim ca pe un bărbat inițiat în cele bisericesti. Dar ceea ce pune și mai mult în evidență pe Nicodim ca om de carte, este faptul că el a înțeles să răspândiască învățătura—de bună samă în slavonește—prin cele două fundațiuni ale sale, pe care el însuși le stăpâna și le călăuzia spre muncă spornică¹⁾. Frumoasa evanghelie, scrisă slavonește (sau pe nume în medio-bulgară amestecată cu sârbisme²⁾) către finea anului 1404 sau începutul lui 1405, pe pergament, legată cu scoarțe groase de lemn (îmbrăcate în plăci de argint³⁾) și păstrată într'o cutie legată cu catifea, la muzeul din București, este cea mai vădită probă despre activitatea lui literară.

Nicodim se află încă în viață în anul 1406 Noembrie 23, când Mircea cel mare, mergând să se întâlnească cu craiul unguresc Sigismud, vizită mănăstirea Tismana, și, după cererea lui Nicodim, acordă mănăstirei privilegiul d'a pescui numai călugării în apa Tismenei, și d'a paște numai ei vitele, începând dela satul Tismana în sus până la munți⁴⁾. Curând după aceea însă Nicodim încetă din viață și anume la 26 Decembrie 1406⁵⁾. El fù înmormântat în mănăstirea Tismana, unde se află pe la începutul jumătății a doua a secolului al XVII, când Paul de Alepo vizită mănăstirea⁶⁾. În anul 1798⁷⁾ moaștele lui se aflau încă la Tismana. Au fost luate după aceea de aci și transportate la biserica patriarhală din Ipek, unde se aflau deja în anul 1823⁸⁾ și unde se află și astăzi⁹⁾.

1) N. Iorga, Istoria literaturii religioase p. IX.

2) Ștefulescu Monastirea Tismana ediția II pag. 60—61.

3) Gr. Tocilescu, Raport asupra câtor-va monastiri pag. 76.

4) Venelin, Vlacho-bolg. op. cit. pag. 22. Hașdeu, Arhiva istorică I pag. 98. Ștefulescu, Tismana, pag. 155.

5) Archiv für slavische Philologie XI pag. 361.

6) Emilia Cioran, Călătoriile patriarhului Macarie pag. 181.

7) Ștefulescu Monastirea Tismana ediția II pag. 91.

8) Vieața St. Nicodim ediția Bobulescu pag. 75 și Ștefulescu Tismana pag. 63.

9) Gopcevic: Makedonien und Alt-Serbien Wien 1889 pag. 223—225.

VII.

Biserici. Preoți.

Cu privire la lăcașurile sfinte, în care creștinii se adunau la slujba dumnezeiască, la biserici, avem, pentru timpul de care ne ocupăm aici, puține mărturii istorice. Așa de pildă știm, că, pe vremea voevodului Alexandru (1338—1364), există biserica de la Câmpu-Lung —devenită mai târziu mănăstire— unde acest Domn a și fost înmormântat, precum ne spune inscripția de pe piatra mormântului, păstrată până azi ¹⁾. Pe lângă această biserică mai este arătată ca una din cele mai vechi zidiri bisericicești în partea de la răsărit de Olt și biserica domnească de la Curtea de Argeș ²⁾. Nu se poate afirma cu siguranță —din cauza lipsei de date suficiente—dacă această veche biserică, atribuită de tradiție, ca și frumoasa biserică a lui Neagoe Basarab, legendarului Negru-Vodă eră vechea catedrală a Mitropoliei înființată de Alex. Vodă în 1359, care dărâmându-se a fost restaurată de Neagoe-Basarab, sau dacă ea este biserica sfântului Nicolae din Curtea de Argeș, numită până azi «domnească ³⁾». Biserica domnească de la Curtea de Argeș pare a fi mult mai veche de cât timpul domniei lui Radu Voevod (1374—1384), care a și fost înmormântat aci. Dacă Radu Voevod nu e însuși fondatorul acestei biserici, e probabil unul dintre ctitorii ei ⁴⁾. Faptul însă, că el a fost înmormântat aci, și că e glorificat, de altfel, ca fondator de monastiri și biserici, a făcut ca el să treacă, fără a fi, și ca fondator al bisericii.

Mai veche de cât aceste două biserici a fost considerată—după o tradițiune care nu se găsește adevărată înainte de Tunusli și Fotino—numai biserica sfântului Dumitru de la Craiova, a cărei origină e pusă de acești autori în timpul Asaneștilor, cari sunt considerați ca fondatori ai ei ⁵⁾. D-l N. Iorga însă a afirmat de curând, că ea

¹⁾ Hașdeu, Negru-Vodă pag. CCIV. Onciul, Originile p. 184.

²⁾ Onciul, Originile principatelor pag. 215.

³⁾ Onciul, Originele principatelor pag. 220—221.

⁴⁾ Onciul, Originile principatelor pag. 222.

⁵⁾ Onciul, Originele pag. 215.

nu poate fi mai veche de cât finele secolului XV ¹⁾.

Radu Voevod (1374—1384) a zidit—de bună samă între altele—și o biserică la Călimănești ²⁾.

Deși din izvoarele timpului nu avem mărturii de cât asupra celor câte-va biserici de mai sus, totuși trebuie să adăogăm că biserici au trebuit să existe și în alte părți ale țării. Așa fără îndoială că a trebuit să existe o biserică la Severin, unde am văzut că dela 1370 eră reședința unui mitropolit. Asemenea și în alte așezări mai de samă.

În afară de aceste biserici, cari se aflau pe la reședințe domnești sau mitropolitane, și cari ca atare trebuia să fie construite din piatră și cu artă, vin apoi în considerațiune și numeroasele biserici mici, simple, făcute din lemn și imprăștiate—dacă nu câte una în fie-care sat, cel mult la două sate una—pe toată întinderea țării.

În toate aceste biserici, conform vechei datine în Biserica creștină, trebuia să facă slujbă dumnezească *preoții*. Înainte de întemeierea ierarhiei proprii a Românilor, preoții trebuiau să își primească hirotonia de la episcopii bulgari de pe marginea Dunării, sau de la Vlădici, stabiliți în țară prin câte vre un schit. Acum însă—în afară de părțile învecinate cu Dunărea, unde tradiția de-a primii preoții hirotonisire de dincolo de Dunăre nu va fi încetat dintr'o singură dată, erau în țară arhieriei proprii ai Românilor, cari efectuau hirotonisirile preoților.

În afară de mănăstiri, care nu întârziară să devină centre de mișcare literară, cel-lalt cler de mir, preoții de prin sate mai ales, nu cred că vor fi putut ști mai mult de cât să citească și să scrie ceva slavonește: și aceasta în cel mai fericit caz ³⁾. Acești preoți vor fi fost în cea mai mare parte români, fără a fi însă exclusă posibilitatea ca printre ei să se fi aflat și unii de altă naționalitate: Sârbi și Bulgari mai ales. Cazul lui Nicodim nu trebuie considerat ca ceva izolat. În acelaș timp vor mai fi venit de bună seamă

¹⁾ Convorbiri literare, anul XXXIX, pag. 403.

²⁾ Hașdeu, Istoria critică pag. 130—131.

³⁾ Cei ce nu vor fi știut să citească slavonește, vor fi memorizat câte-va rugăciuni, căci trebuia să zică ceva.

și alții mulți: călugări și preoți, despre care însă nu s'a păstrat amintire, fiindcă-că nu au ajuns să aibă însemnatul rol pe care îl avu Nicodim la noi. Cucerirea turcească ce se întinse tocmai în aceste timpuri asupra acestor popoare, cum și faptul că la noi eră în Biserică ca limbă de serviciu slavona, vorbesc asemenea în favoarea emigrării unor clerici de dincolo de Dunăre la noi în țară, unde, cum știm, crucea nu s'a plecat nici odată dinaintea semilunei. Acești emigranți aduceau cu sine, bine înțeles în primul rând, cărțile de ritual trebuincioase. Aci, în țară, ei serviau călugărilor și preoților români ca dascăli de scris și citit slavonește, sau se îndeletniciau cu copierea cărților de ritual, trebuincioase pentru slujba bisericească. Evanghelia slavonă rămasă de la Nicodim, iarăși nu trebuie privită ca un fenomen izolat.

Cu acest curent de emigranți, care trebuie să fi fost de altfel destul de puternic, se întări de bună seamă ritul slavon la noi în biserică. Introducerea acestui rit la noi datează încă din timpul primului imperiu bulgar, care cum am spus și mai sus, se întinsese și la nordul Dunării, stăpânind părțile ocupate de Români. Cu ritul slav dela Bulgari se introduse neapărat și limba aceea, ca limbă a slujbei dumnezeiești, care eră în acea vreme și la Bulgari în Biserică. Ca timp al introducerii acelei limbi slave în biserică la Români se dă¹⁾ secolul al X sau al XI, adică timpul, când s'a alcătuit bine Biserica bulgărească.

VIII.

Primele începuturi de organizare politică și bisericească în Moldova.

Asupra țării, care aveà să poarte mai târziu numele de Moldova, stăpânirea tătară, venită în anul 1241, dură un veac întreg. În tot decursul acestui interval de timp, Românii continuară să existe în această regiune, sub stăpânirea tătară, tot așa ca și mai înainte vreme, când se aflau sub stăpânirea cumană²⁾.

¹⁾ N. Iorga, Istoria literaturii religioase p. VII.

²⁾ D. Onciul, Originile principatelor, op. cit. p. 95.

Din Moldova însă Tătarii nelinișteau mereu hotarele Ungariei. O expedițiune, întreprinsă de Unguri, pe la mijlocul secolului al XIV-lea, în timpul domniei regelui ungar Ludovic, în contra Tătarilor, din Moldova, fu încoronată de succes. Ea avu drept urmare respingerea, îndepărtarea Tătarilor dela hotarul Ungariei și eliberarea unor regiuni de la răsăritul Carpaților de sub stăpânirea tătărească. Peste Români, aflători pe teritoriul (dintre Carpați și Siret) eliberat de sub Tătari, fu numit atunci un Voevod din Maramureș, care rezunoscù suveranitatea regelui ungar ¹⁾.

Nu după multă vreme dela această cucerire, un alt Voevod al Românilor din Maramureș, anume *Bogdan*, răscolându-se în contra dregătorilor Craiului, cu care nu putea trăi în pace, trecù, cu o ceată nu tocmai mare de ostași, căpitani, credincioși de ai săi, la Răsărit de Carpați, în Bucovina de astăzi, alungă pe Voevodul care stăpânià peste Români de aci, anume Sas, și îi luă țara în stăpânire ²⁾. Invingător asupra oștirilor ungurești, care veniră în ajutorul lui Sas, iar mai pe urmă și asupra fiului acestuia, anume Balc, Bogdan întemeie atunci un stat independent, restrâns la început însă numai pe apa Moldovii, dela care își luă și numele. Din acest început de stat, din acest sâmbure, se desvoltă apoi principatul «Țării Moldovii», prin întinderea stăpânirii sale asupra pământurilor fără stăpân ce se întindeau în zare. Bogdan, cel dintâi «Domn al Țării Moldovii», își luă locuința în cetatea săsească Baia ³⁾. Că Bogdan se va fi gândit să facă ceva și din punct de vedere bisericesc pentru noul său stat, e probabil; dar mărturiile istorice ne lipsesc în această privință. La moartea sa, Bogdan este înmormântat în biserica dela Rădăuți din Bucovina, pe care el o zidise ca mănăstire ⁴⁾.

¹⁾ N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel mare p. 12 și D. Onciul, Originile principatelor, op. cit. p. 102.

²⁾ Data trecerei lui Bogdan în Moldova este, după Dl. Onciul (originile p. 100) „pe la 1349“, iar după Dl. N. Iorga (Istoria lui Ștefan cel mare p. 15) „pe la 1360“.

³⁾ Pentru mai multe detalii asupra întemeierii principatului Moldovii vezi D. Onciul, Originile principatelor pp. 95—105; asemenea și N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel mare pp. 12, 14—16.

⁴⁾ Melchisedec, O vizită la câte-va mănăstiri și biserici antice din Bucovina. Analele Academiei române 1886, VII, 267. Asamenea, Dl. Onciul, Originile principatelor p. 103.

Lui Bogdan îi urmă fiul său *Lațco*. Sub el hotarele țării fură întinse mai departe. Lațco fu recunoscut de marele rege vecin al Poloniei ¹⁾. În timpul domniei lui Lațco se petrecu însă un fapt, ce ar fi putut să aibă urmări însemnate. Anume propapanda catolică pornită din Polonia și sub scutul puternic al acestei țări avu drept rezultat întemeierea unui episcopat catolic ²⁾, în anul 1370, la Siret reședința de atunci a Domnului Moldovii. Călugării Minoriți fură acei, care făcură propaganda, și mai ales Nicolae de Mehlsack, care stătuse mai multă vreme în Moldova ³⁾. Episcop catolic la Siret însă fu numit, după însăși cererea Domnitorului Moldovii, un Polon. anume Andrei de Cracovia ⁴⁾. Lațco însuși trecu la ritul catolic. Urmașii lui Andrei de Cracovia fură cu toții Poloni. Acești episcopi dela Siret nu făcură însă între Moldoveni mari cuceriri de suflete. De soarta, de viitorul episcopiei lor nu se îngrijiră; căci rolul lor, în capitala Moldovii, pare a fi fost—fiind cu toții Poloni,—mai mult acela al unor reprezentanți ai intereselor—ce nu puteau fi altele, decât de cucerire—ale regelui polon ⁵⁾, decât acela al unor păstori duhovnicești.

Dr. N. Dobrescu.

(Va urmă).

¹⁾ N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel mare p. 16.

²⁾ Hurmuzachi, Documente, I, 2, p. 160.

³⁾ N. Iorga, Studii și Documente I—II p. XXVI.

⁴⁾ Hurmuzachi, Documente I, 2, pag. 168.—N. Iorga, Studii și Documente I, II, p. XXVI.

⁵⁾ N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel mare p. 17.

MANUSCRIPTELE DELA BISERICANI ȘI RÂȘCA.

(Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, a. XXIX, No. 6).

XI.

Cazanii, secolul XVII, in folio. Cuprinde cazanii pentru: *Vinerea cea Mare, Invierea Domnului, Innălțarea lui Hristos, Pogorârea Duhului Sfânt, Preaobrajente, Innălțarea Cinstitei Cruci, Adormirea Precistii, Nașterea Precistii, Pocrovul Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, Vovidenie, Blagoveștenie, St. Gheorghie, St. Nicolae, Sfinții Apostoli, St. Ioan Botezătorul, St. Voevozi, și St. Ioan Bogoslovul. Însemnări, la sfârșit: «această sfântă carte ce să numește Galitoschi o am dăruit-o sfinții sale Părintelui chir Varlaam, egumenul sfintei mănăstiri Neamțului, ca să mă pomenească la rugăciunea sfinții sale. Și pentru credință am iscălit cu mâna mea, vlet 7280[=1772] Iunie 12. Clement Erodiacon».*

În legătură cu aceasta folosim aci prilejul să tipărim o însemnare istorică contimporană, scoasă dela sfârșitul unei alte *Cazanii* (mss. Acad. rom., necatalogat), scrisă de Radul Gramaticul, in 7241[=1733] April 20, din porunca Episcopului de atunci al Buzăului chir Misail. Această însemnare e privitoare la întâlnirea dela Focșani a Domnilor Constantin Mavrocordat din Țara Românească și Grigorie II

Ghica din Moldova, în Aprilie 1733, când au fost mutați cu domnia unul în locul celuilalt. Iat-o: «*Lt.* 7241 [=1733], s'au făcut schimbare Domnilor, făcând mutare lui Constandin Vodă din București în Moldova și lui Grigorie Vodă din Moldova în București. Și în luna lui Aprilie *dni* 30 au fost Constandin Vodă în Focșani; dar și Grigorie Vodă tot într'acea zi s'au întâmplat de au fost în Focșani. Și întru acea zi, sara, au venit Constandin Vodă la Grigorie Vodă; iar Marți la ziua dintăiu a lui Mai au mersu Grigorie Vodă la Constandin Vodă. În trei zile, Mercuri, au făcut Grigorie Vodă divan dinnaintea porții Mănăstirii ¹⁾. Iar Mercuri seara au eșit Grigorie Vodă la câmp spre ocol; și au trecut și Constandin Vodă din Moldova și au mersu la cort. Și au vorovit ca la 3 ciasuri din noap(te). Și și-au luat ziua bună. Și Joi în ziua de *Voznesenie* (Ispas), după bucate, au purces fiește care la scaunul său ²⁾.

XII.

Letopisețul Țării Moldovei, sec. XIX, fol. Cuprinde: Miron Costin (Predoslovia și Cartea pentru descălecatul dintăiu) + Neculai Costin (fragmente din Cartea pentru descălecatul dintăiu) + Grigorie Ureche (Domnii Țării Moldovei). Însemnări, la început: «acest letopiseț s'au prescris întocma după letopisețul mănăstirii Slatina, prin osârdia și cheltuiala sfinții sale prea cinstit Părintelui nostru Isaia Arhimandrit Râșcanu, egumenul acestei sfinte mănăstiri, la anul 1832 Iunie 15. S'au isprăvit de scris în sfânta mănăstire Râșca de smeritul între monahi Theofan Monahu, poftind pre cetitori ca găsind vre-o greșală într'ânsul în

¹⁾ E vorba de m-rea Precista din Focșani, făcută de Nicolae Mavrocordat. Cf. Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice*, București 1885, pp. 308—11.

²⁾ Intâlnirea o povestește, cu aceleași date de zi și amănunțimi, Neculce în *Letopisețul său* (v. Kogălniceanu, *Cron. Rom.*, București 1872, II, 373).

slovi să mă erte, îndreptând-o. Că nu din voința mea, ci din greșală s'au făcut. Pre care (letopiseț) sfinția sa părintele Arhimandrit îl afierosește sfintei mănăstiri, spre veșnică pomenire». La sfârșitul Predosloviei lui Miron Costin dela Cartea pentru decălecatul dintăiu, se cetește: «*leat* 1798, Octomvrie 24, când au scris»—E, de sigur, data scrierii Letopisețului mănăstirii Slatina ¹⁾, după care—am văzut— a fost prescris acesta, al mănăstirii Râșca.

Letopisețul cuprinde și o încercare de cronică rimată asupra Domniei lui Ștefan-cel-Mare. E cât se poate de slabă însă, lucru de care se poate convinge ori și cine cetind următoarele câteva rânduri, pe cari le reproducem mai mult drept un curiosum:

Domnia lui Ștefan-Voevod celui Bun și Sfânt, în războae nebiruit, în stihuri.

Ștefan Voevod cel minunat
 Întru războae înfricoșat,
 La întâiul războiu el au bătut
 Pre cel protivnic au biruit;
 Pre cei ce să ispitea spre a sa Domnie,
 I-au adus întru mare ticăloșie.
 Și când l-au așezat la Domnie,
 Toți să află întru bucurie.
 Și când l-au pomăzuit Teoctist Mitropolitul,
 Mulți boeri s'au strâns împreună cu dânsul.
 Si când au luat Ștefan Vodă steagul Țării Moldovii,
 Au mers la scaunul Sucevii.
 Luat-au cetățile țării
 De pre malul Dunării,
 Care eră luate de Turci
 Dela Domnu de pre-atunci.
 Câți au vinit cu războiu iute,
 S'au întors preste munte.

¹⁾ Academia Română posedă două copii de Letopisețe de proveniență dela m-rea Slatina, sub No. 508 și 731.

XIII.

Pomelnicul Mănăstirii Râșca, începutul secolului XIX, în 4°. Titlul: «Întru slava sfintei și cei de o ființă și de viață făcătoarei și nedespărțitei Troițe, a Tatălui și a Fiului și a sfântului Duh În zilele prea binecredinciosului Domnului nostru Io Scarlat Alexandru Callimah Vv., cu blagoslovenia prea osfințitului nostru Mitropolit a toată Moldavia chirio chirio Veniamin,—s'au prescris acest *Pomelnic al Sfintei Mănăstiri Râșca*, ci s'au scos din cel vechiu acum, carele iaste arătat în Condica fericiților ctitori și miluitori după vremea a acestui sfânt lăcaș, în care condică sânt arătate cine ce lucruri au făcut și au afierosit acestii sfinte mănăstiri, spre a lor veașnică pomenire, care condică iaste din leat 1792 Iulie 12».

Pomelnicul acesta e făcut în timpul egumenii Arhimandritului Sofronie. La sfârșit conține un «Cuvânt» al acestuia «cătră cuvioșia sa Eclisiarhul chir Ioasaf al acestei sfinte mănăstiri» cum să aibă grije deosebită a se face pomenirea ctitorilor după toată rânduiala rituală.

Din «*Pomelnicul fericiților ctitori*» însemnăm:

Petru Voevod [Rareș] ¹⁾
 Elena Doamna [soția lui].
 Ștefan Voevod [cel Mare].
 Maria Doamna [de sigur, Rarița].
 Bogdan Voevod [cel Orb].
 Ruxanda Doamna [soția lui].
 Petru Voevod [poate iar Rareș cu:]
 Maria Doamna [soția lui dintâi].
 Alexandru Voevod [Lăpușneanu].
 Anastasia Doamna [maica lui Alexandru Lăpușneanu].
 Teofan Mitropolit.
 Macarie Mitropolit.
 Iacov Mitropolit.
 Macarie Episcop. ²⁾

¹⁾ Parantezele sunt, se înțelege, ale noastre.

²⁾ Despre acești Mitropoliți și Episcopi, considerați ca ctitori ai Râșcâi, a se vedea mai sus p. 688 n. 3.

Urmează o lungă listă de Schimonahi, Ierodiaconi și Monahi.

XIV—XVI. X

Paterice. 1).—Sfârșitul sec. al XVIII-lea, in 4°. Însemnări, la început: «această sfântă carte ce să numește Pateric s'a început a să scrie la 21 de zile Mai, în ziua de Sfinții Constantin Împăratul împreună cu maică-sa Elena. Și au luat sfârșit la 15 *msța* Iulie. Și s'au scris la sfânta mănăstire Agapie veche. Și era în mănăstire Agapie veche stariț Macarie și supt stăpânirea sa 12 părinți la obște. În zilele Mării sale Io Alexandru Voevod Ipsilanti, Doamna Ecaterina, și fiind Mitropolit chiriu Leon în sfânta mănăstirea Mitropoliei. Și eră într'aceasta la acea vreme mare împărechiera între boiari și între Domn. Și nu să știe la cât ar rămâne potrivirea aceeaia Și la țara ungurească era mare foamete. Și am scris ca să se știe, când umbla *veleat* 7297 [=1789] Iulie 15¹⁾. Si am scris eu Monah Galaction dela Mănăstirea Hangul. Și cine a ceti pe această carte să zică toți: Dumnezeu să-l iarte, că iaste om păcătos.»

2).—Începutul sec. XIX, in folio. Titlul: «*Pateric*, adecă graiurile sfinților prea cuvioșilor marilor Părinți cu cuvintele lor ceale de îndreptarea vieții și folosul sufletesc. S'au scris de mine mult păcătosul și nevrednicul Mitrofan Ieromonah în sfânta mănăstire Bisericiani în zilele sfinției sale Părintelui Veniamin Arhimandrit și egumen sfintei mănăstiri Bisericiani. La anii de la Hristos 1803». Însemnări, la sfârșit: «1804, Februarie 14, au luat sfârșit de scris acest Pateric de mine nevrednicul și mult păcătosul Mitrofan Ieromonah în sfânta mănăstire Bisericiani».

3). Începutul sec. XIX, in folio. Titlu: «Acest pateric s'a scris în zilele prea luminatului și prea înălțatului Împăra-

¹⁾ Anacronism, căci Alexandru Ipsilanti domnește din Decembrie 1786 până în 19 April 1788.

tului nostru Alexandru Pavlovici a toată Rosia, și a prea osfinției sale chirio chir Gavriil Mitropolit Moldovei și Exarh Ungro-Vlahiei ¹⁾: cu toată osârdia și cheltuiala a sfinției sale chir Antonie Arhimandrit și egumen sfintei mănăstiri Râșcăi. La anii de la răstignirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos 1809, Septembrie 6. Ielesăiu Ierodiacon». Insemnări, la sfârșit: «Slavă lui Dumnezeu celui întru sfânta Troiță slăvit și închinat, că după cum la început a ajutat au voit, așa arătând spre mine pre bogată mila sa m'au învrednicit a vedeà și sfârșitul al aceștii pre dulcea și de suflet folositoare cărți adecă Pateric. Elesăiu Ierodiacon, am scris acest Pateric» ²⁾).

XVII.

Psaltirea tâlcuită ³⁾, tradusă de Popa Floru ⁴⁾, dascăl slavonesc, «de pe Psaltirea cea rusască, tipărită în țara Moscului», m-ss. secolul al XVIII, in folio, foarte frumos. Fără însemnări deosebite.

XVIII.

Dintru ale lui Callist Catafyghiotul ⁵⁾, sfârșitul sec. XVII-lea, în 8°, Insemnări, la sfârșit, data scrierii: 1779

¹⁾ In timpul ocupației rusești dintre 29 Noembrie 1806 și 28 Mai 1812.

²⁾ Pentru alte Paterice mss. mai vezi: N. Iorga, *Două bib. de mănăstiri (Ghighiu și Curtea de Argeș)*, p. 59; Idem, *M-ssele de la mănăstirea Cernica*, l. c., 219, 226—7—8; I. Bianu, *Catalogul manuscriselor românești de la Acad. Rom.*, I, 158 și 329; A. Lăpădatu, *M-ssele dela Dălhăuți*, l. c., 544.

³⁾ O altă Psaltirie tâlcuită tot de Popa Floru, în 1754, e mss. No. 2711 din Bib. Acad. Rom. Și, de sigur, o copie după aceasta, e mss. scris de „Constantin vtori orfan Poții Florii, dascăl slovenesc“, în 1755. Cf. A. Lăpădatu, *M-ssele de la Dălhăuți*, l. c., pag. 539.

⁴⁾ Pentru Popa Floru și alte lucrări ale lui, v. începutul acestui catalog în această revistă, a. XXVIII, p. 1444 și nota 2.

⁵⁾ Un alt mss. mai frumos și mai vechiu puțin, la Acad. Rom. (No. 1602) din Bib. răp. Mitrop. al Moldovei Iosif Naniescu, iar pentru un al treilea, cf. Iorga, *M-ssele de la Cernica*, l. c., 217.

Decembrie 1; apoi: «această carte a fost a păr. Filaret Ieromonahul, și s'au dăruit s. m. Bisericanilor, 1848 Septembrie 1».

XIX.

*A smeritului Nichitei Stithat, monahul și preotul prea sfințitului lăcaș al Spudiților, suta dintâi a capetelor lucrătoare*¹⁾, începutul sec. al XIX-lea, 8° mic. Fără însemnări importante.

XX—XXII

Cuvintele lui Efrem Sirul. 1).—Începutul sec. XIX, in folio. Fără titlu și fără însemnări.

2). Începutul sec. XIX, in folio. Însemnări, la sfârșit: «În zilele prea înălțatului Împărat Alexandru Pavlovici²⁾, și în egumenia cuvioșiei sale Părintelui Antonie Arhimandrit la sfânta mănăstire Râșca. La 1811 ani». Apoi: «Am prescris eu această carte ce să numește Efrem Sirul cu cheltuiala mănăstirei; și rog pre cine va ceti și să va folosi să nu fiu uitat și eu la rugăciunile sale. Vasele Câmpulungean, frate fiind la sfânta mănăstire».

3). Secolul al XIX lea, in folio³⁾. Însemnări, la sfârșit:

«Pentru Mitrofan cel păcătos:

«Eu Mitrofan păcătosul de 19 ani eram eu când am venit din lume de am intrat în sfânta mănăstire Bisericanii, la v^{leat} 1795, Dechemvrie 10 zile; și de 20 de ani eram când m'am tuns în călugărie de Părintele Paisie Arhimandrit și

¹⁾ Incă două mss.: unul dela Neamțu, mai vechiu, de la 1771 (Bib. Acad. Rom. No. 1827); celălalt de la Cernica, mai nou (Bib. Acad. Rom., No 2140); cf. Iorga, *Mssele de la Cernica*, l. c., 210 și 212.

²⁾ Vezi mai sus. p. 775, n. 1.

³⁾ Pentru alte m-sse Cuvinte ale lui Efrem Sirul, a se vedea: N. Iorga, *Două biblioteci de mstri*, pp. 11, 23, 24 și 62; Idem, *Mssele de la Cernica*, 229; A. Lăpădatu, *Mssele de la Dălhăuți*, 540; iar la Bib. Acad. Rom., mssele No. 416, 756, 1430, 2178, 2318, 2549, 2574, 2584, 2608.

egumenul; și de 23 ani eram când m'am făcut preot la *vleat* 1799. Deci fiind eu în rânduiala preoției și a clisierșiei m'am apucat și am scris *Patericul Sfinților Părinți*. Și după ce l-am gătit m'am apucat să scriu pe *Stântul Etrem Sirul*. Și găsind la mănăstirea Neamțului un izvod tălmăcit de pe elenică de Părintele Isaac Dascălul, mi l'au dat părinții de la Neamț și am început a scrie. Și au început a mă durea peptul: nu știu din pricina scrisorii, ori din altă pricină, nu poci să știu. Dar cu toată durerea m'am silit și l-am scris după cum se veade cu a mea cheltuială și osteneală, fără numai Dumnezeu ajutându-mi. Și de-mi va treace mie durerea ca să nu mă mai doară pieptul, mă voiu mai apuca și voiu mai scrie și alte cărți; iar de nu mă voiu lăsa și cu atâta.

«Ajungâng la vârsta bătrânețelor, eu Mitrofan păcătosul așezământ las și catalog pentru lucrurile ceale ce le-am făcut eu, care le dau bisericii, pentru că în Pomelnic nu le-am scris toate câte le-am făcut.

Argintăriile.

O cruce mare. . . . Altă cruce mai mică. . . . Un discos. . . . Alt discos. . . . O tipsie. . . . O păreche de paftale. . . . O candelă. . . . O cruce de argint. . . . Două crâștelnițe. . . . Două clopoșele. . . . Două petrahire. . . . Pardosala în altariu. . . . O Evanghelie mare din cele ce s'au tipărit la Neamțu ¹⁾. . . . O carte sfântă Ioan Scărariul, iar tipărită la măn. Neamțului ²⁾. . . . Sfântul Efrem Sirul, scris cu mâna ³⁾. . . . Sfântul Isaac Sirul, iar scris cu mâna ⁴⁾. . . . Minunile Precistii, scrise cu mâna. . . .

¹⁾ La 1821.

²⁾ La 1814

³⁾ Vezi mai sus, mss. No. XXII;

⁴⁾ Vezi mai jos, mss. No. XXIII;

Patericul scris cu mâna¹⁾. . . . Sfântul Grigorie Sinaitul, scris cu mâna. . . . Psaltirea, Ciaslovul și Bogorodigna. . . . Ciasornicul de masă, carele l-am cumpărat eu cu 300 lei fiind-că iaste bun că dacă întorci o dată,—umblă 15 zile neîntors, va rămâne pentru trebuința Bisericii, la un părinte care va ști să-i poarte grije.

«Straele. . . . Fântâna cea de pietri. . . . O căldare de făcut rachiu. . . . Nește strumenturi de legat cărți. . . . Nește fiare de teslărie. . . . Un potir mare poleit. . . . Un chivot mare iară poleit. . . .

«Chiliile ceale despre apus au fost făcute de un *Iurașco Hatman Bașotă* de lemn durate²⁾, în zilele lui Vasilie Voevod la anul 7140 [=1432] (sic!). Și au ținut până la sfârșitul domniei lui Ioan Sturza Voevod la anul 7336 [=1828] și fiind învechite le-au risipit și s'au făcut altele de cărămidă prin osârdia Ieromonahului Sarafim. Și fiind-că eu și din încliserniță am prins chilia cea de lângă clisernițe. . . . La anul 1831 Martie 10.

«S'au scris această carte a sfântului Efrem Sirul în Sfânta mănăstire Bisericani, în zilele prea sfinții sale chirio chir Veniamin Mitropolitul Moldaviei și a egumenului de Bisericani chir Veniamin. Și s'au scris de mine mult păcătosul Mitrofan Ieromonah. . . .

«1805 August 24.

«*Mitrofan Ieromonah*».

*
* *

Mihalcea Logofătul Litterati.

Între manuscrisele Academiei Române *Cuvintele lui Efrem Sirul* este unul (No. 107), scris în m rea Secul la 1762 de Rafail Monahul, după un izvod «tălmăcit de pe grece pe

¹⁾ Vezi mai sus mss. No. XV.

²⁾ Pentru această ctitorie vezi și Pomelnicul Bisericanilor diz 1661, publicat în *Uricariul*, XXIII, 337.

limba românească de Mihalcea ce-au fost Logofăt de taină¹⁾». Acest tălmăcitor, credem, nu e altul de cât Mihalcea Logofătul Litterati, scriitorul bisericesc oltean din întâia jumătate a secolului al XVIII-lea, a cărui viață însă cât și activitate ne sunt prea puțin cunoscute. Căci afară de cele câte-va știri pe cari ni le dă asupra lui o carte de întărire pentru oare-cari venituri dată schitului din *Țearca* (Vâlcea) de către soborul și Egumenul chir Ursache de la schitul Titireciul (tot în Vâlcea)²⁾,—la 1 Septembrie 1726—nu mai avem la înlemână vre o altă mărturie privitoare la acest personagiu. În cartea amintită ni se spune că «tâmplându-se acum, din biruința prea Înălțatului nostru Împărat Carol, al cincilea dintru Chesari, de au venit țara la întregire, scuturându-se de jafurile cari veneau adesea de la varvarii Turci». , «au venit Mihalcea Logofătul Literati de la Țarigrad iar aici la moșia sa» și văzând schitul de la Țearca (pe care -l făcuse în timpul lui Duca Voevod, «un călugăr anume Dionisie Ieromonah, grec, de neam de la Tricala») învechit și pustiit «s'au îndemnat de dumnezeiască dragoste ca să înoiască acest sfânt schit și așa au pus toată nevoița și toată cheltuiala dumnealui de au zidit această sfântă biserică din temelie cu totul și de piatră. și au făcut lucru prea înfrumusețat și vrednic de laudă, împodobind biserică cu toate cele trebuincioase precum se vede; și lângă biserică au făcut și case mari pe pivniță de piatră și clopotnița de piatră și alte nemestii trebuincioase împrejur».

Atâta e tot ce putem ști până acum despre Mihalcea Logofătul Litterati din unica mărturie ce cunoaștem asupra lui. Întors în patrie, după ce Oltenia ajunsese în stăpânirea Austriecilor (1718), el se vede a fi rămas aci pentru totdeauna, căci departe încolo, către jumătatea seco-

¹⁾ I. Bianu, *Catalogul msselor românești*, I, 237 squ.

²⁾ *Uricarul*, VII, 18 squ.

lului, îl găsim traducând «din porunca» Domnului său Constantin Mavrocordat *Comoara lui Damaschin Soluneanul* (Θησαυρος Δαμασκήνου τοῦ Θεσσαλονικέως). Academia Română posedă autograful lui Mihalcea Litterati al acestei tălmăciri (mss. No. 1610). Iată-i titlul:

«*Comoara lui Damaschin*, Ipo liaconu și Studitul Soluneanul, cu adaos despre sfârșit a altor șapte cuvinte de suflet folositoare și cu tălmăcirea lui Tatăl nostru;—care s'au tălmăcit de pe limba grecească pe limba românească din porunca prea luminatului și prea înălțatului nostru Domn Io Costandin Nicolae Voevodă de Mavrocordat, ocărmuind turma pravoslăviei a țării aceștia Ungro-Vlahii prea sfințitul Mitropolit chir Neofit Criteanul, de Mihalcea Logofătul Litterati ¹⁾, în anul dela facerea lumii 7255, iar de la mântuirea lumii 1747 ²⁾».

Afara de aceste două tălmăciri din grecește din ale lui Mihalcea Litterati ce au ajuns până la noi, mai posedăm de la acest scriitor bisericesc o a treia lucrare, cu oare care caracter de originalitate, alcătuită la 1729 «din cărți filosofești și duhovnicești». Autorul i-a zis *Chita Florilor*, în următorul titlu:

«Carte ce să chiamă *Chita Florilor*, întru care multe lucruri vreadnice den cărți filosofești și duhovnicești s'au adunat și s'au chitit pentru folosul celor ce vor ceti, pravoslavnicilor creștini; care s'au tocmit și s'au așezat aici, acum pe vremea biruinței prea luminatului și augustisimului nostru Împărat *Carolă*, al șasele dentru Chesari, cu toată nevoința și osteneala dumnealui *Logofătului Mihalcei Litterati*, în anul dela zidirea lumii 1729 lu-

¹⁾ Litterati e scris cu litere latine.

²⁾ D. Gaster a tipărit în a sa *Chrestomatie română*, București-Leipzig 1891, II, pp. 38.—42 două cuvinte din această „Comoară a lui Damaschin“, tradusă de Mihalcea Logofătul. Se pare însă după un alt mss copie, și anume: Cuvânt 1, la Buna Vestire și Cuvânt 18, minunea Sfinților arhangheli Mihail și Gavriil.

lie 20. Și s'au închinat sfințitului și de Dumnezeu iubitorului întru Hristos Părintelui nostru Arhiepiscopul Râmnicului chirio chirio *Inochentie cel Nou*, întru oblăduirea chesariceștii Vlahii». Iată-i și

PREFAȚA:

«Sfințitului și de Dumnezeu iubitorului Arhiepiscopul[ui] Râmnicului chirio chirio Inochentie prea cinstitului nostru întru Hristos Părinte și Despot multă plecăciune.

«Prea puternicul și a tot înțeleptul Dumnezeu, prea cinstite Părinte, multe și ciudate învățături și meșteșuguri au înțeleptit oamenilor pentru mintea cea slobodă, care le-au dăruit pentru a sa iubire de oameni. Iar meșteșugul învățaturii, a cunoaște ceale de sus și ceale de jos, adecă ceale cerești și ceale pământești, au covârșit toate meșteșugurile. Drept aceia neputând ca să asemănăm mintea cu altceva, putem să o asemănăm cu albina: că precum albina cu multă isteție și cu subțire meșteșug, care i-au dăruit prea înțeleptul Dumnezeu, cutreeră și adună din toate florile câmpului, și sădeaște și chiteaște sieși casă cu mult meșteșug, și își agoniseaște și își tocmeaște hrana cea dulce de trebuință, care nu o pot agonisi altele de făpturi:—așa și mintea celor învățați cutreeră și iscodeaște toate ale lumii câte ar putea cuprinde și, adunând din mana florilor învățaturii, sădeaște și chiteaște eiși casă, adecă cărți pentru scrisoare cu mijlocirea stăpânitoriul[ui] organ, adecă omului care o poartă.

«Deci și eu urmând—nu cu vre-o desăvârșită învățatură, ce din cât putința au ajutat—și având niște lucruri adunate den cărți *elinești, grecești și arăpești, care mi s'au părut a fi vrednice, —pus'am nevoință și osteneală de le-am tălmăcit pe scurt pre limba rumânească, fiindcă lucruri vrednice ca aceastae de învățatură nu s'au tâmplat să le văz au să le auz în limba rumânească scrise*, măcar că și în limba den care s'au tălmăcit mi să pare că rar și prea rar de să

vor află, și nu în stambă ci în niscari shedii scrise cu mâna, iar unele să vor și află dentr'ânsele. Și ca niște lucruri de învățătură vrednice părându-mi-să,—am socotit că cu cădere va fi să să dea și întru știința celor mai mari ca să nu rămâe lucrul întru deșertăciune și învățăturile nepriimite. Pentru aceia, neștiind eu pe altul mai mare și mai sânguitor pravoslavnicii credințe și ocârmuitor bisericii noastre ai Răsăritului aici în partea oblăduirii chesariceștii Vlahii, fără numai pre sfinția ta, al nostru întru Hristos Părinte și Despot, iată că cu căzută plecăciune o închin cinstitei drepte sfinției tale și mă rog să fie darul acesta bine primit.

Al iubirei voastre de Dumnezeu întru Christos
sufletec mic și plect.

*Mihalcea Logofăt Litterati*¹⁾.

Aceasta-i tot ce știm și posedăm astăzi din activitatea de scriitor bisericesc a lui Mihalcea Logofătul Litterati (deci fiu și el al unui Scriitor: *Litteratus*). Așa puțină câtă e, această activitate se cuvine a fi relevată, între altele și pentru că ea cade în timpul când Austriacii urmăreau în Oltenia planuri bisericești bine hotărâte, chibzuite și folosite scopurilor lor politice: slăbirea bisericii ortodoxe românești prin controlarea riguroasă (căreia, de sigur, eră să-i urmeze secularizarea) a averilor ei, prin retragerea privilegiilor ei și prin împedecarea, fel și chip, a tipăririi cărților bisericești de ritual și de folos sufletesc. Și toate acestea pentru întărirea catolicismului, pe seama căruia se acordase privilegii, se întemeiase școli conduse de misionari Franciscani și se întinsese jurisdicțiunea episcopului catolic de la Nicopole și asupra Olteniei. Iar acestei întăriri a catolicismului aveă să-i urmeze—după planurile politice austri-

¹⁾ Litterati cu litere latine.

ace—o *Unire* de felul celei a Românilor de peste munți, care unire, precum acolo, în Ardeal, contribuise a asigura așezarea Austriacilor în provincia de curând cucerită, așa și aci, în Oltenia, aveà să le asigure așezarea mai traianică. Iarăși lozinca: *Divide et impera!*

Iară activitatea tuturor acelora cari în acest timp au contribuit prin scrieri bisericesti—tipărite sau manuscrise—la întărirea pravoslaviei amenințate, se cuvine a fi deosebit menționată. Și între aceștia se numără și Mihalcea Logofătul Litterati.

XXIII.

Isaac Sirul (Cuvinte), începutul sec. XIX, fol. Titlu: «A celui între sfinți Părintelui nostru Isaac Sirul pustnicul și sihastrul, carele au fost episcop iubitoarei de Hristos cetății Ninevii, cuvinte pustnicești. Scrisă adecă de dânsul pre a sa limbă; iară tălmăcită pre limba cea elinească de cuviosii Părinții noștri Avva Patrichie și Avva Avramie, filozofii și sihastrii, carii au pustnicit în Lavra celui întru sfinți Părintelui nostru Savei». Insemnări, la sfârșit: «s'au scris această carte a sfântului Isaac Sirul, în zilele bine credinciosului marelui Impărat de Rosia Alexandru Pavlovici, și a Mitropolitului și Exarh de Moldavia și Vlahia și Basarabia chir Gavriil ¹⁾, iară egumen în sfânta mănăstire Bisericanieră chir Dositei Ieromonah. Și s'au scris de mine mult păcătosul Mitrofan Ieromonah în sfânta mănăstire Bisericanieră. 1811 Avgust 10. Mitrofan Ieromonah» ²⁾.

XXIV.

Cuviosului Părintelui nostru Petru Damaschin Cuvinte scurte 24, după alfa vita, pline fiind de cunoștință duhovnicească ³⁾. Secolul XIX,

¹⁾ Vezi mai sus p. 775 n. 1.

²⁾ Pentru alte msse, v. Iorga, *Mssele dela Cernica*, 221; A. Lăpădatu, l. c., 540 și 544, și la Acad. Rom., msse sub No. 2113 și 2580.

³⁾ Pentru alte msse Cuvintele lui Petru Damaschin, v. Iorga, *Mssele dela Cernica*, pp. 210 și 217; A. Lăpădatu, l. c., 539, și Bib. Acad. Rom., msse No. 1495, 1591, 2133, 2141, 2586, 2713.

4°, Insemnări, la sfârșit: «Această cărticică iaste a mea, scrisă de mine smeritul Ioan Ieromonah și Duhovnic din s. m. Râșca, 1843 Iunie 8.»

XXV.

Prohodul Adormirii Maicii Domnului, începutul sec. XIX, 4° mic.

«Inainte Cuvântare:

«Epitafion sau punerea în mormânt la Adormirea Maicii Domnului, după asemănarea celui din Sâmbăta Mare, facerea lui Emmanuil, marelui ritor din anii 1626.

«Scrisu-s'au în limba grecească în sfânta cetate a Ierusalimului de pomenitul Ghermano Ieromonahul și s'au trimis sfintei mănăstiri Putnei metaniei sale; iar moldovenește s'au tălmăcit în s. mănăstire a Neamțului de obștescul frate *Costantin Cuza*¹⁾. După aceia s'au alcătuit după calupurile grecești, în tocma în numărul sylabelor măsurându-se, adică: pripealele stării întâi trei zeci și cinci de sylabe; iar a doua stare trei zeci și șapte; iar a treia nouă sprezece sylabe,—șezător fiind eu cel mai mic între psalți, dreptul pravoslavnic *Ioniță Pralea*²⁾, îndemnat fiind prin osârdia

¹⁾ Nu știm dacă l am putea identifica pe acest „obștesc frate Costantin Cuza“, deci călugăr la m rea Neamțului cu Constantin Cuza, probabil al șaselea fiu al lui Ioniță Cuza Spătarul, născut la 1763 (v. V. Pârvan, *Familia Cuza*, București 1904, p. 9). Căci în 1827—un an în urmă deci după ce el e arătat ca fiind călugăr—un document (Acad. Rom., No. 208—XXXIV) ne arată că Ioniță Sandu Sturdza îl cinstește cu un cin boeresc.

Este însă în acest timp un membru al familiei Cuza călugăr: E Arhimandritul Varlaam Cuza, pe care-l găsim menționat între altele într'un doc. din 1823 April (Acad. Rom., No. 46—V) prin care Ion Sandu Sturdza îl numește proestos la o mănăstire pe șase ani.

²⁾ Ioniță Pralea, „cel mai mic între psalții m-rii Slatina“ și autorul acestui Prohod e cunoscut, mai ales, prin cea de a patra—și tot odată cea mai slabă—versificare a Psaltirii în românește (întăia și unica fericit izbutită e a Mitropolitului Dosoftei, 1673; a doua a lui Ion Viski, 1697; a treia a lui Teodor Corbea, 1725), tipărită de V. Pop la Brașv

și silința sfinții sale Părintelui Arhimandritului chir Sofronie din sfânta mănăstire Slatina, care întru aceeași mănăstire s'au și alcătuit.

«Inșă știut fie și aceasta că ori și cine va vrea a-l scrie trebuia să se nevoiască ca întocma și asemenea să urmeze cu scrisoarea după cum se veade izvodul, pentrucă syntaxis iaste foarte împletit și sucit și cuvintele sânt prefăcute și schimbate pre la locurea, pentru ca să vie la cântare, precum și ceale grecești. Căci într'alt fealiu nici de cum nu vin și nici poate fi cuviinciosă cântare. Iar noimele, pre cât am putut, m'am silit cu osârdie a le păzi. Dară de va schimbă înadins vre-un scriitoriu cuvintele sau vre-o slovă măcar, și nu va pune prosodiile sau damgalele aceste sau cuvintele ceale împreunate (precum unii obicinuesc a face), socotindu-se că tocmesc: apoi singur va fi smintitor aceștii alcătuirii. Pentru aceasta rog pre partea duhovnicească și politicească, mari și mici, cu dragoste o primiți și pre mine dela rugăciune să nu mă părăsiți. ¹⁾

«1810 Sept. 20.»

Insemnări, la început: «această prea cinstită cărticică o am afierosit la sfânta mănăstirea Râșca, 1852 Dec. 9. Antonie Arhimandrit».

XXVI.

Epitafii sau Prohoade, începutul sec. XIX, 4°. Titlul: «Intru slava sfintei și cei de o ființă și de vieață făcă-

în 1827. Relativ la această tipărire, d. O. Lugoșianu a publicat în revista *Tinerimea Română*, seria nouă, II, 119, următoarea însemnare scoasă chiar după o Psaltire versificată a lui Prale: „Aquestu D. Prale, barbatu etuditu, fără mijloace, fuse îmbrățișatu de părinții miei, mai mulți ani ai vieței, în casa lor și *isbuti* a-și da la lumină opera sa. Comitele Nicolae de Rossetti, anul 1830“.

¹⁾ Această „Inainte Cuvântare“, destul de lămurit alcătuită, ne procură un nou dat pentru biografia acestui scriitor (vezi-o la A. Pumnul, *Lepturariu românesc*, Viena 1864, IV, 1, 104; cf. și N. Iorga, *Ist. lit. în sec. XVIII*, II, 493). Acest dat e: ucenicia într'ale Psaltichiei și-a făcut-o Pralea la m rea Slatina. De aci probabil a trecut la Iași, unde a fost psalt până la moarte, întâmplată în 1847.

toarei și nedespărțitei Troițe a Tatălui și a Fiiului și a sfântului Duh. În zilele prea bine credinciosului Domnului nostru Io Scarlat Alexandru Voevod; cu blagoslovenia prea sfințitului nostru Mitropolit a toată Moldavia chirio chirio Veniamin,—s'au prescris acum aceste două Epitafii (sau Prohoade): unul adevărat cel din Sâmbăta-cea-Mare a Mântuitorului nostru Iisus Hristos¹⁾; iar al doilea la Adormirea prea curatei Maicii sale, tot întocmai după asemănarea celui din Sâmbăta Mare, facerea lui Emanuil marelui ritor din anii 1626. Iar în limba noastră cea moldovenească s'au alcătuit la anii 1810 August 10, în sfânta mănăstire Slatina, precum mai pre larg se arată întru Înainte Cuvântarea (aceiași ca la mss. precedent) aceștii cărțicele cine-au fost osârduitorul și îndemnătorul și alcătuitorul lor în tocma după calupurile grecești.

«Cu îndemnarea și porunca și toată cheltuiala sfinții sale Păritelui Arhimandritului Sofronie, întru al doilea rând al egumenii sfinții sale la această sfântă monastire Râșca din ținutul Sucevii, unde se prăznuiește hramul sfântului Ierarh Nicolae arhiepiscopul Mirelor Lichiei, făcătorul de minuni.

«În anii dela mântuirea lumii 1814 Ghenar 20. De mine mai micul Ivancea paraclisiarhul». Insemnări, la început: «Această cărțuție cu prohoade s'au afierosit de mine paraclisului din sfânta monastire Râșca, spre a mea vecinică pomenire la leat 1814 April 16 zile. Sofronie Arhimandrit, și igumen sfintei mănăstiri Râșcăi».

XXVII

Prohoade, grecesc, începutul sec. al XIX-lea, 4° mic. Anul scrierii: «1803 August 6». Insemnare: «această cărțu-

¹⁾ După mssul a cărei copie e aceasta, și-a tipărit de sigur Prale în 1820 (unde?) „*Cântările la Sâmbăta Mare*“ întâia sa operă. Încurajat a lucrat apoi: „un alfabet cu cifre universale, cum sunt numeri arabici, care să se citească în toate limbele cu aceiași însemnătate“. (Pumnul, l. c.) și a versificat Psaltirea Proorocului David. Amândouă lucrările le-a trimis lui V. Popp.

lie grecească cu prohoade, ce s'au scris prin îndemnarea mea și osteneala și osârda sfinții sale Părintelui chir Costăndie Arhidiaconul, s'au afierosit de mine bisericii cei mari unde se prăznuește hramul sfântului Arhierarh și făcător de minuni Nicolae din sfânta monastire Râșca, spre a amândorora veașnică pomenire, la leat 1814 Aprilie 16 zile. Sofronie Arhimandrit și egumen sfintei mănăstiri Râșcăi».

Alex. Lăpădatu.

(Va urmă).

Rectificare. În articolul din numărul trecut al acestei reviste, s'au strecurat câte-va greșeli de natură a nu putea fi lăsate neredificate. Astfel, la pag. 685, în rândul 8, să se cetiască ИСПЛЪНИТИ în loc de ИСПЛЪНИШИ; în rândul 9 să se cetiască СЛАВОСЛОВІЕ în loc de СЛАВО СЛОВІЕ; iar la pag. 686, traducerea textului slavonesc trebuie cetită astfel: Pentru că cel întru Troiță închinat Dumnezeu a binevoit a împodobi biserica sa cu sfinte cărți intru *mărirea și tolosul cetitorilor*, drept aceia și eu, cel întru Christos Dumnezeu bine credinciosul și de Dumnezeu *păzitul* și de sine stăpânitorul Domn Io Vlad marele Voevod și Domn peste întreaga Țară Românească și peste Dunăre, fiul prea bunului și marelui Domn Io Radul Voevod, am răvniit cu ajutorul sfântului Duh și dragostea către *sfintele și dumnezeestile biserici*.

A. L.

EVANGELIUL ȘI EDUCAȚIUNEA.

(Urmare. Vezi Bis. Ort. Română, an. XXIX, No. 6.)

Din cele ce am arătat reese luminos și netăgăduit că învățătura evangelică covârșește toată învățătura descoperită oamenilor de semenii lor. Pentru aceasta între învățătura evangelică și învățătura oamenilor, nu poate fi nici o asemănare sau comparațiune. Tot ce omul a putut produce, prin propriile sale puteri, cu toată agerimea spiritului de care a putut fi inzestrat, a fost și a rămas pururea concepțiune umană, mărginită și imperfectă, ori cât de sublimă a putut fi ea. Aceea ce însă, Insuși Dumnezeu a descoperit oamenilor prin Fiiul său, Domnul nostru Iisus Hristos, este și rămâne pururea învățatură supra-umană, învățatură perfectă și divină, pururea de folos tuturor oamenilor. Ea covârșește tot ce a putut produce în decursul veacurilor chiar cei mai distinși și mai geniali dintre muritori.

Dar ceea ce învederează gradul cel mai înalt de proeminență și covârșire a învățătorei evangelică asupra tuturor concepțiunilor, învățăturilor și filozofiilor omenești, este *autoritatea și puterea*, pe care învățătura evangelică o are în sine; este *tăria și puterea* pe care această învățatură a avut-o totdeauna și o are asupra omului fiind pentru el cea mai desăvârșită binefacere ce a putut să o aibă aci pe pământ pentru binele, prosperitatea și fericirea sa.

Cuvântul Domnului, adică învățătura evangelică a avut

totdeauna și are chiar până în ziua de astăzi și va avea pururea cât va exista omenirea o astfel de autoritate și putere asupra omului, în cât nimeni din cei ce au venit în contact cu ea, nu au putut să reziste, fără a i-se supune. Singura această învățătură, precum cunoaștem din istoria evangelică, din istoria Bisericii creștine și din istoria politică și religioasă a omenirii, singură ea a avut și are acea putere miraculoasă d'a supune și domină spiritele. Singură ea a avut și are puterea d'a renaște pre om, de a-i preface vieața, de a-i stăpâni patimile și toate pornirile spre rău. Singură ea a putut ridică pre om din decadența morală în care se află, pentru a'l apropiă de Dumnezeu și a'l face imagină perfectă a sa, pe cât este cu puțința naturei trupeshti și sufletești a omului, asemănându'l lui Dumnezeu întru bunătate, dreptate și adevăr. Toți cei ce au primit învățătura harului evangelic și s'au condus în faptele și vieața lor de morala binefăcătoare a acestei învățături, toți s'au renăscut moralmente și se renasc până în ziua de astăzi, căci Evangeliul este cea mai mare binefacere cerească pentru binele, prosperitatea și fericirea omului aci pre pământ.

Dacă ne aruncăm privirile în istoria Bisericii creștine, vedem minunile cele mari, pe cari singură învățătura evangelică a putut să le producă în istoria de veacuri a omenirii. Numai această învățătură a fost în stare să producă acele cete nenumărate de martiri în decursul a trei veacuri. Numai ea a putut produce acei martiri, cari s'au luptat cu cea mai desăvârșită abnegațiune posibilă omului și cu curaj suprauman, impunând tuturor neamurilor și chiar puternicei și învechitei în politeism și idololatrii cetăți a Romei, credința în cel ce s'a crucificat pe Golgota pentru a mântui întreg genul uman. Acest fapt este singular în istoria omenirii; și astfel cum l'a produs învățătura evangelică, nu s'a putut vedeă nicăiri nici o dată. Au fost lupte religioase pururea în omenire și poate vor mai fi. Istoria

cunoaște multe. Ea știe că s'au impus religiuni și credințe cu forța, prin cruzimi, sabie și amenințări cu pedeapsa morții pentru cei ce nu s'ar fi supus; modul însă cum s'a propagat creștinismul, este cu desăvârșire altul. Aci cei ce'l propovăduesc și propagă, nu întrebuintează decât cuvântul. Il propagă însă cu o astfel de convingere, în cât vedem un fenomen cu desăvârșire straniu. Vedem că ei învingând și cucerind, ei însuși sufer. Vedem că îndură toată strâmtorarea și mizeria. Ei însuși deși biruitori sunt schingiuiți și pedepsiți și ei sufer moartea; din sângele lor martiric însă, învie și triumfă pretutindeni credința lor. Acest fenomen singular în istoria propagării religiunilor, nu'l întâmpinăm decât în propagarea religiunii creștine și se vede că numai învățătura harului evangelic a putut să'l producă, pentru că această învățătură a putut să inspire omului cel mai mare și desăvârșit ideal la care spiritul să aspire.

*
**

Dar fiind vorba de *autoritatea, puterea și tăria* pe care o are în sine învățătura evangelică, tărie și putere binefăcătoare pentru om, și căreia nimeni nici o dată dintre muritori nu'i poate rezista, să vedem aceste calități din însuși istoria evangelică, ca astfel adevărul celor zise să se confirme în totul și să nu mai rămână nici o îndoială în sufletul nimăru.

Primul fapt despre autoritatea, tăria și puterea Cuvântului Evangelic îl întâlnim chiar la începutul activității mântuitoare a Domnului. Il vedem apoi în istoria evangelică la tot pasul, în tot timpul cât Domnul a învățat și a predicat mântuirea.

Sosise timpul când Fiiul omului trebuia să înceapă a vesti Evangeliul mântuirii. Domnul împlinise anul al treizecilea al vârstei sale. El pleacă din Nazaret și vine la Iordan unde primește botezul dela Ioan. Se reîntoarce iarăși la Nazaret, dar auzind că Ioan Botezătorul a fost prins

și deținut din porunca lui Irod, Iisus s'a dus în Galilea, în Capernaum, lângă mare, în hotarele Zavulonului și ale Neftalimului și de atunci a început Iisus a predica și a zice: »*Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția cerurilor*»¹⁾.

Dar faptul care invederează autoritatea, tăria și puterea cuvintelor Domnului?

Evangeliiștii istorisind mai departe cele relative la Domnul ne spun:

«Și umblând Iisus pre lângă marea Galileiei, a văzut pre «doi frați, pre Simon ce se numește Petru și pre Andrei «fratele lui, aruncându-și mreaja în mare (că erau pescari). «Și a zis lor: *Veniți după mine și vă voi face pre «voi vânători de oameni. Iară ei, îndată lăsându-și «mrejele, au mers după dânsul. Și de acolo mai în- «inte mergând, a văzut pre alți doi frați, pre Iacov al lui «Zevedei, și pre Ioan fratele lui, în corabie cu Zevedei, ta- «tăl lor, cârpindu-și mrejele lor. Și îi a chemat pre dânsii; «iară ei îndatăși lăsând corabia, și pre Zevedei «tatăl lor, au mers dupre dânsul. Și a străbătut Iisus «împreună cu ei toată Galileia învățând întru adunările lor «și propovăduind *Evangelia împărăției..... Și a mers după «dânsul popor mult din Galileia, și din Decapoli și «din Ierusalim, și din Iudeea, și de cea parte de «Iordan*»²⁾.*

Iată faptul. Domnul vede pre cei doi frați pescari Petru și Andrei și pre cei doi fii ai lui Zevedei, Iacov și Ioan, pescari și aceștia, indeletnicindu-se la meseria lor, pentru a'și câștiga subzistența zilnică ca să poată trăi ei și familiile lor. Și, fără ca să'i cunoască, fără vre-un fel de introducere, de o dată Domnul le zice: *Veniți după mine*. Ei nu mai stau un moment pe gânduri; ei nu mai cugetă la

¹⁾ Comp. Math. III, 13—IV, 17.

²⁾ Math. IV, 18—25.

ei și la familiile lor, cui le lasă și cu ce se vor întreține, iar cei doi din urmă nu se mai gândesc nici chiar la bătrânul lor tată Zevedei, care era cu ei, și pre care îl părăsesc, ci cu toții *se duc și urmează Domnului*. La cuvintele Domnului ei lasă totul și îl însoțesc în Galileia, Iudeea și pretutindeni. Sunt nedespărțiți de el până la moartea sa de pe cruce. Ei chiar și după aceea nu'l mai părăsesc. Domnul înviază, și se înalță la ceruri într-o mărire; ei rămân părăsiți și de el, rămân urgisiți de toată lumea, dar sunt și rămân pururea nedespărțiți de Evangeliul Domnului până la sfârșitul vieții lor. Sufer cu toții tot felul de strâmțorări și chiar moartea martirică pentru iubirea lor cea mare ce o au pentru învățătura mântuitoare a Domnului, așa că nimic nu'i poate despărți de ea.

Dar nu numai acești patru sunt cari lasă totul și urmează Domnului. Faptul mai sus amintit ne arată, că la cuvintele Domnului nu putea nimeni rezista. Deci din el reiese, că pretutindeni unde el se arată și vorbea *mulțimea poporului îi urma lui*. Toți câți auziau cuvintele lui, *lăsau totul și urmau lui* și astfel se explică cum mulțime mare de popor din Galileia, din Decapoli, din Ierusalim, din Iudeea și din cea parte de Iordan l'a însoțit, așa în cât pentru a-le putea vorbi, a fost nevoit să se sune pe munte, unde șezând toți la picioarele lui, le vesteau lor cuvântul mântuirii ¹⁾.

Câtă tărie, câtă putere și câtă autoritate trebuie să fi fost în cuvântul Domnului ca toți cei ce'l auziau să lase totul și să urmeze lui! Cât trebuie să fi fost stăpâniți și dominați de cuvântul său, Petru și Andrei, Iacob și Ioan în cât să nu se mai gândiască la nimic, să lase totul și să urmeze Domnului, fără a le spune nici unde merge, nici ce are să facă cu ei! Câtă încredere trebuie să le fi inspirat lor cuvântul Domnului, în cât să părăsiască tot rostul

¹⁾ Comp. Math. IV, 18—22. V, 1 și următoarele.

vieții lor de mai înainte, să părăsiască casă, copii, familie și totul, și să urmeze lui! O astfel de încredere este fapt, pe care nu'l găsim decât în predicarea și propagarea cuvântului evanghelic. Numai la auzul acestei învățături, toți cei ce au auzit-o, au fost așa fel stăpâniți și dominați, în cât n'au mai vrut să știe de nimic, ci au văzut în această învățatură mântuitoare toată mângăerea, toată hrana, tot ce le trebuia în viața aceasta și toată fericirea pentru viitor. Cuvântul Domnului satisface tot idealul și toată aspirațiunea lor prezentă și viitoare. Ea le asigură viața aceasta și le dă credința și asigurarea trainică, statornică și temeinică despre viața viitoare.

* * *

Dacă așa stau lucrurile și astfel de autoritate și putere are Cuvântul Domnului; dacă învățătura evanghelică are astfel de putere, dacă ea cucerește și stăpânește spiritele, atunci fiind vorba de educațiune, nu trebuie să ne întrebăm, ce urmărește pedagogul și educatorul? Au oare scopul sau nu, ca el să fie crezut și să exercite cel puțin o putere oarecare asupra acelor pe cari îi educă? Dar ce zic, nu dorește el ca să cuceriască inimile acelor pe cari îi instruește? Nu dorește el să fie ascultat și cuvântul său crezut și urmat întru toate? Dar ca să inspire toată această încredere, de sigur el trebuie să învețe astfel de lucruri și învățături, cari să se impună, să convingă și să cuceriască pe cei ce îi învață. El trebuie să comunice acestora astfel de lucruri și învățături cărora inimile și sufletul celor ce se educă să nu poată rezista. Trebuie să inspire lucruri și învățături, cari așa fel să fie înțelese și pricepute, în cât să nu lase în inimile lor nici un dubiu. Ei trebuie să creadă desăvârșit, această învățatură și în acelaș timp să creadă în cel ce le inspiră credință tare și desăvârșită.

Dar unde va găsi astfel de precepte cari să aibă atâta putere și tărie de credință pentru a forma caracterul, inima și morala acelor, pe cari îi educă? Unde va putea găsi

precepte și reguli de morală cu cari să nu se desmintă nici o dată și să n'aibă nimic de lăsat, nimic de adăugat? Unde va găsi precepte, învățături și reguli de aplicat în viață, cari să fie aceleași, eterne, pururea aplicabile tuturor oamenilor și totdeauna binefăcătoare? Unde va găsi educatorul un conducător mai sigur și negreșibil, ca acela pe care îl oferă învățătura evanghelică, *singura care convine tuturor, singura care edifică pre toți, singura pururea izvor de bunătate, dreptate și adevăr pentru om, în toate zilele vieții sale, pentru toți oamenii și pentru toate timpurile și ori unde ar locui pe fața pământului.*

Dacă educațiunea are de scop înobilarea inimei și a sufletului omului, dacă ea tinde la înobilarea tuturor sentimentelor sale, la binele și fericirea sa, inspirându-i pururea dispozițiuni pentru a face binele și a se feri de rău; dacă ea are de scop a face pe om corect în toate raporturile sale cu semenii săi și cu Dumnezeu, neavând, în acelaș timp nimic ași imputa sieși, atunci de sigur acest scop înalt nu se poate atinge decât numai prin preceptele morale ale învățătorei evanghelice. Singure aceste precepte sunt destoinice a da educatorului conștiinței aceea ce el caută și trebuie să inspire tinerilor generațiuni pe cari are datoria a le îndruma către tot ce le este bun și de folos în toate zilele vieții lor.

Educatorul va găsi în învățătura evanghelică totdeauna tot ce'i trebuie. Pentru el această învățătură va fi totdeauna izvor sigur și nesecabil la toată împrejurarea, ori unde s'ar afla, oricare ar fi mediul și condițiunea de viață a acelor pe cari va voi să'i educe și oricare ar fi timpul și locul unde s'ar găsi. Preceptele învățătorei morale a Evangeliului sunt eterne, aceleași pentru toate timpurile, pentru tot locul de sub soare și pentru toți cei făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; căci El fiind cel ce le a dat, le a

dat desăvârșite, ca prin ele să se desăvârșiască făptura mânilor sale, întru toate asemănându-se lui.

În aceste învățături dar orice educator va avea pururea un conductor infailibil de care se va putea totdeauna folosi cu siguranță spre a forma în bine, inima și caracterul generațiilor ce i se vor încredința. Aceste precepte și învățături fiind pururea de folos omului și având în ele putere și tărie, căci inspiră tuturor cea mai desăvârșită încredere și credință, educatorul însuși, predicându-le, este și el investit cu aceeași autoritate, putere și tărie, de oarece spune pururea lucruri de folos, bune și adevărate. El nu se va desminți nici o dată, și nici o dată nu va avea a roși cu ele în fața acelor pe cari i-a povățuit să le urmeze; din contră toți îi vor păstra tot respectul, stima și recunoștința în toate zilele vieții lor, căci 'i-a învățat lucruri bune și de folos.

Dar să revenim la autoritatea învățături evanghelice și să insistăm încă asupra ei, căci aceasta este una din calitățile prin care ea covârșeste și se deosebește de toată învățătura oamenilor.

*
*
*

Învățătura predicată de Domnul nu se poate compara în privința autorității și a puterii sale de credință cu învățătura predicată de oameni în decursul veacurilor. Ea s'a distins prin proeminența sa dela început și se va distinge pretutindenea cât va exista lumea aceasta. Totdeauna și în tot locul autoritatea ei a fost și va fi pururea covârșitoare.

Dela început această învățătură s'a prezentat oamenilor cu autoritate și putere uimitoare și covârșitoare în fața oamenilor. Astfel a fost ea, este și astfel va fi pururea pentru om. Istoria ei este de față și popoarele creștine sunt mărturia cea mai temeinică despre acest adevăr. Luminei evanghelice nu poate să reziste nici o lumină și nici o învățătură umană ori cât de ingenioasă și de folositoare ar fi. Invă-

țătura umană nu are nici puterea de viață, nici trăinicia, nici vre una din celelalte calități divine cari se văd în învățătura evanghelică. Pentru aceasta, nimic și nimeni nu-i poate rezistă.

Istoria evanghelică ne spune că Domnul învață *cu putere mare, că putere mare și înțelepciune uimitoare eșia dintr'ânsul, în cât toți cei ce'l ascultau se minunau de cuvintele sale.*

Sunt multe și nenumărate locurile din evangheliile în cari se învederează aceasta; aci însă vom raportă numai câteva spre a se vedeă, *câtă putere și autoritate aveă asupra tuturor cuvântul evanghelic și cum toți se minunau; cum toți erau cuprinși de admirațiune și nu puteau decât să se supună, să cedeze și să'l primiască.* Din istorisirile evanghelice aflăm că chiar și aceia cari nu voiau a primi învățătura mântuitoare și a urmă Domnului, chiar și ei aveau toată admirațiunea pentru ea și o considerau ca înțelepciune supraumană, ca o minune pe care nu știeau cum să o explice.

Evangelistul Matei după ce arată minunile pe cari le-a săvârșit Domnul în toată Galilea și cum vestea despre El și învățătura sa se răspândise pretutindeni, zice, că El s'a întors în Nazaret și «aci învață poporul în sinagoga lor. «*Iar cei ce'l auziau se mirau întru sine și ziceau: «De unde îi este lui înțelepciunea aceasta și puterile? «Au nu este acesta fiul teslarului. Au nu se numește «muma lui Mariam și frații lui Iacov și Iosie și «Simion și Iuda. Și surorile lui, nu sunt toate la «noi. Dar de unde sunt lui toate acestea?»¹⁾*

Evangelistul Luca zice: «*In vremea aceea pogorătus'a Iisus în Capernaum în cetatea Galileei și eră învățând poporul Sâmbăta. Și se spăimântă de învățătura lui că cu stăpânire eră cuvân-*

¹⁾ Comp. Mat. XIII, 54—57.

tul lui. Evangelistul istorisește după aceea cum Iisus a tămăduit pre un îndrăcit în sinagogă în ziua Sâmbetei, și apoi adaugă: «Și s'a făcut spaimă preste toți, și se întrebau între sine zicând: Ce este cuvântul acesta, că cu stăpânire și cu putere poruncește duhurilor celor necurate și es¹⁾.

Acelaș lucru ni'l arată și evangeliștii Marcu și Ioan când istorisesc pildele, faptele și minunile Domnului. Cuvântul comun al evangeliștilor este: *că Domnul predică și învâță poporul cu atâta autoritate și putere în cât eră totdeauna și în tot locul prea mărit de toți²⁾*. Și negreșit, numai astfel se explică cum toți urmau lui pretutîndeni și nimeni nu putea rezista la cuvintele lui.

Dar cum trebuie a se explica această tărie, putere și autoritate care eră în cuvintele Domnului? Cui trebuie a se atribui ea?

Netăgăduit, Domnul învăță cu autoritate și putere; iar puterea cuvintelor sale este puterea dumnezească, care eră și lucră întru El, putere, care uimează tot sufletul și nimeni nu putea să'i reziste.

Totul contribuia ca să învedereze această putere, autoritate și stăpânire dumnezească. Faptele pe cari el le săvârșia nu le putuse nimeni săvârși în Ișrail. Acest popor să învrednicise a avea mulți bărbați sfinți și bine plăcuți lui Dumnezeu, mulți bărbați, cari au avut o misiune și trimitere dumnezească, și probase prin faptele și cuvintele lor drepte și sfinte această trimitere, dar ceea ce ei făcuse, nu se putea compara cu faptele și cuvintele lui Iisus. Ceea ce Domnul făcea și învăța, eră mai presus de ceea ce Ișrail, văzuse, auzise și chiar sperase a învrednici să vază vre o dată. Eră ceva suprauman, eră ceva dumnezeesc că uimează și stăpânează toată făptura; eră ceva care stăpâniă însuși

¹⁾ Comp. Luca IV, 31—37.

²⁾ Comp. Luca IV, 15; Ioan XII, 16 etc.

elementele naturei, mana, vântul etc. Eră ceva căruia se supunea totul.

Dacă pentru puterea, tăria și autoritatea cuvintelor Domnului avem mărturia tuturor acelora cari s'au învrednicit a auzi cuvintele sale dumnezeiești, puterea, tăria și autoritatea învățătorei sale se învederează pururea prin ea însăși. În toate timpurile toți au admirat claritatea acestei învățături, seriozitatea și gravitatea ei, toți au admirat și admiră simplitatea și forma atât de acomodată prin care această învățatură poate fi primită de toți, se potrivește tuturor și pururea tuturor este folositoare. Aceste calități sunt pururea un mister nepătruns de mintea omenească, căci nimeni nici o dată dintre muritori n'a putut oferi semenilor săi așa ceva. Nimeni nu s'a ridicat la astfel de înălțime și sublimitate.

Tăria, puterea și autoritatea învățătorei evanghelice se constată din multe puncte de vedere. Ori cum o va privi cineva vede în ea ceva suprauman. Această învățatură este plină de iubire pentru om. Ea cuprinde tot ce este bun și folositor omului. Ea se adresează inimii și conștiinței d'ad dreptul. Ea mișcă pre om și'l trezește din sălbătăcia și întunerecul păcatului și îl chiamă la viață, aducându'l iarăși la Dumnezeu dela care se depărtase. În fine ea cuprinde cel mai mare și mai frumos ideal la care omul poate aspira aci pre pământ. Ea este bine facerea cerească, singura care poate oferi omului toată fericirea dorită de sufletul său.

Fiindcă învățătura evanghelică este singura care are această proeminență și este atât de bine făcătoare pentru om, încheind acest studiu vom arăta că ea este indispensabilă educațiunei.

Drag. Demetrescu.

(Urmează finitul).

CRONICA BISERICEAȘĂ.

I.

Deschiderea sesiunii de toamnă a Sf. Sinod.

În ziua de 12 Octombrie s'a deschis sesiunea de toamnă a sf. Sinod. După facerea Tedeumului în catedrala sf. Mitropolii, sesiunea s'a deschis în localul sf. Sinod prin citirea decretului Regal de către d-l I. Grădișteanu, Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, ad interim. După citirea și aprobarea procesului verbal al ultimei ședințe din sesiunea de primăvară, s'au făcut mai multe comunicări și s'au ales diferitele comisiuni. Î. P. S. Mitropolit Primat, președinte al sf. Sinod a făcut cunoscut, că a primit o scrisoare din partea Patriarhului ecumenic de Constantinopol prin care se plânge, că P. Sf. Episcop al Dunărei de Jos a trimis doi preoți români din Constanța, să officieze o căsătorie în localul legațiunii române din Constantinopol și că un P. Sf.

Arhiereu, membru al sf. Sinod, a prezidat o întrunire publică în care Patriarhia a fost atacată.

Sf. Sinod în unire cu d-l Ministru al cultelor ad-interim a hotărât să răspundă pe baza următoarei propuneri făcută de Î. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei Parthenie.

Iată propunerea.

Sf. Sinod hotărăște a se răspunde scrisoarei S. S. patriarhului Ecumenic sub No. 4.666, că ascultând din cuvânt în cuvânt cuprinsul acestei scrisori a decis ca să rămână neclintit, bazat pe sf. Evanghelie și pe dispozițiunile art. 8 din legea pentru constituirea sf. Sinod, care zice: «Sf. Sinod al sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române, fiind membru al Sf. Biserici Ecumenice și Apostolice a Răsăritului, al cărui cap este Domnul Nostru Iisus Hristos, păstrează și va păstra unitatea în privința dogmelor și a canoanelor ecumenice cu Biserica din Constantinopol și cu toate Bisericile Ortodoxe.

El va păstra asemenea unitatea administrativă, disciplinară și națională a Bisericii Ortodoxe în cuprinsul Statului Român. Articolul acesta de mai sus adevărind alcătuirea Autocefaliei Bisericii Române în chestie de disciplină a Clerului Român, pe aceste baze se va alcătui răspunsul ce va face Sf. Sinod scrisoarei Sanctității Sale, pentru care s'a ales o comisiune din sânul său spre a o redacta.

*

Comisiunea a și întocmit răspunsul, care s'a aprobat în unanimitate de Sf. Sinod.

II.

Noui parohii in Dobrogea.

În Dobrogea și în deosebi în județul Constanța era absolută nevoie de noi parohii. Când s'a întocmit tabloul de parohii de către Sf. Sinod în 1888 și când s'a votat legea Clerului în 1893 nu s'a acordat un număr de parohii corespunzător comunelor politice. Pricina a fost, că multe din comune n'aveau populațiune românească și creștină ortodoxă. Pe lângă aceasta fiecare comună e compusă din mai multe cătune la distanțe foarte mari, așa că eră imposibil pentru un singur preot, ca să deserviască interesele religioase ale tuturor parohienilor ortodoksi.

Fostul protoereu al județului Constanța părintele *G. V. Niculescu* în darea de seamă prezintată P. S. Episcop al Dunărei de Jos ne arată câteva cazuri vrednice de cunoscut. Satul *Peștera*, în care s'a zidit o biserică, care costă 56,000 lei e alipit la comuna Mamut-Cuios, în apropiere de 4 kilometri. Biserica din *Peștera* însă e filială la parohia din comuna *Cochirleni*, care se află la o depărtare de 16 kilometri. Și de ce nu s'a făcut o parohie din Mamut-Cuios și *Peștera*? Pentru că Mamut-Cuios eră sat tătăresc și în *Peștera* nu se află în 1895 decât un singur român,—un mocan cu o târlă. Acest sat are astăzi însă 220 familii ortodoxe și numai 4 familii de alte confesiuni și 3 familii de turci. În plasa Mangalia cu 16 comune nu s'au făcut decât 3 parohii. În plasa Medgidia pentru 7 comune nu s'a făcut decât o singură parohie și arume, parohia *Cocargea*. În această parohie sunt 5 biserici filiale și anume: *Adamclisi* la depărtare de 10 kl., *Chioseler* la 14 kl., *Cazil-Murat* la 28 kl., *Caciamac* la 12 kl. și *Carabacă* la 24 kl..

În asemenea condițiuni eră peste putință, ca Biserica să'și poată îndeplini chemarea. Și cu toate acestea populațiunea românească a crescut din an în an și va crește neîncetat prin așezarea în aceste părți ale țării, a veteranilor și a altor Români.

De aceea s'a aprobat de o camdată 17 noi parohii în județul Constanța, care ne vor aduce folos din punct de vedere religios și național. Iată Decretul Regal, prin care se aprobă aceste parohii cu numele și data înființării lor:

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României.

La toți de față și viitori sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat ad interim la departamentul cultelor și instrucțiunii publice sub. No. 17,817;

Văzând jurnalul consiliului Nostru de Miniștri încheiat în ședința sa de la 24 August 1905.

Am decretat și decretăm:

Art. I. Se înființează în județul Constanța din eparhia Dunărci-de-Jos, 17 parohii noi după cum urmează:

1) Anadalchioi cu hramul Sf. Voevozi, comuna Palaz alcătuită din cătunele: Anadalchioi, Palaz, Horoslar și Canara.

2) Murfatlar, cu hramul Nașterea Maicei Domnului, comuna Murfatlar, alcătuită din cătunele: Murfatlar, Omurcea, Hasancea, Alacap și Nazarcea.

3) Pazarlia, cu hramul Sf. Nicolae, comuna Pazarlia, alcătuită din cătunele: Pazarlia, Estern, Ghelengic, Seremet și Cavargic.

4) Caceamac, cu hramul Sf. Mucenic Gheorghe comuna Mamutcius, alcătuită din cătunele: Caceamac și Cobadin.

5) Biulbiul, cu hramul Sf. Dumitru, comuna Biulbiul, alcătuită din cătunele: Biulbiul Mare Biulbiul Mic, Endecarachioiu și Turcumfat.

6) Chioseler, cu hramul Sf. Voevozi, comuna Chioseler, alcătuită din cătunele: Chioseler Borungea și Beclior.

7) Carabaca, cu hramul adormirea Maicei Domnului, comuna Carabaca, alcătuită din cătunele: Carabaca, Beșaul, Cangagi, Chetic-Punar și Terzivet.

8) Adam-Clisi, cu hramul Sf. Mucenic Gheorghe, comuna Enigea, alcătuită din cătunele: Adam-Clisi, Enigea, Urluia, Iusfanar și Cherimcuius.

9) Peștera, cu hramul Nașterea Maicei Domnului comuna Mamutcuius, alcătuită din cătunele: Peștera, Mamutcuins, Mircea-Vodă, Ali-beiciair și Idriscuuis.

10) Dobromir, cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel, comuna Dobromir, alcătuită din cătunele: Dobromirul-din-Deal, Dobromirul-din-Vale, Regepcuius și Techeredesi.

11) Ezechioi cu hramul Sf. Impărați Constantin și Elena, comuna Ezechioi, alcătuită din cătunele Ezechioi și Cuingiuc.

12) Hairanchioi cu hramul Cuvioasa Parascheva comuna Hairanchioi, alcătuită din cătunele: Hairanchioi, Caracci, Dimircea, Schender, și Sevedic.

13) Cazil-Murat, cu hramul Înălțarea Domnului, comuna Cazil-Murat, alcătuită din cătunele: Cazil-Murat și Merdenveli.

14) Caraomer, cu hramul Sf. Mucenic Gheorghe comuna Caraomer, alcătuită din cătunele: Caraomer, Alibechioi, Cerchezchioi, Calfachioi, Docuzaci și Mamutzli.

15) Ghiumvenlia, cu hramul Sf. Mucenic Gheorghe, comuna Caraomer, alcătuită din cătunele: Ghimvenlia, Cavaclar și Mustafaci.

16) Valala, cu hramul Sf. Spiridon, comuna Cheragi, alcătuită din cătunele: Valala, Dunluchioi, Cheragi și Cadichioi.

17) Caracaciula, cu hramul Sf. Nicolae comuna Sarighiol, alcătuită din cătunele: Caracaciula, Sarighiol, Hagilar, Ilanlâc și Două Maiu.

Art. II. Din aceste 17 parohii 7 se înființează cu începere de la 1 Septembrie 1905 și celelalte 10 cu începere de la 1 Aprilie 1906.

Art. III. Ministrul Nostru secretar de Stat ad interim la departamentul cultelor și instrucțiunii publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului decret.

Dat în Castelul Peleş, la 7 Octombrie 1905.

CAROL.

Ministrul ad interim al cultelor
și instrucțiunii publice.

Ion G. Grădișteanu.

No. 4.353,

III.

Premii pentru Expoziția națională din 1906.

Comisariatul general al Expoziției din 1906 publică mai multe concursuri, între care două, care privesc cele bisericesti. *Unul este pentru facere de icoane, iar altul pentru arhitectură bisericească.* Iată cum se anunță aceste concursuri:

«Știut este de toți în ce măreț chip au fost zugrăvite bisericile noastre din mândrele vremuri ale marilor noștri Voevozi. Cunoscut este de asemenea tot ce s'a făcut mai în urmă într'un mod astfel, că dovedește numai decăderea simțului artistic, copierea vulgară a icoanelor străine și lipsa de orice inspirațiune din frumosul nostru trecut până și în această privință. Iată de ce nu se putea cu ocaziunea actualei noi îndrumări, a sărbătoririi trecutului nostru și a răsplă-

tării încercărilor vrednice din trecut, să se uite pictura bisericească, care trebuie reînviată cu orice chip din sămânța ce ne a rămas încă dela străbunii noștri. Se stabilesc dar două premii: Unul de 1000 lei pentru lucrarea de mână I și altul de 250 lei pentru lucrarea de mână II-a. Artistul poate să reprezinte orice sfânt sau scenă bisericească și în orice mărime va voi. (Concursul este deschis pe ziua de 10 Octombrie 1906 și icoana definitiv lucrată va trebui să fie prezentată exact până la 10 Mai 1906).

Acestea despre icoane. Comisarul General vorbind despre concursul de mobile vechi românești și că este peste puțină a se lăsa la o parte arhitectura și în special cea bisericească, continuă: «Numai prin bisericile noastre mai pățem să ne dăm seama de ce s'a petrecut în trecut pe terenul artelor frumoase și al arhitecturii. Bisericile noastre au fost în trecut nu numai cetățile în care s'au adăpostit de vitregia vremurilor, credința noastră creștinească și naționalitatea noastră, dar adevărate temple de cultură în care ca în niște muzee actuale, s'a păstrat tot ce se producea pe vremuri, mai ales ca scriere și ca lucrare artistică. Iată de ce credem necesar ca arhitecții noștri, care din fericire încep să se gândiască, în ceea ce fac, la stilul propriu al țării noastre, să fie chemați a concura pentru planul unei clădiri bisericești în care să se inspire din frumusețile demne de toată lauda ce ne-au mai rămas dela străbunii noștri.

Mai este însă o idee ce urmărim în această direcțiune ca popor creștin, care am legat totdeauna credința noastră religioasă de ființa neamului și care dorim ca din acest moment al serbărilor despre care am vorbit mai sus să rămână un templu înălțat A-tot Puternicului ca un prinos ce i se va aduce din partea neamului întreg românesc.

Punem dar la concurs planul viitoarei Mitropolii din București, pentru care se institue două premii, unul de 5000 lei și altul de 1000 lei.

Condițiunile Concursului sunt aceleași ca și pentru pictură cu singura deosebire, că planurile după ce vor fi expuse vor rămâne proprietatea premiatului».

Suntem recunoscători D-lui Comisar general (Doctorul Istrati) pentru deosebita atențiune dată celor bisericesti și pe deplin satisfăcuți pentru subiectele alese. Astăzi popoarele culte și cu un trecut nu să mai inspiră în cele artistice din motive streine, ci din cele naționale.

Temelia artistică o formează motivele nationale. Noi Românii dacă avem cu ce ne mândri din trecutul nostru nu avem decât *pictura și arhitectura bisericască și poezia populară*. Poezia aceasta a dat-o la iveală V. Alexandri, cel mai mare poet al neamului nostru, care a numit-o Comoară neprețuită și s-a inspirat el însuși din ea. Din ea s'au inspirat și ceilalți poeți distinși ai neamului nostru și cu siguranță, că nu se va numi cineva poet mare la noi, dacă nu se va inspira și din cugetarea și simțirea poporului și din limba lui cea curgătoare și armonioasă. Nu tot așa stau lucrurile cu pictura și arhitectura bisericască.

Pictura veche a bisericilor noastre e cea bizantină, de multe ori cu nuanțe naționale. De această pictură, care e o podoabă a bisericilor noastre vechi nu s'a ținut multă socoteală de vre-o 50 de ani încoaci. Îți face rău, când intri în unele din bisericile noi. Cine nu cunoaște discuția din Sf. Sinod cu privire la pictura Catedralei din Constanța? Cine nu știe discuția de prin reviste cu privire la pictura din biserica Amzei din București? Avem destui pictori buni în cele profane. Nu avem însă pictori, cari să cunoască arta bizantină, așezată pe temelie națională. Numai pe unul îl cunosc, care e o mândrie a poporului român: este *Grigorescu*. Pictura bisericii celei mari dela mănăstirea Agapia va rămâne pentru totdeauna o adevărată podoabă și tot ce a putut să iasă mai strălucit din mâna u-

Din Dumnezeiasca Scriptură, din practica constantă ce se urmează în toate Bisericile ortodoxe, dar din diferite țări, se vede că dreptul de a asculta Dumnezeiasca slujbă în limba națională este recunoscut de toți.

Pentru Românii din Macedonia se ridică de către statul bisericesc al Patriarhiei de Constantinopol, obiecțiunea că ei fiind în jurisdicția canonică patriarhală sunt datori să se supună regulilor de acolo în această privință.

Noi credem că Patriarhia n'a fost destul de lămurită asupra cererii Românilor din Macedonia; de aceea ne pare rău că în această privință n'au fost consultați și membrii cari alcătuiesc Sf. Sinod al Bisericii Române, cari ar fi putut găsi soluția și ar fi putut aplană neînțelegerile.

O chestie de ordin ca acesta religioasă, nu trebuie căutat a o rezolva numai în senz unilateral, cum a căutat să o rezolve singur guvernul român, fiindcă nu trebuie confundate dreptul de a fi al statului bisericesc, care în materie religioasă este singurul în drept de a-și spune părerea, bine înțeles ținând socoteală de aspirațiunile statului civil, atunci când ele nu sunt jignitoare pentru nimeni cum e cazul de față.

Politica lumească în urmărirea intereselor ei de multe ori este schimbăcioasă și supusă la multe neajunsuri provocate de diferiți agenți externi care făcând'o să alunece—fără voe de multe ori—în povârnișul nestatorniciei ea de multe ori provoacă neîncrederea la acei către care se îndreaptă, cu atât mai mult cu cât în materie religioasă nu are calitatea covârșitoare de a vorbi decât acela care este investit cu asemenea putere în mod excepțional.

Dacă nu s'ar fi omis ca să se consulte și membrii Sf. Sinod ai Bisericii Române, credem că de mult s'ar fi găsit soluția pentru a da Românilor din Macedonia posibilitatea să slujiască în bisericile lor, Domnului, în limba națională.

Guvernul a făcut mult; a obținut succese vrednice de admirat și de aplaudat dela statul civil al Imperiului tarcesc. Pentru a obține aceleași succese și dela statul bisericesc al Patriarhiei de Constantinopol, eră bine să defere chestia Sfântului nostru Sinod, care fie printr'o delegație din sânul său la Constantinopol, fie pe cale de corespondență frățească în Christos, dela Sinod la Sinod ar fi putut să convingă pe cei dela Constantinopol că Românii din Macedonia rămânând perfecti creștini ortodoxi, ei vor rămâne și mai departe supuși credincioși ai Episcopilor, Mitropoliților și Patriarhului lor dela Constantinopol cu aceleași sarcine, care le au și ceilalți supuși greci, dar cu deosebire că la bisericile lor, autoritatea canonică să le hirotonisească și să le numească preoți români.

Biserica este chemată să ajute sarcina statului nu numai în rezolvarea problemelor sociale interne, dar să-l ajute în toate năzuințele sale bune pentru propășirea neamului și pentru înaintarea lui în virtute și adevăr creștin.

Nu trebuiă să omită a se neglija și a cere concursul statului bisericesc dela noi, care ar fi putut să-i dea o puternică mână de ajutor în rezolvarea chestiei care ne preocupă.

De și lucrurile acum au ajuns în stare foarte acută și un succes la

care ne așteptăm ar fi mai greu de dobândit, totuși în a face binele și a restabili pacea și armonia cu respectarea drepturilor naționale și bisericesti ale neamurilor, ori când este timp de a ne gândi și a pune în urmărire cele ce trebuiesc săvârșite.

Nădăjduim că se va căuta să se ajungă la definitivă rezolvare a chestiei și pe această cale atât de practică și utilă“.

V.

Două memorii.

a) Memoriu în chestiunea repausului Duminical înfățișat P. Sf. Episcop de Râmnic de preoții din județul Gorj, întocmit de Iconomul Ioan Mălăescu paroh și profesor,.....

Târgu-Jiu, Tipografia N. D. Miloșescu.

b) Memoriul cântăreților bisericesti din București, votat în adunarea generală din 12 Octombrie a. c și propus pentru îmbunătățirea situației lor morale și materiale. București, Tipografia Cărților Bisericești.

I.

Chestiunea repausului duminical e de cea mai mare însemnătate și din punct de vedere religios și din punct de vedere social. Ziua Domnului trebuie respectată; ziua Domnului trebuie să fie o zi de odihnă trupească, și de recreație sufletească. Să se îngrijiască omul în viața sa și pentru suflet și prin aceasta și pentru trupul său. Și Dumnezeu a lăsat ziua Duminicii pentru aceasta. Am vorbit despre chestiunea repausului duminical în dese rânduri în această revistă. Am spus între altele că statul e dator, să ia măsuri pentru respectarea Duminicii, căci e o chestiune de cea mai mare importanță socială. S'a făcut o lege în această privință, însă legea nu se respectă. Și cei dintâi, cari n'o respectă sunt însuși oamenii statului, sunt autoritățile administrative. Exemplul e foarte primejdios pentru educațiunea publică!

Preoții Gorjului au întocmit mai sus amintitul memoriu în care arată însemnătatea repausului duminical și îndatorirea și nevoia de a se serba ziua Duminicii și fac mai multe propuneri în această privință.

Iată propunerile:

1) În toate Duminecele anului și în toate sărbătorile bisericesti recunoscute și aprobate de sf. Sinod, în înțelegere cu onor. Guvern asupra celor naționale, să fie oprită ori-ce lucrare manuală, agricolă, industrială, comercială, militară, exercițiile militare, judiciară, transporturile, strângerea contribuțiilor fiscale și comunale, și ori-ce măsuri, cari pot fi amânate.

2) Magazinele și toate stabilimentele comerciale și industriale, ca și cârciumile vor trebui să rămână închise *toată ziua* în Dumineci și sărbătorile bisericesti naționale recunoscute atât în comunele urbane (orașe) cât și cele rurale (sate).

De asemenea să rămână închise toate birourile ale ori-cărora autorități, bisericesti, civile, militare, școlare, administrative, judiciare, financiare etc. . . .

Negreșit cu excepțiuni pentru bâlciuri, birturi, farmacii, hoteluri etc. pe cari le reclamă necesitățile fizice ale vieții omenești cât și interesele generale ale statului, de cari trebuie să se țină seamă.

3) De dimineață, în zilele de Dumineci și sărbători, ori-care lucrător și impiegat, maestru și patron, și tot slujbașul dela cel mai mic până la cel mai înalt funcționar, să meargă la biserică, ca să asculte serviciul divin; iar în cealaltă parte a zilei Dumineci și a sărbătorilor să se țină *școale de adulți* și adunări cu caracter cultural, filantropic și social. Orice reprezentațiuni de Sâmbătă sara, sau în ajunul sărbătorilor să fie interzise.

De sunt însă motive, ca magazinele și stabilimentele industriale și comerciale, să rămână deschise în comunele urbane (orașe) în Dumineci și sărbători până la ora 12 din zi; ar fi potrivit ca ele să rămână deschise numai până la ora 10 din zi, iar de aci înainte să se închiză.

Dar spre a se face posibil accesul bisericeii pentru toți, sf. Sinod al sfintei noastre biserici va putea hotărî, de va găsi cu cale, dacă n'ar fi bine a să deosebi serviciul sf. liturghii de al Utreniei, dispunând a să oficia serviciul Utreniei dela ora 6—8; iar al sf. liturghii dela ora 10—11 a. m. lăsându-se o pauză de 2 ore pentru trebuințele vieții materiale.

Aceste propuneri eșite numai din dragostea către sf. noastră Biserică, cu cel mai profund respect le supunem cunoștinței Prea sfinției Voastre spre a dispune cele ce veți găsi cu cale, în interesul Bisericii noastre naționale, pentru a căreia întărire trebuie să lucreze toate elementele ce compun societatea română cât și interesul și binele general al țării noastre. spre a da, cum zice Mânt. nostru Iisus Christos: *Ce este al Cezarului, Cezarului, iar ce este a lui Dumnezeu, lui Dumnezeu*

Memoriul a fost înaintat și Sf. Sinod, care se va pronunța asupra lui. O intervenire la Guvern e de nevoie, căci e vorba de interese superioare religioase și sociale. În legătură cu aceasta anunț, că păr. Iconom Stavrofor V. Pre-

deanu, revizorul ecclesiastic al Eparhiei Argeşului şi-a tipărit conferinţa asupra repaosului duminical, pe care a ținut'o în 21 Iulie în adunarea generală a preoţilor din Judeţul Olt. Conferinţa e cât se poate de interesantă şi merită să fie citită de preoţi şi de cei cari se ocupă cu asemenea chestiuni.

II

E vorba să se modifice legea asupra Clerului mirean. Motivaţi de aceasta, cântăreţii din Bucureşti s'au întrunit şi au întocmit un memoriu, în care arată însemnătatea cântării bisericeşti, cauzele de decădere şi mijloacele de îndreptare, cum şi starea rea materială a cântăreţilor. Pentru îndreptarea unei astfel de stări, cântăreţii din Bucureşti fac mai multe propuneri. Iată cari sunt:

I) Să se readucă salariul cântăreţilor şi paracliserilor la cel anterior legii din 1893, salariu prevăzut în deciziunea Sf. Sinod din 1873 şi sancţionat prin decretul domnesc No. 1003 din 7 Maiu 1874 (arătat mai sus); să li se recunoască dreptul de gradaţie la 10 şi 20 ani de serviciu precum se acordă şi preoţilor şi — să li se facă reţineri pentru pensii — fixând etatea de 60 ani pentru eşirea la pensie — ca astfel Biserica să numai fie expusă a ține în serviciu pe bătrânii cântăreţi cari — după cum ne dovedeşte experienţa — nu pot întrebuiţa vocea peste această vârstă.

II). Să se înfiinţeze şcoli publice de muzică bisericească la fiecare episcopie, iar în Bucureşti o şcoală superioară pentru cultivarea şi perfecţionarea muzicii bisericeşti şi acelor cântăreţi ce doresc a se perfecţiona pentru ocuparea catedrelor de muzică bisericească dela Seminarii şi şcoale Episcopale.

III). Să se recunoască în mod legal drepturi în stat pentru absolvenţii acestor şcoale, precum: reducerea termenului militar la un an, cum se face absolvenţilor conservatorului de muzică; deosebit de aceasta, să nu mai poată ocupa pe viitor postul de cântăreţ decât acei ce posedă diploma de absolvent al vreuneia din aceste şcoli de muzică bisericească.

IV). Să se şteargă din lege actuala dispoziţiune a art. 104 privitor la taxa de o pătrime din venit acordată cântăreţilor, dispoziţiune pe care experienţa a dovedit-o inpracticabilă şi derizorie.

V). Să se legifereze ca în locul acestei taxe cântăreţii să beneficieze de venitul dela mir, precum de fapt se şi practică în cele mai multe biserici, mai ales la ţară — desfiinţându-se astfel cu totul discurile, ce nu mai corespund cu cerinţele timpului.

Este bine înțeles, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, că la întemeierea acestei școale s'a avut în vedere o lacună care urmă să se umple și să se dea cultului Sfintei noastre Biserici splendoarea ce o așteptați printr'o psalmodie vrednică de lauda lui Dumnezeu; căci fie-mi îngăduit a o spune deși Înalt prea sfinția Voastră cunoașteți, că foarte rar se mai găsesc interpreți ai laudelor dumnezeiești sau psalți capabili de a încălzi inimimile credincioșilor și a le înălța mintea către sferile cerești. Cultul dumnezeesc în majoritate din biserici este lipsit de fastul trebuincios, din cauza unor astfel de slujitori, pe care mai de grab îi aduce acolo îmboldul interesului material, de cât al unei chemări cu pregătire suficientă. Lacuna a fost recunoscută de mult, dar departe de a fi umplută; întru cât din Eparhia acestei Sfinte Mitropolii, au venit să frecventeze școala în cursul acestui ani abia *28 de elevi*; ceea ce însemnează aproape nimic, față de numărul de peste 2000 de biserici din cele șapte județe, din care numai parohiale sunt 1033.

Ne aflăm staționari în situațiunea cea veche, așa în cât chiar cea mai mare parte a cântăreților de la bisericile din orașe, n'au nici o pregătire sau cel mult sunt practicanți pe apucate—cum s'ar zice;—dar cei de la sate, care în majoritate nu știu nici citească bine?! Iată cât de mult a fost și este încă simțită trebuința de o școală ca să pregătiască pe viitorii cântăreți, cari să împodobiască serviciul dumnezeesc; și astfel să contribuie la nutrirea simțământului religios printre toți creștinii.

Cântarea noastră bisericască, identificată în spiritul și gustul poporului român de veacuri, trebuie cultivată cum se cuvine, ca astfel neștiința și necapacitatea să nu înrăuriască în chip nefavorabil, răcind pe credincioși de Biserică; ceea ce de sigur că se întâmplă pe multe locuri, mai ales cu acei dintre creștini cari posedă gustul artei. În starea de astăzi, care se tot dăinuește,—din cauză că simțământul datoriei se vede că nu este întrupat în mulți dintre acei cari au sarcina conducerii unei cauze frumoase,—nu s'ar putea obiecta nimic acelor creștini, cari ne spun, că în cutare biserică n'a putut să rămână la rugăciune, din pricina unui cântăreț fără știință sau incapabil, care de sigur ori prin niște note stridente sau nemă-

surate, ori prin nepriceperea sa totală, gonește pe credincios,—care în acest caz își zice: «mai bine să mă rog în casa mea». Dar scopul Bisericii este tocmai de a aduna pe credincioși,—ceea ce constituie o datorie pentru ei, de a se ruga în comun;—și atunci abaterea de la această capitală datorie, nu se mai socotește credinciosului, ci celui ce a contribuit de a se abate. Apoi de aci urmează firește că Biserica nu s'ar mai plânge despre răcirea credincioșilor; căci una din cauze, deși dintre cele secundare, este și lipsa de cântăreți buni.

După acestea, frumusețea cântărei noastre bisericesti orientale, care a încălzit inima românului de veacuri, este încă un motiv foarte puternic, de a nu o lăsa în părăginiere, spre a se da acreditare aserțiunilor celor profani și necunoscători ai geniului ei, că nu mai corespunde cerințelor timpului. Dar dacă toți recunoaștem necesitatea de a ne îngriji pentru îndreptarea stărei de lucruri în această privire, nu toți au dorul și energia de a făptui însăși îndreptarea, măcar în măsura putinței și a mijloacelor ce li se pun la dispoziție. Mare merit au acei cari pricep o situație și chiar cu cele mai modeste mijloace se pun la lucru, privind neconținut la scop spre a-l realiza și a folosi.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne.

Plecând de la aceste considerațiuni, care militează pentru necesitatea arzătoare și pe care Inat Prea Sfinția Voastră încă din anul 1897 ați consfințit-o și ați înființat școala despre care este vorba—să vedem acum care'i sunt roadele de mult așteptate. Mi-a părut greu a mă pronunța de o dată, întru cât a trebuit să mă gândesc îndelung la nobila și frumoasa dorință ce V'a călăuzit, ca astfel cu aceea să pun în cumpănă rezultatele acestei școale, care nu în totul sunt îmbucurătoare; iar când Veți cugeta la lungimea vremii de când ființează, ele sunt mahnitoare și chiar deprimătoare față cu roadele altor școli similare, care au o populațiune de elevi întreită și împătrită ca a noastră și fără resurse de la stat. Dar să expun aici rezultatul delegațiunei ce ați bine voit a-mi da.

În ziua stabilită, am ascultat pe toți cei 26 de elevi din 28, din cari: 14 în anul întâiu, 8 în anul al doilea și 4

în anul al treilea,—căci 2 dintre aceștia nu sau prezentat;—și pe cât am rămas de satisfăcut de cei din anul I și al II-lea, pe atât am fost de decepționat de cei din anul al III-lea. Au avut norocul că cei dintăiu au de profesor pe primul cântăreț al Sfintei Mitropolii, care și-a dat multă osteneală și a făcut pe acești elevi să cunoască în chip cât se poate de satisfăcător tot ceea ce este prevăzut în program; așa că în curs de 2 ani acești elevi au dobândit cunoștințele perfecte în ceea ce privește practica Muzicei bisericești; și cari au încheiat examenul cu un polihroniu pentru Înalt Prea Sfinția Voastră, perfect executat *en ensemble*.

Cât despre cei *din anul al III-lea*, rezultatul a fost *cu desăvâre nul*, căci cei 4 elevi nu se puteau asemăna în cunoștințe nici cu cei din anul I. Ne-norocul lor a fost, că profesorul respectiv, care este al doilea cântăreț al Sfintei Mitropolii, nu și-a dat nici o osteneală; căci din cele ce mi s'au raportat, cursurile le a ținut foarte neregulat, așa că nu trec țifra de 15—20 în tot anul. Ca dovadă de negligența sa, ba poate și nerespectul către Chiriarchie,—care l'a numit aci, spre a instrui pe viitorii psalți,—Însul nu s'a prezentat la examinarea elevilor săi, din care nu s'a putut promovă nici unul.

În anul trecut acest profesor, care figurase și ca Director al școlii a fost avertizat prin ordinul Înalt Prea Sfinției Voastre No. 3929, că: «dacă nu va fi la înălțimea datoriei; spre a face ca această școală să devie o realitate, iar nu o ficțiune cum este acum, la prima abatere ce se va constată, va fi distituit și dat judecăței, ca unul ce a abuzat de buna credință etc.... Apoi mai găsesc în raportul P. C. Arhimandrit Evghenie Humulescu, pe care Înalt Prea Sfinția Voastră l-ați desemnat ca inspector din anul expirat—și este foarte drept, că numai cu această condiție școala aceasta va progresa, date fiind cunoștințele profunde ale Prea Cuvioșiei Sale,—mai găsesc zic—afirmarea, că cântărețul al II-lea al Sfintei Mitropolii și profesorul de aici «*nu posedă nici o cultură și nici nu are nici o metodă îndemânatecă în scopul predării lecțiilor, fie teoretice fie practice*».

Acum se poate înțelege, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, de ce nu s'au obținut roade de la școala pe care ați înfin-

țat'o cu mare nădejde de progres real. Urmele fostului diriginte și actualul profesor de aproape 10 ani, se văd de departe, și ne explică de ce până azi nici o diplomă de absolvență nu s'a liberat, conform Regulamentului; poate că dânsul având și altă profesiune,—fiind precum mi se afirmă comerciant de băuturi, și părăsind domiciliul din curtea Sfintei Mitropolii,—n'a putut să se mai ocupe de școală.

Din toamna anului expirat însă fiind numit diriginte primul cântăreț, se poate spera progres, mai ales având sugravegherea P. Cuviosului Arhimandrit Evghenie; căci ar fi dureros ca această școală să mai fie prenumărată printre cele înapoiate, cum s'a afirmat într'o revistă, care face statistica unor atari școli; și în astfel de condițiuni nu va mai putea fi frecventată de elevi mai de seamă, cum am avut onoarea să constat la examenul din acest an; găsind printre școlari un elev liceist din clasa VIII (Mihăilescu Al). un al doilea din clasa VI (Popescu Marin) al treilea din clasa II (Popescu G. Gr.) al patrulea din anul al II-lea de conservator (Georgescu M. Ioan). De altfel școala aceasta înregistrează și alte curiozități, căci are ca elevi: 2 plugari înrolați în armată, 2 sergenți de stradă, 1 meseriaș cismar (om în vârstă), apoi fii de săteni și de orășeni; ceea ce dovedește că poate să fie mult frecventată de către cei ce au aplicare către Muzică, numai sârguință să depună profesorii spre a folosi elevilor și Bisericeii, pentru care ei se prapară de a o servi.

În legătură cu cele zise despre populațiunea școalei și despre mersul ei progresiv în viitor, găsesc că ar fi bine Înalt Prea Sfințite Stăvâne.

1) Să se repete circulara către PP. CC. Protoerei ai Eparchiei, pe fie-care an, spre a pune în vedere tuturor parohilor, să îndemne pe părinții copiilor de săteni, care au aptitudini muzicale, să-i trimită la această școală, spre a deveni cu timpul cântăreți la bisericile lor, învățând tot o dată aci o specialitate de lucru manual;

2) Pentru procurarea mijloacelor trebuincioase și a plății unui maetru de lucru manual, cum și pentru realizarea altor îmbunătățiri de care se va simți nevoie, spre a

face ca această școală să devină model,— cum și merită să fie—în *Mitropolia* țării, să se fixeze o taxă pe elevi, cât de modestă, cum de altfel se practică acest lucru la toate școalele similare din țară, și care pe măsura mijloacelor de care dispun, înscriu neconținut progrese, dintre care unele înființate mult mai în urma școalei noastre

3) Spre a înlesni puțința frecventării de cât mai mulți elevi, aș fi de părere, ca cursurile școalei să se limiteze la opt luni, adică de la 15 Octombrie până la 15 Mai, în considerațiune că sătenii au nevoie de ajutoarele fiilor lor, în timpul verei, care pentru cei mai mulți sunt neprețuite.

4) În virtutea împuternicirii ce s'a dat P. C. Arhiman-drit Evghenie, prin ordinul No. 3930/904, de a face modificări Regulamentului acestei școale, cred că sub scrisul, semnalând lacune în prevederile acestui Regulament, și poate că se vor mai găsi și altele este timpul ca acum să se se facă aceste modificări. Lacuna de care cu profund respect amintesc, este lipsa în program a studiului *Cetirei pe cărțile de ritual și a tipicului bisericesc*, indispensabil pentru efectuarea serviciului divin. Dacă cântarea *este sufletul rugăciunii*; apoi *cetirea și accentuarea corectă este sufletul rugăciunii*, pentru care elevii nu primesc lecțiuni.

5) Se simte mare nevoie pentru înlăturarea unui alt neajuns, care aduce multă jignire și anume insuficiența localului de școală, pentru care astăzi servește o mică odăiță, în care nu pot încăpea mai mult de 20 de elevi; astfel că pe când o parte din ei sunt la lecțiune, alții așteaptă afară, până când trec orele de cursuri; și aceasta se întâmplă chiar în timpul iernei. Examenul de fine de an s'a ținut în grajd anul acesta; și aceasta o aduc ca dovadă probatorie, căci n'ar fi fost loc pentru toți elevii și publicul asistent. De aceea îmi permit a opina, ca de aci înainte să serviască ca local de școală, camerile ce au fost ocupate de cântărețul al 2-lea și care azi sunt goale căci numitul nu mai locuește în curtea sfintei Mitropolii.

Și în fine;

6) Ca o măsură continuă de supraveghere din partea Chiriarchiei și ca să se poată da seamă la moment de ce fel de elevi se va popula școala, sunt de părere ca înscri-

erile să se facă în Cancelaria Sf. Mitropolii, avându se în vedere avizul P. C. Inspector, relativ la aptitudinea muzicală a fie-cărui aspirant.

Iar după terminarea înscrierilor, elevii să se repartizeze pe la bisericile Capitalei, spre a face practică în zilele libere de la cursuri.

Cu aceste relațiuni și deziderate, pe care le aștern aci din realitatea indubitată a faptelor și din convingerea intimă a sufletului meu pentru folosul acestei școale, care poartă eticheta Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei,

Sunt și rămân al Inalt Prea Sfinției Voastre
Inalt Prea Sfințite Stăpâne,
prea plecat și supus
servitor.

Sub-Directorul Cancelariei Arhidiaconul

George I. Gibescu.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate și a-nume: D-lui Petre Ionid, arendașul moșiei Arsache din județul Vlașca, care a binevoit a dărui pentru reparația bisericii dela cimitirul comunei Bolintinu-din-vale 1000 lei; D na Ecaterina I. Săbăreanu asemenea a donat bisericii filiale din comuna Vârteju Nefliu, un rând de veș-minte preoțești, un rând procovețe, un rând de registre pentru bote-zați, cununați și decedați și o Cazanie legată cu piele, toate în va-loare de 500 lei; D-nul Toma Dobrescu, proprietarul moșiei Cămărașu a donat bisericii filiale din acel cătun, un dulap, două scaune, trei pa-hare și două tăvi în valoare de 40 lei; iar D-nii Anghel Negoescu, Anton Predescu, Enache Grigore, Marin Năstase și Ianiță Aron, au donat bisericii din Brezoaia un steag în valoare de 60 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate și a-nume: D-nei și D lui Ghiță Ioan, care a binevoit a îmbrăcă în argint icoana „Buna Vestire“ din biserica Amza cheltuind peste 1000 lei și D-nei Irina Marghiloman, care a binevoit a dărui tot menționatei bi-serici un covor în valoare de 200 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Tudor Dane, care a binevoit a dărui bisericii din comuna Spantov, jud. Ilfov, un rând odăjdii preoțești fără stihar în valoare de 300 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Gh. Miriunis, comerciant din com. Călugăreni, jud. Vlașca și soției D-sale Marița, cari au binevoit a oferi bis. filiale „Șf. Nicolae“, din parohia Brăniștari, acel jud. 40 făclii ceară

curată, două chilo untdelemn și o perdea (sveră) de catifea cu fir pentru ușile împărărești.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate care au binevoit a contribui cu sumele arătate în dreptu fie-căruia la cumpărarea unui policandru, un rând de odăjdii preotești și una candelă penrăstignirea D-lui la bis. parohială Bogați, jud. Dâmbovița și anume: Neculae Udrea Gheorghe cu 100 lei, Preotu paroh St. I. Udrescu 157 lei, Andrei Ionescu cântăreț 100 lei, D-tru Radu Geanta 100 lei, Gh. M. Udrescu, Șt. Georgescu, Zenovie A. Moșoi, Ioan Zenovie A. Moșoi, Neculae M. Udrescu, Gr. I. Udrescu, Nae Stancu D-trescu, Const. D-tru Pătru, Gh. Tudor Radu Ioana, Ene D-tru Pătru, D-nu avocat Ioan Niculescu și Elisaveta Preotu Șt. Udrescu cu câte 38 lei.

Se aduc mulțămiri publice perscanelor pioase mai jos notate care au binevoit a dărui bis. din com. Copaciu, jud. Vlașca diferite obiecte și anume: P. S. Episcop al Buzăului a dărui un epitaf în val de 20 lei; iar D-l Dumitru Enescu din acea com. o icoană reprezentând cina cea de taină în val. de 30 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Dumitiu Ionescu comerciant în eăt. Beilicu, com. Jigălia, jud. Ialomița, care a binevoit a oferi un Epitaf în val. de 100 lei bis. din acel cătun.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Florea Ionescu care a binevoit a dărui bis. Cișmeaua Mavrogheni din capitală un policendru de alamă în val. de 250 lei.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor pioase mai jos notate care au binevoit a dărui bisericii din comuna Scăeni, județul Prahova, ofrandele notate în dreptul fie-cărei și anume: D-na Eugenia P. Bălăceanu, o învelitoare de rețea brodată pe sf. Prestol, una de pluș roșu pe iconostas, o zveră la ușile împărătești și două prapure. D-na Zoe Scorțeanu, 20 lei în ajutorul cumpărării sf. vase. D-na Steliana G. I. Rădulescu, o frumoasă icoană a sf. Ierarh Nicolae în valoare de 70 lei, un preș de 6 metri jumătate și un rând procovețe de pluș roșu, 20 lei D-nul Nae Șoricăreanu, 5 lei pentru un scaun la o cruce de argint și D-na Iosifa Roza 10 lei pentru cumpărarea sf. vase.

Se aduc mulțămiri publice D-lor Ilie Ilinescu, Ioan Ivan și Stefan Ion din comuna Andrășești, grădinari de zarzavat, cari au binevoit a donă bisericii filiale din cătunul Orloești, comuna Andrășești plasa și județul Ialomița, un rând de veștminte preotești în valoare de 160 lei.

de 600 lei și a dăruit două rânduri veștminte preoțești, unul în val. de 110 lei, iar altul de 250 lei, D-lui Tache Săndulescu, administratorul moșiei statului „Bechetu-Călărașu“ și epitrop bis. menționate, care a dăruit un iconostas frumos lucrat în ștejar lustruit în val. de 120 lei și două sfeșnice portative de ștejar în val. de 20 lei. D-l Ioan Tudor plugar a dăruit două strane de ștejar pentru cântăreți, în val. de 100 lei, D-l Stan Diaconu, plugar, o icoană „Praznicul“ în val. de 100 lei și D-lor: Ioan Carmen și Ștefan Stănculescu, comersanți, cari au dăruit două sfeșnice mari la icoanele împărătești și două făclii ceară curată în val. de 85 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Ioan St. Smadu, care a binevoit a dăruți bis. din com. Gogoși, jud. Mehedinți, trei chilogr. lumânări ceară curată, în val. de 18 lei.

Chiriarhia Dunărei de jos exprimă mulțămiri D-lui Hagi Enache Dragoș, epitropul bisericii „Cuvioasa Parascheva“ din Galați, care a binevoit a donă zisei bisericii un tablou reprezentând Ierusalimul, în valoare de 100 lei; precum și D-nei Olga Victor Macri, care a donat suma de 500 lei tot zisei bisericii, pentru confecționarea unui rând de veștminte preoțești.

Chiriarhia Dunărei de jos exprimă mulțămiri preotului Mihail Țigău, parohul bisericii „Sf. Sofie“ din urbea Galați, care a binevoit a donă bisericii din parohia Foltești județul Covurlui una cruce de argint și 4 Chilograme lumânări în valoare de 100 lei.

Chiriarhia Dunărei de jos, exprimă mulțămiri epitropiei bisericii „Sf. Sofie“, compusă din Icon. Mihail Țigău, Ioan Do rea și Enache Frangulea, care împreună cu enoriașii Ion Franga, Petrache Ionescu și Costache Ginghină au dăruit zisei bisericii 12 minee, un octoih mare, un oro.ogiu mic și una psaltire, toate în valoare de 158 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Petru Guță din parohia Băsești, jud. Fălciu, care a binevoit de a reface clopotul mare de la bis. acelei parohii, pentru care a cheltuit 780 lei.

